

T.C
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI

TÜRK MEDENİ HUKUKUNDA NAFAKALAR

Neslihan ULUSOY

174233001017

Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Nurşen AYAN

Konya 2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler **Enstitüsü** Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Neslihan ULUSOY
	Numarası	174233001017
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Hukuk/ Özel Hukuk
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tezin Adı	Türk Medeni Hukukunda Nafakalar

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Neslihan ULUSOY
	Numarası	174233001017
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Hukuk/ Özel Hukuk
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Nurşen AYAN
	Tezin Adı	Türk Medeni Hukukunda Nafakalar

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Türk Medeni Hukukunda Nafakalar başlıklı bu çalışma 23.07.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman/Üye	İmza
Dr. Öğr. Üyesi	Nurşen AYAN	
Dr. Öğr. Üyesi	İsmail Sami AKKURT	
Dr. Öğr. Üyesi	Şeyla Zorlu	

SELÇUK
ÜNİVERSİTESİ

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Neslihan ULUSOY
	Numarası	174233001017
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Hukuk/ Özel Hukuk
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Nurşen AYAN
	Tezin Adı	Türk Medeni Hukukunda Nafakalar

ÖZET

Tez çalışmamızın konusu 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen nafaka çeşitleridir. Türk Medeni Kanunu'nda yer alan nafaka türleri bakım nafakası ve yardım nafakası olmak üzere iki gruba ayrılır. Bilimsel çalışmamızda bakım nafakası çeşitleri olan tedbir nafakası, iştirak nafakası ve yoksulluk nafakası ile yardım nafakasının başlangıcı, şartları, kullanılması, süresi, sona ermesi ve usulüne ilişkin bilgileri güncel haller, uygulamada karşılaşılan durumlar ve Yargıtay kararları ışığında ayrı ayrı incelenmiştir.

Çalışmamızın ilk bölümünde nafaka kavramı, hukuki niteliği ve nafakanın özelliklerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde nafaka çeşitlerinden bakım nafakası türü olan tedbir nafakası kavramı, hukuki niteliği ile nafakanın boşanma davası sürecinde ve boşanma davası öncesinde talep edilebileceği haller ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde evlilik birliğinin sona ermesinden dolayı yoksulluğa düşecek olan eşi korumaya yönelik olarak düzenlenen bakım nafakası çeşitlerinden yoksulluk nafakası incelenmiştir. Yoksulluk nafakasının şartları, başlangıcı ve bilhassa güncel olarak nafakanın süresine ilişkin doktrinsel ve tartışmalı konulara yer verilmiştir.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde boşanma ve ayrılık sonucunda velayet hakkı kendisine verilmeyen tarafın, müşterek çocuğun bakım giderlerine mali gücü oranında katılmasını sağlayan nafaka türlerinden iştirak nafakasına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. İştirak nafakası bakım nafakası çeşitlerindendir. Bu nafakanın başlangıcı, süresi, sona ermesi ve usulüne ilişkin bilgiler Yargıtay kararları ışığında detaylı olarak açıklanmıştır.

Çalışmamızın son bölümünde nafaka çeşitlerinin ikinci grubu olan yardım nafakası incelenmiştir. Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen belirli derecedeki kan hısımlarından yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan yakınlarının isteyebileceği nafaka türü olan yardım nafakası tezimizde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Yardım nafakasının niteliği, nafaka yükümlüleri ve alacaklıları ile sırası, sona ermesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca yardım nafakasının iştirak nafakası ile ilişkisi konusu üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Nafaka, Nafaka Kavramı, Tedbir Nafakası, İştirak Nafakası, Yoksulluk Nafakası, Yardım Nafakası, Nafaka Çeşitleri.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Neslihan ULUSOY
	Numarası	174233001017
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Hukuk/ Özel Hukuk
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Nurşen AYAN
	Tezin İngilizce Adı	Alimonies in Turkish Civil Law

SUMMARY

The subject of this thesis study is the types of alimony regulated in The Turkish Civil Code numbered 4721. The types of alimony included in Turkish Civil Code are divided into two groups as care alimony and assistance alimony. In our scientific study; the beginning, use, conditions, duration, expiry and procedure of the temporary alimony, child maintenance and welfare allowance as the types of care alimony, and assistance alimony have been examined separately in the light of current situations, situations encountered in practise and decision of the Cassation Court.

In the first part of our study, the concept of alimony, its legal character and its qualities have been included.

In the second part of our study, the concept of temporary alimony which is a type of care alimony, its legal character and the situations that the temporary alimony could be requested during the process of divorce case and before divorce case have been explained in detail.

In the third part of our study, welfare allowance which is a type of care alimony and regulated to protect the spouse who will become impoverished due to the end of the conjugal union has been examined. The conditions and the beginning of the welfare allowance and in particular, current doctrinal and controversial issues regarding the duration of the welfare allowance have been included.

In the fourth part of our study, the child maintenance that enables the party who had not be granted right of custody as a result of divorce and judicial separation, to participate in the maintenance expenses of the mutual child at the rate of financial power has been included. The child maintenance is a type of care alimony. The information about the beginning, duration, expiry and procedure of this alimony have been explained in detail in the light of decision of the Cassation Court.

In the last part of our study, the second group of the alimony types, assistance alimony has been examined. The assistance alimony which is a type of alimony that a certain degree blood relatives regulated in Turkish Civil Code who would fall into poverty if they were not assisted could request has been discussed in detail in our thesis. The information about character of the assistance alimony, statutory duties to furnish maintenance and maintenance creditors and rank, expiry of the assistance alimony have been included. In addition, the relationship between assistance alimony and child maintenance has been discussed.

Key words: Alimony, the Concept of Alimony, Temporary Alimony, Child Maintenance, Welfare Allowance, Assistance Alimony, Types of Alimony.

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	i
Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu	ii
ÖZET	iii
SUMMARY	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR CETVELİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL ESASLAR

§ 1. GENEL OLARAK NAFKA KAVRAMI, NAFKANIN HUKUKİ NİTELİĞİ	4
I. GENEL OLARAK NAFKA KAVRAMI	4
II. NAFKANIN HUKUKİ NİTELİĞİ	4
§ 2. NAFKA ÇEŞİTLERİ VE NAFKA ALACAKLARININ ÖZELLİKLERİ	5
I. NAFKA ÇEŞİTLERİ	5
II. NAFKA ALACAKLARININ ÖZELLİKLERİ	6
A. NAFKA KAMU DÜZENİYLE İLGİLİDİR	6
B. NAFKA ALACAKLARI HACZEDİLEMEZ	7
C. NAFKA ALACAKLARI ÜÇÜNCÜ KİŞİYE DEVREDİLEMEZ	7
D. NAFKA ALACAĞI TAKAS EDİLEMEZ	8
E. NAFKA ALACAKLARI ÜZERİNDE REHİN TESİS EDİLEMEZ	8
F. NAFKA ALACAKLARI MİRAS YOLUYLA GEÇEMEZ	9

İKİNCİ BÖLÜM

TEDBİR NAFKASI

§ 3. GENEL OLARAK TEDBİR NAFKASI, TEDBİR NAFKASININ NİTELİĞİ VE KAPSAMI, TEDBİR NAFKASININ MİKTARI, TEDBİR NAFKASININ SÜRESİ	10
I. GENEL OLARAK TEDBİR NAFKASI	10
II. TEDBİR NAFKASININ NİTELİĞİ VE KAPSAMI	11
A. BOŞANMA DAVASI SÜRESİNCE TALEP EDİLEN TEDBİR NAFKASI	14

B.	BOŞANMA DAVASI ÖNCESİ TALEP EDİLEN TEDBİR NAFAKASI	18
1.	Eşler Birlikte Yaşarken	18
2.	Eşlerin Fiilen Ayrılığı Halinde.....	19
III.	TEDBİR NAFKASININ MİKTARI	23
IV.	TEDBİR NAFKASININ SÜRESİ	26
§ 4.	TEDBİR NAFKASININ SONA ERMESİ	28
I.	EŞLERDEN BİRİNİN ÖLÜMÜ İLE SONA ERME	28
II.	BOŞANMA KARARININ KESİNLEŞMESİYLE SONA ERME	29
III.	FERAGAT HALİNDE SONA ERME.....	29
IV.	NAFAKANIN KALDIRILMASINA KARAR VERİLMESİ HALİNDE SONA ERME	31
§ 5.	TEDBİR NAFKASINDA YARGILAMA USULLERİ.....	31
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM		
YOKSULLUK NAFKASI		
§ 6.	GENEL OLARAK YOKSULLUK NAFKASI, YOKSULLUK NAFKASININ ŞARTLARI, YOKSULLUK NAFKASININ BAŞLANGICI, YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİ, YOKSULLUK NAFKASININ ÖDENME BİÇİMİ	33
I.	GENEL OLARAK YOKSULLUK NAFKASI	33
II.	YOKSULLUK NAFKASININ ŞARTLARI.....	35
A.	TARAFLARDAN BİRİNİN İSTEMDE BULUNMASI GEREKİR.....	35
B.	NAFAKA İSTEYEN DAHA AĞIR KUSURLU OLMAMALIDIR.....	38
1.	Boşanma Fiilinin Gerçekleşmesindeki Kusur Esas Alınır	39
2.	Ağır Kusuru Olan Tarafa Yoksulluk Nafakası Verilemez	40
3.	Tam Kusurlu Olan Yoksulluk Nafakası Alamaz	41
4.	Tarafların Eşit Kusurlu Olması Halinde Yoksulluk Nafakasına Hükmedilebilir.....	41
5.	Kusursuz Olan Yoksulluk Nafakası Alabilir.....	42
C.	NAFAKA İSTEYEN BOŞANMA SEBEBİYLE YOKSULLUĞA DÜŞECEK OLMALIDIR	43
D.	NAFAKANIN MİKTARI DİĞER EŞİN MALİ GÜCÜ İLE ORANTILI OLMALIDIR	46
III.	YOKSULLUK NAFKASININ BAŞLANGICI.....	47
IV.	YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİ	48

V. YOKSULLUK NAFAKASININ ÖDENME BİÇİMİ	50
§ 7. YOKSULLUK NAFAKASININ ARTIRILMASI VE AZALTILMASI TALEPLERİ	52
§ 8. YOKSULLUK NAFAKASININ SONA ERMESİ.....	56
I. YOKSULLUK NAFAKASININ KENDİLİĞİNDEN SONA ERMESİ.....	56
A. ALACAKLININ YENİDEN EVLENMESİ	56
B. EŞLERDEN BİRİSİNİN ÖLÜMÜ	57
II. MAHKEME KARARI İLE SONA ERMESİ	58
A. ALACAKLI TARAFIN EVLENME OLMAKSIZIN FİİLEN EVLİYİMİŞ GİBİ YAŞAMASI.....	59
B. ALACAKLININ YOKSULLUĞUNUN ORTADAN KALKMASI.....	60
C. ALACAKLININ HAYSİYETSİZ HAYAT SÜRMESİ	62
§ 9. YOKSULLUK NAFAKASINDA YARGILAMA USULLERİ	63
I. YOKSULLUK NAFAKASINDA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME	63
II. YOKSULLUK NAFAKASINDA DAVANIN TARAFLARI.....	65
III. YOKSULLUK NAFAKASINDA ZAMANAŞIMI.....	65
IV. YOKSULLUK NAFAKASINDA DİĞER USUL HÜKÜMLERİ	66

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İŞTİRAK NAFAKASI

§ 10. GENEL OLARAK İŞTİRAK NAFAKASI, İŞTİRAK NAFAKASININ NİTELİĞİ, İŞTİRAK NAFAKASI TAKDİRİNDE GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURULMASI GEREKEN ÖLÇÜTLER	69
I. GENEL OLARAK İŞTİRAK NAFAKASI	69
II. İŞTİRAK NAFAKASININ NİTELİĞİ.....	70
III. İŞTİRAK NAFAKASI TAKDİRİNDE GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURULMASI GEREKEN ÖLÇÜTLER	72
A. İŞTİRAK NAFAKASI TAKDİRİNDE ANNE VE BABAYA İLİŞKİN ÖZELLİKLER.....	73
B. İŞTİRAK NAFAKASI TAKDİRİNDE ÇOCUĞA İLİŞKİN ÖZELLİKLER.....	74
§ 11. İŞTİRAK NAFAKASININ BAŞLANGICI, SÜRESİ VE SONA ERMESİ	75
I. İŞTİRAK NAFAKASININ BAŞLANGICI, SÜRESİ.....	76
A. BOŞANMA KARARININ KESİNLEŞMESİYLE BAŞLAMASI	76

B.	BOŞANMA KARARINDAN SONRA BAŞLAMASI.....	78
C.	SOYBAĞININ KURULMASI İLE BAŞLAMASI	79
D.	DOĞUM İLE BAŞLAMASI.....	80
E.	VELAYETİN DEĞİŞTİRİLMESİ İLE BAŞLAMASI.....	81
II.	İŞTİRAK NAFAKASININ SONA ERMESİ	83
A.	İŞTİRAK NAFAKASININ ÖLÜM İLE SONA ERMESİ	84
B.	ERGİNLİĞE ULAŞMA İLE İŞTİRAK NAFAKASININ SONA ERMESİ	84
1.	Doğal Erginlik ile İştirak Nafakasının Sona Ermesi	84
2.	Evlilik Erginliği ile İştirak Nafakasının Sona Ermesi.....	85
3.	Yargısal Erginlik ile İştirak Nafakasının Sona Ermesi	86
C.	EVLATLIK VERİLME İLE İŞTİRAK NAFAKASININ SONA ERMESİ	86
§ 12. İŞTİRAK NAFAKASININ ARTIRILMASI VE AZALTILMASI TALEPLERİ		
		86
§ 13. İŞTİRAK NAFAKASINDA YARGILAMA USULLERİ.....		
		89
I.	İŞTİRAK NAFAKASINDA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME	89
II.	İŞTİRAK NAFAKASININ TARAFLARI	90
III.	İŞTİRAK NAFAKASI DAVASINDAN FERAGAT	92
IV.	İŞTİRAK NAFAKASINA İLİŞKİN DİĞER USUL HÜKÜMLERİ	93
BEŞİNCİ BÖLÜM		
YARDIM NAFAKASI		
§ 14. GENEL OLARAK YARDIM NAFAKASI, YARDIM NAFAKASI YÜKÜMLÜLÜĞÜ		
		95
I.	GENEL OLARAK YARDIM NAFAKASI.....	95
II.	YARDIM NAFAKASI YÜKÜMLÜLÜĞÜ	96
A.	YARDIM NAFAKASI YÜKÜMLÜLERİ VE ALACAKLILAR.....	96
B.	YARDIM NAFAKASI İLE İŞTİRAK NAFAKASI İLİŞKİSİ	99
§ 15. YARDIM NAFAKASININ ŞARTLARI.....		
		100
I.	NAFAKA ALACAKLISI BAKIMINDAN ŞARTLARI	100
A.	İSTEMDE BULUNMA ŞARTI	100
B.	YOKSULLUK HALİ	101
II.	NAFAKA BORÇLUSU BAKIMINDAN ŞARTLARI	103

A.	ÜSTSOY VE ALTSOYUN ÖDEME GÜCÜNÜN BULUNMASI.....	104
B.	KARDEŞLERİN REFAH HALİ İÇERİSİNDE BULUNMASI.....	104
§ 16.	YARDIM NAFAKASINDA SIRA	105
§ 17.	YARDIM NAFKASININ HÜKÜMLERİ.....	107
I.	NAFAKA MİKTARININ BELİRLENMESİ	107
II.	NAFAKANIN BAŞLANGICI VE ÖDENME BİÇİMİ.....	109
III.	NAFAKANIN ARTIRILMASI VE AZALTILMASI	110
§ 18.	YARDIM NAFKASININ SONA ERMESİ	111
§ 19.	YARDIM NAFKASINDA YARGILAMA USULLERİ.....	111
I.	YARDIM NAFKASINDA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME.....	111
II.	DAVANIN TARAFLARI.....	112
III.	İSPAT YÜKÜ	112
IV.	YARDIM NAFKASINDA DİĞER USUL HÜKÜMLERİ	114
SONUÇ		115
KAYNAKÇA.....		119

KISALTMALAR CETVELİ

ACM.	: Asliye Ceza Mahkemesi
AÜHF.	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
bkz.	: bakınız
BAM.	: Bölge Adliye Mahkemesi
BM.	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
ÇHS.	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
E.	: Esas
HD.	: Hukuk Dairesi
HMK.	: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HUAK.	: Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu
K.	: Karar
m.	: madde
MK.	: 743 Sayılı Medeni Kanunu
s.	: sayfa
S.	: Sayı
SSK.	: Sosyal Sigortalar Kurumu
SÜHFD.	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

TBB.	: Türkiye Barolar Birliği
TBK.	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBMM.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK.	: Türk Dil Kurumu
TMK.	: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
TÜİK.	: Türkiye İstatistik Kurumu
UYAP.	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
ÜFE.	: Üretici Fiyatları Endeksi
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
Y.	: Yargıtay
YHGK.	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBK.	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı

GİRİŞ

Aile, toplumun en küçük ve en önemli yapı taşıdır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası aileyi toplumun temeli saymıştır. Aileyi oluşturan bireylerin birbiriyle yardımlaşması, maddi ve manevi bakımdan ihtiyaçlarını karşılayarak huzurlu bir ortamda yaşamlarını sürdürmesi hem toplumun hem de onu oluşturan devletlerin gelişmişlik seviyesini artıracaktır. Bu sebeple kanun koyucu, aile birliğini korumak, geliştirmek ve topluma katkısını artırmak için çeşitli kurumlar oluşturarak aile bireylerine bazı yükümlülükler yüklemiştir.

Bireyler, mutlu bir beraberlik kurmak, hayatın acı ve tatlı yanlarını paylaşmak, soylarını devam ettirmek için evlenerek aile birliği kurarlar. Evlilik birliğinin kurulması ile eşlerin karşılıklı birbirlerine bazı yükümlülükleri ortaya çıkar. Karı ve kocanın bu yükümlülüklere uymaması hallerinde evlilik birliğinde sorunlar ortaya çıkabilir ve birliğe son vermek zorunda kalabilirler. Evlilik birliğinin sona ermesi halinde ekonomik olarak zayıf olanı korumak ise sosyal devlet ilkesinin bir gereğidir. Toplumun en önemli unsuru olan ailenin, mutlu ve huzurlu olması nasıl ki toplumun yararına ise evlilik sona erdikten sonra eşlerden ve çocuklardan muhtacın korunmasında da kamu yararı vardır. Zayıf olanı korumaya yönelik müesseselerden biri de 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nda düzenlenen “nafaka” dır.

Kanun koyucu, konunun önemine binaen nafakayı kişilerin vicdanına bırakmamış ve bir takım ahlaki, sosyal düşüncelerle Türk Hukuk sisteminde nafaka konusunu düzenleme altına almıştır. Bu çalışmanın konusu kanun koyucunun düzenleme altına aldığı “Türk Medeni Hukukunda Nafakalar” dır.

Çalışmada, nafaka konusu kanun hükümleri çerçevesinde, konuya ilişkin öğreti görüşlerinin yer aldığı ve Yargıtay kararları ile birlikte güncel tartışmalar ve uygulamaya ilişkin sorunlar da ele alınarak inceleme yapılmıştır. Bu tez çalışması, hayatımızın her anında karşı karşıya kalabileceğimiz ekonomik geçim sıkıntısı halinin varlığı halinde haklarımızın ve diğer aile bireylerinin ödevlerinin neler olduğu konusunda bilgiler içermektedir.

Türk Medeni Hukukunda yer alan nafakaların anlatıldığı bu tezde her bir nafaka çeşidi ayrı bölümler halinde incelenmiştir. Çalışmamızın ilk bölümünde genel itibariyle nafaka kavramı ve nafakanın hukuki niteliğinin üzerinde durulmuştur. İncelenecek olan Türk Medeni Hukukunda nafaka çeşitlerinin neler olduğu hakkında bilgiler verilerek nafaka alacaklarının diğer alacaklardan farkı ile birlikte özellikleri konusu ele alınmıştır.

Türk Hukuk Sisteminde nafakalar bakım ve yardım nafakası olmak üzere ikili ayrıma tabi tutulmuştur. Eşlerin evlilikten dolayı birbirine ve müşterek çocuklarına karşı bakma ve geçindirme yükümlülüğünden kaynaklanan bakım nafakası çeşitleri tedbir, iştirak ve yoksulluk nafakasıdır. Çalışmamızın ikinci, üçüncü ve dördüncü bölümünde bakım nafakası çeşitleri incelenmiştir.

Evlilik birliğinin sona ermesi ile birlikte eşlerin, evlenme ile kurulan hukuki statüleri, ekonomik ve sosyal durumları değişiklik gösterir. Bu değişiklik sebebi ile ekonomik bakımdan zayıf olan eş ve çocukların zarar görmesini önlemeye yönelik olan tedbir nafakasına çalışmamızın ikinci bölümünde yer verilmiştir. Tedbir nafakası sadece boşanma davası sürecinde değil kanunen aranan şartlar mevcutsa boşanma davası öncesinde de istenebilecek geçici önlemlerdendir. Tedbir nafakasını hangi durumlarda, kimin kimden talep edebileceği, ne zamana kadar diğer eşin katkısının devam edeceği, çocuklara ilişkin hususlar da ele alınarak incelenmiştir.

Boşanmanın mali sonuçlarından birisi de 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen bakım nafakası türlerinden biri olan yoksulluk nafakasıdır. Yoksulluk nafakası, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan tarafın kusurunun daha ağır olmamak kaydıyla diğer taraftan mali gücü oranında ödeyeceği nafakadır. Bilimsel çalışmamızın üçüncü bölümünde yoksulluk nafakasının şartları, süresi, ödenme biçimi, nafakanın artırılması veya azaltılması vb. konular ele alınarak incelenmiştir. Gündem konularından olan yoksulluk nafakasında süre sorunu öğreti görüşleri ve uygulamadaki sorunlarla birlikte ele alınmıştır. Özellikle, kısa süren evliliklerde ömür boyu nafaka ödenmesi hakkaniyet ilkesi ile bağdaşmadığından Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesinin ilk fıkrasında yoksulluk nafakasının süresiz olarak isteneceği maddesine ilişkin yapılacak olan bir kanun değişikliği

ihtimalinin üzerinde durularak inceleme yapılmıştır. Ayrıca, yoksulluk nafakasının sona ermesine ilişkin kanuni düzenlemeler ışığında sona erme sebepleri ayrıntılı olarak irdelenmiştir.

Toplumlarda evlilik birliğinin sona ermesinde belki de en çok zarar gören çocuklara ilişkin koruyucu önlemler alınması ülkelerin gelişmişlik seviyelerinin de bir göstergesidir. Çocukların, anne ve babası ile birlikte yaşadığı aile birliğinin dağılması çocuklar için manevi bir yıkım olabilmektedir. Kanun koyucu, manevi olarak yıkım yaşayan çocukların en azından maddi olarak belli bir süreye kadar geçim sıkıntısı yaşamaması için iştirak nafakası müessesesini öngörmüştür. Evlilik birliğinin kurulmasıyla eşlerin çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlü olmasının bir sonucu olan iştirak nafakası çalışmamızın dördüncü bölümünde incelenmiştir.

Türk aile sistemi, yardıma muhtaç durumda olanlara yardım etmeyi sadece evlilik birliğinin bir uzantısı olarak ele almayıp bunu aileyi oluşturan bireyler arasında da öngörmüştür. Türk Medeni Hukukunda diğer nafaka çeşidi olan yardım nafakası çalışmamızın beşinci bölümünde ele alınmıştır. Aile bireylerinden birisinin muhtaç hale gelmesi halinde diğerlerinin ona yardım etmesi, din ve ahlak kurallarının gereği iken kanun koyucu tarafından düzenleme altına alınmasıyla aynı zamanda kanuni bir yükümlülük haline getirilmiştir. Yardım nafakası, üstsoyu altsoyu ile kardeşlerin arasında yoksulluğu kaldıracak miktarda ödemek zorunda olduğu nafakadır. Yardım nafakasının şartları, sırası, hükümleri ve sona ermesi gibi hususlar bilimsel çalışmanın son bölümde incelenerek tez çalışması sona ermiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL ESASLAR

§ 1. GENEL OLARAK NAFKA KAVRAMI, NAFAKANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

I. GENEL OLARAK NAFKA KAVRAMI

Nafaka sözlük anlamı itibariyle; birinin geçindirmekle yükümlü bulunduğu kimselere, mahkeme kararıyla bağlanan aylıktır¹. Nafaka, genellikle yoksulluk, zaruret, yardıma muhtaçlık durumuna düşenlere verilen para, maddi yardım olarak da tanımlanır. Kimin kimden nafaka isteyebileceğini kanun belirler, miktarını ise hakim takdir eder². Kanunun belirlediği kişilerden muhtaç durumda olan karı-kocanın birbirlerine, üstsoyun altsoya, altsoyun üstsoya, kardeşlerin kardeşlere karşı yardım yükümlülüğü *nafaka* şeklinde ifade edilir³. Nafaka nakdi veya ayni yardım olduğundan yiyecek, giyecek, mesken vb. ile ilgili yardımları da kapsar⁴.

Türk Medeni Hukukunda düzenlenen nafaka kavramının içerisine birden çok nafaka çeşidi girdiği için hepsini kapsayacak bir tanım yapmak güç olsa da Türk Hukuk sistemindeki nafakaların hepsi aynı amaca hizmet etmektedir. Nafaka, aile bireyleri arasındaki dayanışma yükümlülüğünü güçlendirmek, sosyal yaşamda aile düzenini korumak ve ailedeki bireylerin zaruret haline düşmelerini önlemek amacıyla getirilmiş bir yükümlülüktür⁵.

II. NAFAKANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Türk Borçlar Hukukunda borcun kaynağı çeşitli gruplara ayrılmaktadır. Borcun doğumunun iradeden kaynaklanıp kaynaklanmamasına göre yapılan ayrımда borç,

¹ *Nafaka* terimi için bkz., <http://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 26.07.2019).

² Şener Esat: Hukuk Sözlüğü, Ankara 2001, s.583.

³ Yılmaz Ejder: Hukuk Sözlüğü, Ankara 1985, s. 533.

⁴ Başaklar Emin: Nafaka Davaları, Ankara 1974, s. 15.

⁵ Ruhi Ahmet Cemal: Türk Hukukunda Nafaka ve Nafaka Alacaklılarının Yabancı Ülkelerde Tahsili, Ankara 2003, s. 18.

kişinin iradesinden kaynaklanıyorsa buna “ hukuki işlemde doğan borç” denir. Kişinin iradesi dışında doğan borçlara ise “ kanundan doğan borçlar” denir⁶.

Aile Hukukunda yer alan nafaka borcunun kaynağı, kişinin iradesi dışında doğan yani kanundan doğan borçlardandır. Nafaka borçlusu ya da alacaklısı iradi olarak aralarında nafakanın ödenme şekli, biçimi gibi hususlarda sözleşme yapmış olsalar dahi yapılan bu sözleşme nafakaya akdi yükümlülük niteliği kazandırmaz. Nafaka, kanunda belirtilen koşullar gerçekleşmeden doğmaz yani tarafların aralarında yapacakları sözleşme ile nafaka borcunun doğduğundan bahsedilemez.

Nafaka, nafakanın artırılması veya azaltılmasına ilişkin davalar haksız fiilden doğan veya sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlar olmayıp; kanundan doğan bir alacağın tespiti ve tahsili davası niteliğindedir⁷.

§ 2. NAFKA ÇEŞİTLERİ VE NAFKA ALACAKLARININ ÖZELLİKLERİ

I. NAFKA ÇEŞİTLERİ

4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun çeşitli maddelerinde evlilik birliği içerisinde ya da evlilik birliği son bulduktan sonra istenilebilecek nafaka çeşitleri düzenlenmiştir⁸. Ayrıca yakın hısımlar arasında zarurete düşen aile bireylerine yardım edilmesini öngörülen nafaka çeşidi de kanunumuzda yer almaktadır.

Türk Medeni Kanununa göre nafakalar bakım nafakası ve yardım nafakası olarak iki gruba ayrılmıştır. Eşlerin evlilikten dolayı birbirine ve müşterek çocuklarına karşı bakma ve geçindirme yükümlülüğünden kaynaklanan nafakaya bakım nafakası denir⁹. Bakım nafakaları tedbir nafakası, yoksulluk nafakası ve iştirak nafakasıdır. TMK 169, 186/III. fıkralarında düzenlenen boşanma davası ile birlikte açılacak veya TMK 186/III, 197 maddeleri uyarınca boşanma davası

⁶ **Eren** Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2012, s. 115.

⁷ **Ruhi**, s. 19-20.

⁸ **Bozova** Haluk: Mevzuattaki Son Değişikliklerle Öğretide ve Uygulamada Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları, İstanbul 1990, s. 5.

⁹ **Çitak** Burçak: Yoksulluk Nafakası, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 74, S. 1, 2016, s. 242.

açılmaksızın istenebilecek tedbir nafakası, boşanma davasıyla birlikte veya boşanma ilamından sonra istenebilecek olan TMK 175. maddesinde düzenleme altına alınan yoksulluk nafakası ile boşanma davasıyla birlikte veya boşanma ilamından sonra müşterek çocuklar için istenebilecek TMK 182/II. fıkrası ile TMK 333. maddesinde bahsi geçen iştirak nafakası, kanundan doğan borçlardan olan bakım nafakası çeşitleridir. Evlilik birliğinin sona ermesinden kaynaklanmayan yardıma muhtaç olan üstsoy altsoy ve kardeşlerin birbirinden talep edebileceği TMK 364-366 maddeleri arasında düzenlenmiş olan yardım nafakası ise diğer nafaka çeşididir¹⁰.

II. NAFKA ALACAKLARININ ÖZELLİKLERİ

Nafaka alacağı aile hukukundan doğan, şahsa bağlı haklardan olan, kendine özgü özellikleri bulunan alacaklardandır.

Alacaklı ve borçlu ilişkisinde borçlunun borcu ödemesiyle borç sona ermektedir. Nafaka borcu ise borcun bir kez ödenmesi ile sona ermez. Nafaka yükümlüsü ile nafaka alacaklısı arasında devamlılık arz eden bir borç ilişkisi vardır ve bu borç ilişkisi şartlar mevcut olduğu sürece sona ermez¹¹.

Nafaka alacağı diğer alacaklardan farklı olduğundan kendine has özellikleri vardır. Bu özellikleri şunlardır:

A. NAFKA KAMU DÜZENİYLE İLGİLİDİR

Kamu düzeni, bir ülkedeki kurum ve kuralların, devletin güvenliğini, kamu hizmetinin iyi işlenmesini ve bireyler arasındaki ilişkilerde huzuru, hukuk ve ahlak kurallarına uygunluğu sağlamasıyla oluşan düzendir¹². Kamu düzeniyle ilgili hükümler bir toplumun güvenliği ve menfaati gözetilerek konulmuş hükümler olduğundan emredici niteliktedir. Kişilik haklarına ve aile hukukuna ilişkin hükümlerde kamu düzeni düşüncesi hakimdir¹³. Aile Hukuku hükümlerinden olan

¹⁰ **Bulut** Harun: Aile Hukukunda Velayet (Çocukla Kişisel İlişki Kurulması) ve Nafaka Davaları, 1. Baskı, İstanbul 2007, s. 71.

¹¹ **Ruhi**, s. 127.

¹² *Kamu düzeni* terimi için bkz., <http://www.sozluk.adalet.gov.tr/Harf/K> (Erişim Tarihi: 06.06.2019).

¹³ **Akipek** Jale G./ **Akıntürk** Turgut: Türk Medeni Hukuku, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, C. 1, 6. Bası, İstanbul 2007, s. 99-100.

nafaka da kamu düzeniyle ilgilidir. Bu yüzden nafakanın tarafları yabancı uyruklu olsa dahi karşı tarafın muvafakati aranmaksızın Türk Mahkemeleri yetkilidir¹⁴.

B. NAFKA ALACAKLARI HACZEDİLEMEZ

Nafaka alacağı mahkeme ilamına dayanıyorsa haczedilmesi mümkün değildir. Çünkü mahkeme, muhtaç durumda olan nafaka alacaklısının geçinmesi için zorunlu olan miktarı göz önünde bulundurarak ihtiyaç sahibine nafaka takdir eder. Bu takdir edilen nafaka miktarı nafaka alacaklısının geçimi için şart olduğundan haczedilmesi mümkün değildir¹⁵.

Nafaka alacağı mahkeme ilamına dayanmıyorsa kısmen haczi mümkündür. Gerçekten de 2128 Sayılı İcra ve İflas Kanunu 83. maddesinde bu husus şu şekilde düzenlenmiştir: “... ilama müstenit olmayan nafakalar, ... borçlu ve ailesinin geçinmeleri için icra memurunca lüzumlu olarak takdir edilen miktar tenzil edildikten sonra haczolunabilir. Ancak haczolunacak miktar bunların dörtte birinden az olamaz.”

Türk Medeni Hukukunda yer alan nafaka alacakları diğer alacaklara göre hacizde ve iflasta imtiyazlı alacaklar grubundandır¹⁶.

C. NAFKA ALACAKLARI ÜÇÜNCÜ KİŞİYE DEVREDİLEMEZ

Türk Borçlar Kanunu 183¹⁷ maddesi uyarınca alacaklı kural olarak alacağını üçüncü kişiye devredebilir. Nafaka alacağı ise diğer alacaklardan farklıdır. Nafakanın kişiye bağlı haklardan olması sebebiyle üçüncü kişilere devredilmesi mümkün değildir. Nafaka alacağı için devredilmeme kuralı geçerli iken nafaka borcu, bizzat borçlu tarafından ifa edilmesi gereken borçlardan olmadığından üçüncü kişi tarafından ifa edilmesinde sakınca yoktur. Fakat genel borçlar hukuku kurallarına

¹⁴ Oğuzman Kemal/ Dural Mustafa: Aile Hukuku, 2. Bası, İstanbul 1998, s. 390.

¹⁵ Kuru Baki/ Arslan Ramazan/ Yılmaz Ejder: İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, 27. Baskı, Ankara 2013, s. 303.

¹⁶ Bozova, s. 81.

¹⁷ TBK 183. maddesi: “Kanun, sözleşme veya işin niteliği engel olmadıkça alacaklı, borçlunun rızasını aramaksızın alacağını üçüncü bir kişiye devredebilir. Borçlu, devir yasağı içermeyen yazılı bir borç tanınmasına güvenerek alacağı devralmış olan üçüncü kişiye karşı, alacağın devredilemeyeceğinin kararlaştırılmış bulunduğu savunmasını ileri süremez.”

göre borcun devri hukuki niteliği itibariyle bir sözleşmedir. Bu sebeple de alacaklı, borcun devrini kabul etmedikçe borçlunun borcu başkasına devri mümkün değildir¹⁸.

D. NAFKA ALACAĞI TAKAS EDİLEMEZ

Takas, birbirine borçlu olan ve borçları muaccel olan iki kişinin, karşılıklı olarak bir miktar parayı veya aynı türden malı taraflardan birinin borcunun diğer tarafın alacağı ile değiştirmesi olanağı sağlayan ve karşı taraftan rıza gerektirmeksizin borcu sona erdiren sebeplerdendir¹⁹.

Kural olarak takas karşı tarafın rızasına bağlı değil iken; nafaka alacağında takası düzenleyen TBK 144. maddesi gereği maddesi uyarınca nafaka borçlusu bu borcu nafaka alacaklısından bir alacağı ile alacaklının rızası olmadan takas edemez²⁰. Çünkü nafaka alacağı alacaklının geçimi için zorunlu olan ve maddede de belirtildiği üzere doğrudan alacaklıya verilmesi gereken alacaklardandır. Buna karşılık nafaka alacaklısının nafaka borçlusuna olan borcunu, muaccel olan kendi nafaka alacağıyla takası mümkündür²¹.

E. NAFKA ALACAKLARI ÜZERİNDE REHİN TESİS EDİLEMEZ

Rehin hakkı, sınırlı ayni haklardan olup bir alacağın zamanında ödenmediği takdirde sahibine rehin konusu olan şeyi devletin yetkili organları vasıtasıyla sattırıp bedelini tahsil etme yetkisi veren ayni bir haktır²².

TMK 954/I' e göre: “Başkasına devredilebilen alacaklar ve diğer haklar rehnedilebilir.” Nafaka alacağı ise diğer haklardan farklı olarak üçüncü kişiye devri

¹⁸ Eren, s. 1200-1201; Oğuzman/ Dural, s. 389; Öztan Bilge: Aile Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2015 (Öztan, Aile, 2015).

¹⁹ Eren, s. 473.

²⁰ Türk Borçlar Kanunu 144. maddesine göre: “Aşağıdaki alacaklar takas haklarının doğumundan sonra, ancak alacaklıların rızasıyla takas edilebilir:

1. Tevdi edilmiş eşyanın geri verilmesine veya bedeline ilişkin alacaklar.

2. Haksız olarak alınmış veya aldatma sonucunda alıkonulmuş eşyanın geri verilmesine veya bedeline ilişkin alacaklar.

3. Nafaka ve işçi ücreti gibi, borçlunun ve ailesinin bakımı için zorunlu olup, özel niteliği gereği, doğrudan alacaklıya verilmesi gereken alacaklar.”

²¹ Dural Mustafa/ Öğüz Tufan/ Gümüş Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku, Aile Hukuku, C. 3, İstanbul 2011, s. 353 (Dural/ Öğüz/ Gümüş, Aile, 2011); Oğuzman/ Dural, s. 389-390; Ruhi, s. 128.

²² Ayan Mehmet: Eşya Hukuku III, Sınırlı Ayni Haklar, 4. Baskı, Konya 2012, s. 133.

mümkün olmayan alacaklardan olduğundan üzerinde rehin tesis edilmesi de mümkün değildir.

F. NAFKA ALACAKLARI MİRAS YOLUYLA GEÇEMEZ

Nafaka alacakları kişiye bağlı haklardan olduğundan miras yoluyla mirasçılara geçmez. Mahkemece geçimi için zor duruma düşecek olana hükmedilen nafaka, ihtiyaç sahibinin ölümü ile son bulur. Ancak ölüm anına kadar muaccel olan birikmiş fakat tahsil edilmeyen nafaka alacakları terekeye dahil olduğundan mirasçılara geçer²³.

Tıpkı nafaka alacağı gibi nafaka yükümlülüğü de mirasçılara geçmez. Nafaka yükümlüsünün ölmesi sebebiyle nafaka borcu ortadan kalkar. Ancak nafaka alacaklısı davayı açtıktan sonra nafaka yükümlüsünün ölmesi halinde ölüm anına kadar sınırlı olmakla ölenin borçları da terekeye dahil olduğundan bu borç mirasçılara geçer²⁴.

²³ Öztan, s. 1215 (Öztan, Aile, 2015); Oğuzman/ Dural, s. 389; Dural/ Öğüz/ Gümüş, s. 353 (Dural/ Öğüz/ Gümüş, Aile, 2011).

²⁴ Ruhi, s. 131; Oğuzman/ Dural, s. 389.

İKİNCİ BÖLÜM

TEDBİR NAFAKASI

§ 3. GENEL OLARAK TEDBİR NAFAKASI, TEDBİR NAFAKASININ NİTELİĞİ VE KAPSAMI, TEDBİR NAFAKASININ MİKTARI, TEDBİR NAFAKASININ SÜRESİ

I. GENEL OLARAK TEDBİR NAFAKASI

Tedbir kelimesi anlam itibarıyla; bir işin iyi ve sıhhatli olması için arkasını, önünü gözeterek takdir ve idare etmektir. Ayrıca, her işi evirip çevirmek, tabii düzenini ayakta tutmak, kanunların işlemlerini sağlamak demektir²⁵.

4721 Sayılı TMK'nın 169. maddesinde "Geçici Önlemler" başlığında düzenlenen hükme göre: *"Boşanma veya ayrılık davası açılınca hakim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri resen alır."*

Hükümde hakim tarafından alınacak önlemlerin neler olacağı teker teker sayılmamış örnekleme yoluyla birkaç önlemden bahsedilmiş ve genel bir ifade ile gerekli olan önlemlerin alınacağı belirtilmiştir²⁶. Bu önlemlerden bazıları maddede örnekleme yolu ile sayılan barınma, geçim, malların yönetimi, çocukların bakım ve korunmasına dair önlemlerdendir. Maddede sayılanlarla sınırlı olmadan aslında hem eşlerin hem de çocukların zarar görmesinin önlenmesi için hakimin resen hareket ederek kamu düzeni açısından alınması gereken tüm önlemleri almasını kapsar²⁷. Mahkeme, bu önlemlerin alınmasında uzman psikolog, pedagog ve sosyal

²⁵ Tedbir terimi için bkz., <http://www.sozluk.adalet.gov.tr/Harf/T?Sayfa=3> (Erişim Tarihi: 06.03.2019).

²⁶ Dural Mustafa/ Ögüz Tufan/ Gümüş Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku Aile Hukuku, C.3, İstanbul 2010, s. 127.

²⁷ Köseoğlu Bilal/ Kocağa Köksal: Aile Hukuku ve Uygulaması, Bilimsel Görüşler, Yargı İçtihatları, 1. Baskı, Ankara 2009, s. 187.

araştırmacıdan araştırma yapılmasını buna göre rapor düzenlenmesini ister ve bu rapora göre geçici önlemlerin ne olacağını kararlaştırılabilir²⁸.

TMK 169. madde gereğince hakim, boşanma veya ayrılık davasında gerekli gördüğü önlemleri talep olmasa bile kendiliğinden alabilecektir. Yasal düzenleme gereği bu önlemlerden birisi de eş ve çocuk lehine hükmedilebilecek olan tedbir nafakasıdır.

II. TEDBİR NAFKASININ NİTELİĞİ VE KAPSAMI

Boşanma ve ayrılık davası açılmadığı sürece eşlerin evlilik birliği devam eder ancak bu davaların açılması taraflara ayrı yaşama hakkı sağlar. Boşanma ve ayrılık davası eşlere ayrılık hakkı verse de henüz kesinleşmiş bir mahkeme kararı olmadığından evliliğin sona erdiğinden bahsedilemez. Evlilik birliği devam ettiği müddetçe eşlerin birbirlerine bakım yükümlülüğü de devam eder. TMK 185/III. fıkrasına göre: *“Eşler, bu birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler.”* Bu sebeple boşanma kararının kesinleşmesine kadar yapılacak yardıma da *‘tedbir nafakası’* denir²⁹.

Evlilik birliğinden doğan karşılıklı hak ve ödevler, boşanma ve ayrılık davasının açılmasıyla sona ermez. Çünkü davanın açılması evliliğin sona erdiği anlamına gelmez. Bu yüzden boşanma veya ayrılık davası açılmış olsa dahi eşler TMK 169. maddesi uyarınca birliğin giderlerine güçleri oranında katılmak zorundadırlar. Taraflardan her birinin, birliğin giderlerine katılmaya ilişkin karşı taraftan talepleri olmasa bile ilgili madde gereği hakim, bu hususu resen değerlendirmeye alarak tedbir nafakasına hükmedebilir³⁰.

Tedbir nafakasına hükmedilirken davayı kimin açtığı ya da hangi tarafın kusurlu, hangi tarafın kusursuz olduğunun belirlenmesinin önemi yoktur. Tarafların

²⁸ **Özkan** Hasan: Açıklamalı-İçtihatlı, Aile Hukuku Davaları ve Tatbikatı, 2. Baskı, İstanbul 2005, s. 583.

²⁹ **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s. 128 (**Dural/ Ögüz/ Gümüş**, Aile, 2010).

³⁰ **Bulut**, s. 72.

mali durumlarının nasıl olduğu ve bu konuda alınacak bir tedbirin gerekip gerekmediği önem arz eder³¹.

743 Sayılı eski Medeni Kanunun 152. maddesinde: “ *Koca, birliğin reisidir. Evin intihabı karı ve çocukların münasip veçhile iaşesi, ona aittir.*” hükmü yer almakta idi. Bu maddeye göre kocanın evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerinin en başında karısı ve çocuklarını geçindirmek vardı. Kocanın bu yükümlülüğü evlilik birliği içinde devam ettiği gibi, evliliğin sona ermesi için açılan boşanma davası veya ayrılık hali sona erene kadar da devam etmekte idi³². Kocanın kanuni görevlerini ihmal etmesi halinde hakimin müdahalesini isteme hakkı ise sadece kadına verilmiş idi³³. T. C Anayasası 10. maddede³⁴ düzenlenen eşitlik ilkesi gereği kadın- erkek cinsiyet fark etmeksizin herkes kanun önünde eşit sayılmıştır. Yine Anayasa’nın bu maddesine uygun olarak 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu ‘Birliğin temsili’ başlıklı 188. Maddesinde: “*Eşlerden her biri, ortak yaşamın devamı süresince ailenin sürekli ihtiyaçları için evlilik birliğini temsil eder.*” hükmü mevcuttur. 743 Sayılı Medeni Kanun’un 154. maddesindeki: “*Birliği koca temsil eder. ...*” hükmü ise kaldırılmıştır. Böylece eski MK’da evlilik birliğinin reisinin kim olacağını belirleyen hüküm yeni TMK’da kaldırılmıştır. Hatta emredici bir düzenleme olan TMK 188. maddesi eşlerin birlikte temsil yetkisi olduğu düzenleme altına alınmıştır³⁵. Eşlerin eşitliği ilkesi gereği kadın ve erkek ayrımı yapmaksızın her iki eş de çalışarak ve

³¹ **Özta**n Bilge: Medeni Hukukun Temel Kavramları, 31. Baskı, Ankara 2009, s. 477.

³² **Akıntürk** Turgut/ **Karaman Ateş** Derya: Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, C. 2, 16. Baskı, İstanbul 2014, s. 284; Y. 2.HD 08.05.1986 E. 1986/4586 K. 1986/4843, “ *Boşanma davası açılmakla koca, nafaka vermekle yükümlü hale gelmiştir. (MK 137 – 162). Esasen koca, eşin ve çocukların uygun şekilde geçimlerini sağlamak zorundadır (MK 152). Kadının malvarlığının mevcut olması ve kocanın yardımına muhtaç bulunmaması, kocanın nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Bu durum sadece, nafaka miktarının tayininde göz önünde tutulur. O halde davalı eş yararına uygun bir miktar tedbir nafakasına karar verilmesi gerekirken yazılı düşüncelerle reddedilmesi usul ve kanuna aykırıdır.*” (**Yalçınkaya** Namık/ **Kaleli Şakir**: Boşanma Hukuku, C. 2, Ankara 1988, s. 1633).

³³ **Başaklar**, s. 16.

³⁴ T. C Anayasası 10. maddeye göre: “*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek fıkra: 7.5.2004-5170/1 m.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 12.9.2010-5982/1 m.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. (Ek fıkra: 12.9.2010-5982/1 m.) Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.*”

³⁵ **Doğan** Murat: Türk Medeni Kanunu’nun Evliliğin Genel Hükümleri Bakımından Getirdiği Yenilikler, AÜHFD., C. 52, S. 4, 2003, s. 101.

geçimlerini temin edecek parayı kazanarak evin ve çocukların geçimine mali olarak katkıda bulunacaktır. Yalnızca kocanın eve ve kadına bakım borcu esası artık kabul edilememektedir³⁶. Eşlerin geçimine ilişkin geçici önlem alınması bakımından cinsiyet ayrımcılığı yapılmamakla birlikte kadın bakımından da pozitif bir ayrıcalık içermemektedir³⁷. Gerçekten de kadının, toplum içerisinde birey olduğunun bilincine varması hem de evlilikte kocasına maddi olarak bağımlılık duygusuna kapılmaması bakımından kadına da verilen evliliği temsil yetkisi onları daha da güçlendirecektir. Kadın çalışarak ekonomik özgürlüğüne kavuşarak kendini daha güvende hissedeceği gibi eşine ve varsa çocuğuna daha yararlı bir birey haline gelebilecektir. İşte erkeğin yanı sıra kadına da verilen bu yükümlülüklerin yerine getirilmesi evliliğin devamı boyunca sürecektir. Bu bakım yükümlülüklerden biri olan tedbir nafakasını hem kadın hem erkek, evlilik sona ermeden yani boşanma ve ayrılık davası açılmadan mahkemeden istenebileceği gibi haklı bir sebebe istinaden birlikte yaşamaya ara verilmesi halinde ve nihayet boşanma ve ayrılık davası açıldığında da hem kendisi lehine hem müşterek çocuk lehine talep edilebilir³⁸.

Ayrıca 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelikte düzenlenen aileyi korumaya ilişkin hükümler ile tedbir nafakası iç içedir. Bu yüzden nafaka davasında görevli olan aile mahkemesi gerek TMK gerek 6284 ve 4320 Sayılı Kanunları birlikte uygulanmaktadır³⁹. 6284 Sayılı Kanun gereği şiddet mağdurlarının yaşam standartları göz önüne alınarak talep olmasa dahi hakim kendiliğinden tedbir nafakasına hükmedebilir. Bu kanun hükümlerine göre tedbir nafakasının verilmesi halinde kararın bir örneği resen nafaka borçlusunun veya nafaka alacaklısının yerleşim yeri icra müdürlüğüne gönderilir⁴⁰.

³⁶ Köseoğlu/ Kocağa, s. 191-192.

³⁷ Gençcan Ömer Uğur: Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku, Ankara 2015, s. 864.

³⁸ Oy Osman: Boşanmanın Hukuki Neticeleri, Nafaka- Tazminat – Velayet- Mal Paylaşımı ve Aile Konutu, İstanbul 2008, s. 4 – 7.

³⁹ Köseoğlu/ Kocağa, s. 190.

⁴⁰ Soybaş Jülide: 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Hakkında Kanun'a Genel Bakış, Hukuk Gündemi, Ankara 2012, s. 69.

A. BOŞANMA DAVASI SÜRESİNCE TALEP EDİLEN TEDBİR NAFAKASI

Boşanma davasının açılmasıyla birlikte eşlerin ayrı yaşama hakları doğmaktadır. Dava sürecinde olan tarafların tedbir nafakasının talep edilebilmesi için ayrı yaşadıklarını ispatlama mecburiyetleri bulunmamaktadır⁴¹.

TMK 169. maddesine göre hakim, boşanma veya ayrılık davası süresinde özellikle eşlerin barınma, geçinme, malların yönetimine ve çocukların bakım ve korunmalarına ilişkin olan geçici tedbirleri resen almaktadır. Bu madde gereği eşlerden birinin tedbir alınmasına yönelik herhangi bir talebi olmasa dahi hakim, delilleri değerlendirerek mağdur olacak taraf lehine ve varsa müşterek çocuğun eğitim, bakım, sağlık gibi gerekli giderlere uygun tedbir nafakasını resen takdir edebilir⁴². Hakim talep halinde talebe göre, talep yoksa; gerekirse resen hangi eşin hangisine ne miktarda tedbir nafakası vereceğine karar verir. Eğer koşullar varsa koca lehine de nafaka vermesine engel bir hal bulunmamaktadır⁴³.

Tedbir nafakasının ödenmesinin sebebi evlilik birliği ve bundan doğan bakım borcunun devam etmesidir. Bu sebeple davayı açan kişinin hangi taraf olduğu ya da kimin kusurlu olduğunun bir önemi yoktur⁴⁴. Asıl önemli olan geçimini

⁴¹ **Oy**, s. 6; Y. 2. HD. 14.02.1986 E. 1986/ 1360 K. 1986/ 1510, “Boşanma davası açılmakla eşler dava süresince birbirinden ayrı yaşama hakkı kazanır. Bu nedenle davalı yararına uygun tedbir nafakasına hükmedilmesi zorunludur. ...” (**Yalçınkaya/ Kaleli**, Boşanma Hukuku, s. 1634); Y. 2. HD. 01.10.2012 E. 2012/ 5744 K. 2012/ 23201 (**Gençcan**, Nafaka Hukuku, s. 866).

⁴² **Hamzaçebi** Mehmet: Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, SÜHFD., C. 10, S. 3 – 4, 2002, s. 27; Y. 2. HD 25.06.2013 E. 2013/ 5687 K. 2013/ 17922, “Boşanma ve ayrılık davası açılınca hakim, davanın devamı süresince, gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, malların yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri kendiliğinden almak zorundadır (TMK m. 169). O halde; TMK’nın 185/3. ve 186/3. maddeleri uyarınca, tarafların ekonomik ve sosyal durumları da gözetilerek dava tarihinden geçerli olmak üzere kadın davalı yararına uygun miktarda tedbir nafakasına hükmedilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı bulunmuştur.” (**Çetin** Ayşe Esra/ **Çalışkan** Alpay/ **Polat** Halil: Hukuk Davaları Rehberi, C. 5, 1. Baskı, Ankara 2015, s. 554-555).

⁴³ **Ergün** Zafer: Boşanma, Nişanlanma – Evlenme – Butlan – Velayet - Kişisel İlişki – Nafaka - Maddi ve Manevi Tazminat - Mal Rejimi Davaları, 2. Baskı, Ankara 2004, s. 699.

⁴⁴ **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s. 129 (**Dural/ Ögüz/ Gümüş**, Aile, 2010); HGK 02.11.2011 E. 2011/ 2-533 K. 2011/ 670, “... Yerel mahkemece, davacı kadının açmış olduğu davanın tam kusurlu olması nedeniyle reddine, davacı kadın lehine tedbir nafakası verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir. ... Kanunda, hakim geçici bir önlem olarak tedbir nafakasına hükmedebilmesi için, tarafların kusurlu olup olmamaları bir unsur olarak yer almamakta; hangisinin daha az ya da daha çok kusurlu olduğunun belirlenmesi yönünde bir koşul da öngörülmemektedir. Bu nedenle, hakim kusur durumuna bakmaksızın davanın en başında bu geçici önlemi alması ve buna bağlı olarak da

sağlayamayan tarafın bu nafakayı talep edebilme hakkına sahip olmasıdır. Bu sebeple boşanma ve ayrılık davasına bağlı olarak açılan davada tedbir nafakasına hükmedilirken boşanmanın koşullarının oluşup oluşmadığı, kanıtlanıp kanıtlanamadığı gibi hususlar tedbir nafakası verilebilmesi için etkili unsurlardan değildir⁴⁵. Mahkeme hakimi, durumun gerekleri ve somut olaya göre değerlendirme yaparak boşanma ve ayrılık davasında koşulların oluştuğuna kanaat getirirse tedbir nafakasına hükmedebilir.

Eşlerden birisinin tutukluluk veya hükümlülük hali, işsizliği, askerde olması, akıl hastalığı gibi sebepler kural olarak nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Bu gibi hallerde eğer bir geliri, malı, serveti, paraya çevrilebilecek malının olması durumunda eş tedbir nafakası vermekle yükümlüdür⁴⁶. Kural olarak koca, tedbir

tarafının ekonomik ve sosyal durumlarını tespit edip, uygun ve geçici nitelikte bir nafaka takdir etmesi gerekir. Görülmektedir ki, bir tarafın kusurlu olması; onun lehine tedbir nafakası tayin edilmesine engel teşkil etmemektedir. Dolayısıyla, tedbir nafakası hakim kanun gereği, kendiliğinden alması gereken geçici bir önlem olup, tarafların kusurunun verilecek karar açısından bir önemi ve etkisi de yoktur. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 07.03.2019).

⁴⁵ **Ergün**, s. 700; Y. 2. HD 06.05.2013 E. 2012/ 25071 K. 2013/ 12582, “Mahkemece ... tarihli ara karar ile TMK’nın 169. maddesi uyarınca davalı-davacı kadın lehine aylık 250,00 TL tedbir nafakasına hükmedilmiş, nihai hükümde ise, ara kararlar hükmedilen bu tedbir nafakasının hükmedildiği tarihten itibaren kaldırılmasına karar verilmiştir. Toplanan delillerle; davalı-davacı (kadının) çalışmadığı, herhangi bir gelir ve malvarlığının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Boşanma davası açılmakla, eşlerin ayrı yaşama ve nafaka isteme hakkı doğar ve istek olmasa bile davanın devamı süresince gerekli tedbirlerin davaya bakan hakim tarafından kendiliğinden alınması gereklidir (TMK m. 169). Lehine tedbir nafakası hükmedilen veya tedbir nafakası talep eden tarafın muhakeme sırasında belirlenen kusuru TMK’nın 169. maddesindeki nafaka tedbirinin alınmasına engel değildir. Davacı-davalı (kadının) tedbir nafakası alma ihtiyacının ortadan kalktığına ilişkin bir delil bulunmadığı ve bu nedenle tedbir nafakasının, davanın esasına ilişkin kararın kesinleşme tarihine kadar devam ettirilmesi gerekirken; mahkemece yazılı şekilde tedbir nafakasının kaldırılmasına karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.” (**Çetin/ Çalışkan/ Polat**, Hukuk Davaları Rehberi, s. 560).

⁴⁶ **Gençcan**, s. 854-857; Y. 2. HD 06.05.2013 E. 2016/ 17625 K. 2018/ 5907, “... Her ne kadar davalı erkeğin cezaevinde tutuklu veya hükümlü olması, tedbir nafakası ve yoksulluk nafakası ile sorumlu tutulmamasını gerektirmez ise de, dosya kapsamında yaptırılan sosyal ve ekonomik durum araştırmasında davalı erkeğin herhangi bir geliri ve malvarlığının olmadığı tespit edilmiştir. Cezaevinde bulunan, hiçbir malvarlığı ve geliri bulunmayan davalı erkek nafaka ile sorumlu tutulamaz. Bu durumda davacı kadının kendisi için istediği tedbir nafakası ve yoksulluk nafakası taleplerinin reddine karar verilmesi gerekirken, kabulü hatalı olup bozmayı gerektirmiştir. ...”; Y. 2. HD 11.12.2014 E. 2014/ 14412 K. 2014/ 25542, “... davalının akıl hastası olması sebebiyle çalışmadığı, herhangi bir geliri ve malvarlığının bulunmadığı gerçekleşmiş olup, mali durumunun yoksulluk nafakası ödemeye yeterli ve elverişli olmadığına anlaşılmış, tedbir nafakası tayin edilmemiş bulunmasına göre davacının bu yönlerle ilişkin temyiz itirazları yerinde görülmemiştir. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 09.03.2019); Y. 2. HD. 04.02.1998 E. 1998/ 14060 K. 1998/ 1021, “Tedbir nafakasının boşanma davasının kesinleşmesi ile sınırlı olarak verilmesi gerekir. Davalının askerde bulunduğu sürede, malvarlığı ve geliri olup olmadığı araştırılarak sonucuna göre karar verilmesinin düşünülmemesi yasaya aykırıdır. ...” (**Özügür** Ali İhsan: Gerekçeli – Açıklamalı

nafakasına ilişkin dava görülürken askere gitmiş ve herhangi bir serveti, geliri, paraya çevrilebilecek malı yoksa kendisi aleyhine tedbir nafakasına hükmedilemez. Davada tedbir nafakasının şartları mevcut ise dava tarihinden askere gittiği tarihe kadar uygun miktarda tedbir nafakasına karar vermek gerekecektir⁴⁷. Ancak imkansızlık hallerinde tedbir nafakası borcu ortadan kalkabilir. Mesela; vücut ve sağlık sebeplerinin varlığı, zaruret halinde kalması gibi. Bu gibi hallerde çalışma imkanı olmayan bu yüzden de ödeme gücü bulunmayan kişiler aleyhine tedbir nafakası hükmetmek hakkaniyete aykırılık teşkil eder⁴⁸.

Açılan boşanma veya ayrılık davasında tedbir nafakasına yönelik bir istek varsa mahkemece bu isteğe olumlu ya da olumsuz bir karar verilmesi gerekir. Talep halinde ise isteğin miktarı aşılırsa diğer eş yararına tedbir nafakası verilemez. Nafaka istediğini belirtmiş ancak nafakanın niteliğini beyan etmemiş tarafa, niteliği açıklattırılarak bir karar verilmelidir⁴⁹. Yine, eşlerden birisi boşanmanın kesinleşmesinden sonra, eş ya da çocuk lehine tedbir nafakası istemişse talepte bulunana bu talebinin nafaka türlerinden yoksulluk ya da iştirak nafakası olup olmadığı hususunun açıklattırılması ve buna göre karar verilmesi gerekir⁵⁰. Nafaka talebi kişilerin serbestçe tasarruf edebileceği konulardandır bu sebeple taraflardan biri boşanma davasında açıkça tedbir nafakası talep etmediğini bildirmiş ise artık hakimın nafaka vermesine gerek yoktur⁵¹.

TMK’da ayrılık müessesesi 170 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. TMK 170. maddesine göre: *“Boşanma sebebi ispatlanmış olursa, hakim boşanmaya veya ayrılığa karar verir. Dava yalnız ayrılığa ilişkinse, boşanmaya karar verilemez. Dava boşanmaya ilişkinse, ancak ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı bulunduğu takdirde ayrılığa karar verilebilir.”*, TMK 171. maddesinde: *“Ayrılığa*

– İçtihatlı Nafaka Davaları, Kanunlar - Milletler Arası Sözleşmeler, Tüzükler, 1. Baskı, Ankara 1998, s. 25).

⁴⁷ Ergün, s. 696.

⁴⁸ Köseoğlu/ Kocağa s. 194.

⁴⁹ Gençcan, s. 867.

⁵⁰ Hamzaçebi, s. 30.

⁵¹ Ergün, s. 700; Y. 2. HD 21.07.2009 E. 2009/ 12341 K. 2009/ 14613, “... Davacı kadın dava dilekçesinde nafaka istemediğini açıkça belirtmiştir. İstek olmadığı halde kadın yararına tedbir nafakası verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.”; Y. 2. HD 04.02.2008 E. 2008/ 4054 K. 2009/ 855, “... Davacı ... tarihli celsede nafaka ve tazminat istemediğini açıkça beyan etmiştir. Bu beyan vazgeçme niteliğindedir. Davacının beyanı dikkate alınmadan yararına tedbir nafakasına hükmedilmesi doğru olmamıştır.” (Gençcan, Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku, s. 869-870).

bir yıldan üç yıla kadar bir süre için karar verilebilir. Bu süre ayrılık kararının kesinleşmesiyle işlemeye başlar.” ve TMK 172. maddede: *“Süre bitince ayrılık durumu kendiliğinden sona erer. Ortak hayat yeniden kurulmamışsa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir. Boşanmanın sonuçları düzenlenirken ilk davada ispatlanmış olan olaylar ve ayrılık süresinde ortaya çıkan durumlar göz önünde tutulur.”* hükümleri yer almaktadır. Geçici önlemleri düzenleyen TMK 169. maddede açıkça *‘boşanma veya ayrılık davası açılınca’* diyerek bu hususların ayrılık davasında da geçerli olacağını belirtmiştir. Ayrılık kararı verildiğinde açılan davanın devamı boyunca ve ayrılık süresince hakim talep olmasa bile gerekli gördüğü önlemleri resen alabilir. Yine, ayrılık davası da tıpkı boşanma davasında olduğu gibi geçmişe etkilidir ve dava tarihinden itibaren tedbir nafakasına hükmedilebilir. Ayrılık kararının sonunda ise tedbir nafakası resen sona erer⁵².

Boşanma ve ayrılık davasında hem eşler hem çocuklar için tedbir nafakası istenebileceği gibi hakim tedbir nafakasını resen de kararlaştırabilir⁵³. Eşlerin müşterek çocuğu varsa TMK’nın 185. maddesine göre eşler çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Çocuğun ihtiyaçları bakımından her iki eş de yükümlü olduğundan, boşanma davasına sebebiyet veren olaylarda kimin kusurlu olduğunun bir önemi bulunmamaktadır. Müşterek çocuk için ihtiyaç olan zorunlu ihtiyaçlar, sosyal ve kültürel masraflar vb. göz önünde tutularak lehine tedbir nafakasına hükmedilir. TMK 182/II’ye göre: *“Velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararları esas tutulur. Bu eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır.”* hükmü ve TMK 329/I’de: *“Küçüğe fiilen bakan ana veya baba, diğerine karşı çocuk adına nafaka davası açabilir.”* hükmü bulunmaktadır. Bu maddeler uyarınca çocuk lehine hükmedilecek olan tedbir nafakasının alacaklısı,

⁵² **Doğan** İzzet: Türk Medeni Kanunun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C. 35, S. 1, 2015, s. 63.

⁵³ **Ergün**, s. 699.

çocuğun velayeti kimde ise o eş olacaktır. Ayrıca, çocuk için ödenen tedbir nafakası, çocuk nafaka alacaklısının fiilen yanında olduğu müddetçe ödenir⁵⁴.

B. BOŞANMA DAVASI ÖNCESİ TALEP EDİLEN TEDBİR NAFAKASI

1. Eşler Birlikte Yaşarken

Kanun koyucu tarafından evlilik birliğini korumaya yönelik düzenlenen TMK 195 ve 196. maddelerindeki hükümler uyarınca, eşler arasında yükümlülüklerin paylaşılması gerekir. Şayet eşler arasında bu hususta anlaşmazlık yaşanır, hakim müdahalesinin istenebileceğini öngörülmüştür⁵⁵. Bu husus TMK 195. maddesinde: *“Evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşülmesi halinde, eşler ayrı ayrı veya birlikte hakimin müdahalesini isteyebilirler.”* hükmü ile düzenleme altına alınmıştır. O halde boşanma veya ayrılık davası açmak istemeyen ancak TMK’nın 186/III. maddesinde bahsi geçen *“Eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılırlar.”* hükmüne aykırı davranan eş aleyhine bu yükümlülüğün yerine getirilmesi için hakimin müdahalesini ve kendisi lehine nafaka takdir edilmesini talep edilebilir⁵⁶. Bu tür bir müdahale talebi var ve şartlar da mevcut ise tedbir isteyen eş ve varsa müşterek çocuk lehine tedbir nafakasına hükmedilebilir.

Yükümlülüğü yerine getirmeyen eşten evin masrafları, müşterek çocuğun masrafları, eğitimi vb. giderler göz önünde tutularak mahkemece bir rakam belirlenerek yükümlüden alınarak davacıya verilmesine karar verilir⁵⁷. Ayrıca bu hususta TMK 196. maddesi gereği özel bir hüküm yer almaktadır. Buna göre: *“Eşlerden birinin istemi üzerine hakim, ailenin geçimi için her birinin yapacağı parasal katkısı belirler. Eşin ev işlerini görmesi, çocuklara bakması, diğer eşin işinde karşılıksız çalışması, katkı miktarının belirlenmesinde dikkate alınır. Bu*

⁵⁴ Köseoğlu/ Kocağa, s. 196- 197; Y. 2. HD. 05.12.2018 E.2018/ 1561 K. 2018/14055, “... Yargılamada ortak çocukların geçici velayeti davalı babaya verildiği ve çocuklar fiilen de baba yanında kaldıkları halde davacı anne lehine çocuklar için dava tarihinden itibaren tedbir nafakasına hükmedilmesi doğru bulunmamıştır. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 08.03.2019)

⁵⁵ Köseoğlu/ Kocağa, s. 207

⁵⁶ Bulut, s. 77.

⁵⁷ Köseoğlu/ Kocağa, s. 207.

katkılar, geçmiş bir yıl ve gelecek yıllar için istenebilir.” Bu madde uyarınca karar verilebilmesi için davacının bu konuda mahkemeye talepte bulunması şarttır. Bu talep, davanın açıldığı tarih itibarıyla geçmiş bir yıl ve gelecek yıllar için tedbir nafakası hükmedilmesine yöneliktir.

Evlilik birliğine güçler oranında katılma yükümlülüğünden doğan hakka dayanarak açılacak davada ispat yükü davalı üzerindedir. Davalı her türlü delille kendi üzerine düşen yükümlülüğü gerek geçmiş bir yıl gerek halen yerine getirdiğini ispatlamalıdır. İspatlanması durumunda davacının davası reddedilir. Aksi takdirde, eşlerin katkı payları belirlenerek davalının üzerine düşen katkı payının miktarı belirlenerek hüküm kurulur. Ayrıca TMK 200. maddesinde: *“Koşullar değiştiğinde hakim, eşlerden birinin istemi üzerine kararında gerekli değişikliği yapar veya sebebi sona ermişse alınan önlemi kaldırır.”* hükmü mevcuttur. Mahkemece nafakanın belirlenmesinden sonra tarafların durumlarında değişiklik olursa bu madde gereği belirlenen katkı payı azaltılabilir, artırılabilir veya tamamen kaldırılabilir⁵⁸.

2. Eşlerin Fiilen Ayrılığı Halinde

Evlilik birliğinin kurulması ile eşlerin birlikte yaşama yükümlülüğü doğmaktadır. Ancak bazı hallerde boşanma ve ayrılık davası açılmamış olmasına rağmen eşler ayrı yaşama hakkına da sahiptir. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 197/I. maddesine göre: *“Eşlerden biri, ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddi biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkına sahiptir.”* Maddedeki düzenleme gereği ayrı yaşama hakkına sahip olunabilmesi için sayılan bu haller tahdididir⁵⁹.

Eşlerden birinin ortak hayat sebebiyle kişiliğinin tehlikeye düşmesinden anlaşılması gereken bedensel bütünlüğü, onuru, saygınlığı gibi değerlerin zedelenmesidir⁶⁰. Örneğin, diğer eşin sürekli şiddete başvurması, hakaret etmesi, iftira atması, rızası dışında cinsel ilişkiye girmeye zorlaması gibi hallerdir⁶¹.

⁵⁸ Bulut, s. 78.

⁵⁹ Bulut, s. 80.

⁶⁰ Kılıçoğlu Ahmet M.: Aile Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2015, s. 267.

⁶¹ Öztan Bilge: Aile Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2004, s. 352 (Öztan, Aile, 2004); Bulut, s. 80; Y. 3. HD. 15.04.2003 E. 2003/ 4581 K. 2003/ 4522, “... Davacı davalı olan eşinin kendisine karşı müessir fiilde bulunması nedeniyle ayrı yaşamakta haklı olduğunu iddia ederek tedbir nafakası talep etmiş,

Ortak hayat sebebiyle eşlerden birinin ekonomik güvenliğinin tehlikeye düşmesi halinde birinin diğerinin içinde ilerlemesinin ciddi biçimde tehlikeye sokmasıdır. Mesela eşin işyerindeki müşterileri rahatsız etmesi, devlet memuru olan kişinin eşinin sakıncalı örgütlerin çalışmalarına katılması gibi⁶².

Son olarak ailenin huzurunun ciddi biçimde tehlikeye düşmesi hali ise eşlerin gerek birbirlerine gerek müşterek olan çocuklarına karşı yükümlülükleri yerine getirmemesinden kaynaklı ailenin huzurunun bozulması halidir. Mesela; aile bireylerinin sağlık sorunları ile ilgilenmeme, kötü davranma, eşlerden birinin uyuşturucu bağımlısı olması gibi hallerdir⁶³.

Ayrı yaşamada haklı sayılabilecek sebepler ilgili maddede tahdidi olarak sayılmış olsa da hayat şartlarına göre insanlar değişik olaylarla karşılaşılabilir. Bu nedenle bunun takdiri ve karşılaşılan durumların bu sebeplerden birisi içerisinde sayılıp sayılamayacağı hakim takdirindedir. Sayılan seçimlik şartlardan birinin varlığı halinde eşler birlikte yaşamaya ara verebilir. Eşler birlikte yaşamaya

mahkemeye davacının ayrı yaşamakta haklı olmadığı gerekçesi ile dava reddedilmiştir. ... Davacının annesi olan tanık E. Davalının davacıya karşı sürekli müessir fiilde bulunduğunu, son olaydan sonra davalının kendilerine telefon açıp gelip kızlarını götürmesini istediğini gittiklerinde davacının dövmüş olduğunu gördüklerini ve alıp getirdiklerini beyan etmiştir. Taraflarla akraba olmayan tanık İ. de E. nin beyanını doğrulamıştır. O halde mahkemeye bu tanık ifadeleri karşısında davalının ayrı yaşamakta haklı olduğu kabul edilerek tarafların sosyal durumlarına uygun hak ve nefaset ilkeleri gereğince nafakaya hükmedilmesi gerekirken, yerinde olmayan gerekçelerle davanın reddine karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırıdır. ...” (Yavuz Nihat: Öğretide ve Uygulamada Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, Ankara 2008, s. 205).

⁶² **Ergün**, s. 695; **Bulut**, s. 80.

⁶³ **Öztan**, s. 353 (**Öztan**, Aile, 2004); **Bulut**, s. 81; Y. 3. HD. 22.04.2003 E. 2003/ 4851 K. 2003/ 4842, “... Davada, davalının evlilik birliğinin gereklerini yerine getirmediği iddiası ile tedbir nafakası istenilmiş; mahkemeye, iddiaların kanıtlanamadığı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiştir. ... Somut olayda davalının davacı eşine bağımsız ev açmayarak hasta ve yaşlı annesi ile birlikte ikamet etme konumunda bıraktığı böylece, TMK’nın 186. maddesinde vurgulanan: ‘Eşler oturacakları konutu birlikte seçerler’ hükmünün gözetilmediği dolayısıyla davacı eşin istememesi halinde davalı kocanın bağımsız ev açma yükümlülüğünün bulunduğu değerlendirilmeden yasal olmayan gerekçeyle davanın reddine karar verilmiş olması doğru görülmemiştir. ...”; Y. 3. HD. 30.11.2004 E. 2004/13576 K. 2004/ 13307, “... Somut olayda davacı, ‘ayrı yaşamada haklılık’ olgusuna dayalı olarak tedbir nafakası isteminde bulunmuştur. Beyanı hükme esas alınan davacı tanığı Z. Ve G.’nin anlatımları ve tüm dosya kapsamına göre, davalının içki ve kumar alışkanlığı bulunduğu, evini ihmal ettiği hatta kumar nedeniyle arabasını sattığı böylece ‘ailede huzursuzluğun ciddi biçimde tehlikeye düştüğü’ bunun üzerine ayrılmaya karar verip ayrı yaşamaya başladıkları bununla da yetinmeyip boşanma davası açıldığı, bu davanın takip edilmemesi üzerine verilen ‘açılmamış sayılması’ kararının henüz kesinleşmemesi nedeniyle boşanma davasının ‘derdest’ konumunda olduğu böylece davacının ‘ayrı yaşamada haklılık’ olgusunu kanıtlamış bulunduğu gözetilmeden, delillerin yanılgılı değerlendirilmesi sonucu davacı eş yönünden davanın reddi doğru görülmemiştir. ... davacının ayrı yaşamada haklı olduğu kabul edilip eş yönünden TMK’nın 4. Maddesinde vurgulanan ‘hakkaniyet’ ilkesine uygun bir miktar tedbir nafakasına hükmedilmelidir. ...” (Yavuz, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 201-202, 133-134).

ara verdiğinde TMK 197/II'ye göre: *“Birlikte yaşamaya ara verilmesi haklı bir sebebe dayanıyorsa hakim, eşlerden birinin istemi üzerine birinin diğerine yapacağı parasal katkıya, konut ve ev eşyasından yararlanmaya ve eşlerin mallarının yönetimine ilişkin önlemleri alır.”* hükmü gereği ayrı yaşamaya hakları bulunduğu bahisle karşı taraftan yükümlülüklerin yerine getirilmesinin istenmesi için mahkemeden dava yoluyla talepte bulunabilirler⁶⁴.

Hakim tarafından alınacak tedbirlerin neler olacağı ise TMK 2. ve 4. fıkralarında düzenlenmiştir. Bunlar; eşlerin yapacağı parasal katkı, konut ve ev eşyasından yararlanma şekli, eşlerin mallarının yönetimine ilişkin önlemler, çocuklara ilişkin yapılacak düzenlemeler olduğu belirtilmiştir⁶⁵. Bu maddeye dayanarak mahkemeden tedbir nafakası istenebilmesi için eşler arasında muhakkak resmi bir evliliğin olması şarttır⁶⁶. Ayrıca bu yolla açılan bir davada, tedbir nafakası talep eden eş ayrı yaşamada haklılığını ispat etmek zorundadır⁶⁷.

TMK 197/II. fıkradaki hallerden ayrık olmak üzere eğer eşlerden birisi haklı bir sebep olmaksızın diğeri ile birlikte yaşamaktan kaçınıyorsa veya ortak hayatın devamı başka bir sebeple olanaksız hale gelmişse aynı hükümlerin geçerli olacağı TMK 197/III. fıkrasında düzenlenmiştir. Bu halde de diğer eş hakimden, birliğe katkı yapılmasını yani tedbir nafakası ödenmesini talep edilebilir⁶⁸. Haklı bir neden

⁶⁴ **Bulut**, s. 81.

⁶⁵ **Samat** Murat: Evlilik Birliğinin Korunması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010, s. 87; Y. 3. HD. 12.03.2002 E. 2002/ 1900 K. 2002/ 2290, “... Toplanan delillerden davacının kayıncı tarafından istenilmemesi nedeniyle tarafların ayrı yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bu nedenle davacı ayrı yaşamakta haklıdır. O halde mahkemece günün ekonomik koşullarına ve hakkaniyet ilkesine uygun bir tedbir nafakasına hükmedilmesi gerekirken yazılı gerekçelerle davanın reddedilmiş olması doğru görülmemiştir. ...” (**Yavuz**, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 230).

⁶⁶ Y. 3.HD 30.09.2004, 10446/ 10215, “Davacı vekili dilekçesinde, müvekkilinin davalı ile imam nikahı ile evli olduklarını, ... tedbir nafakasına karar verilmesini talep etmiştir. TMK 195. maddesinin lafzının incelenmesinden ‘evlilik birliği’ ve ‘eşler’ ibarelerinin kullanıldığı görülmüştür. O halde bu madde hükmü gereğince eşlerin tedbir nafakası talep edebilmeleri için resmi bir evlilik birliğinin bulunması gerekir. ...” (**Yavuz**, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 111).

⁶⁷ **Ergün**, s. 695.

⁶⁸ **Hamzaçebi**, s. 30; Y. 3.HD 01.10.2002, E. 2002/ 10446 K. 2002/ 10215, “... TMK 197/II maddesi ‘Birlikte yaşamaya ara verilmesi haklı bir sebebe dayanıyorsa hakim, eşlerden birinin istemi üzerine birinin diğerine yapacağı parasal katkıya, konut ve ev eşyasından yararlanmaya ve eşlerin mallarının yönetimine ilişkin önlemleri alır.’ hükmünü getirmiştir. Mahkemece de kabul edildiği gibi, davalının müşterek haneyi terk etmesi nedeniyle davacının ayrı yaşama hakkı bulunmaktadır. Davacının ev hanımı olduğu gelirinin bulunmadığı, davalının ise emekli maaşının ve kira gelirinin olduğu ayrıca okul kantini çalıştırdığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle davalının TMK 197/II maddesi uyarınca parasal katkıda bulunması gerekir. ...” (**Yavuz**, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 242).

olmaksızın davalı eşin birlikte yaşamaya ara vermesi halinde ispat yükü davalıdadır. Davalının ise haklı nedenle ayrı yaşadığını ispatlaması gerekir. Aksi halde davacının davasının kabulü ile belirlenecek parasal katkının davalıdan alınarak davacıya ödenmesine karar verilir⁶⁹.

Ayrı yaşamakta haklı olup olmaması eşlerin birbirinden isteyecekleri tedbir nafakasına hükmedilmesi için önem arz eder. Ancak çocuk için tedbir nafakasının talep edilmesinde ayrı yaşamada haklılık aranmamaktadır⁷⁰. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu 185/II. fıkrası, eşlerin çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlü olduğunu belirttiğine göre, bu yükümlülük her iki tarafa da sorumluluk yükleyen emredici bir yükümlülüktür. Kanunda çocukların bakımı ile ilgili olan diğer bir hüküm ise TMK 327/I. maddesidir: “Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından karşılanır.” Anne ve babaların bu yükümlülüğü velayet kendisinde olmasa bile mevcut olan ve yükümlülüğe aykırılık halinde yükümlülüğü yerine getirmeyenin nafaka ödemek zorunda kalacağı, çocuğu güvence altına alan düzenlemelerle kanunen güvenceye alınmıştır⁷¹.

4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 314. maddesi evlatlığa ilişkin olup aynen şöyledir: “Ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçer. Evlatlık, evlat edinenin mirasçısı olur.” Evlat edinen, evlat edinilenin yeme içme, barınma, eğitim vb. gibi bütün görevlerinden sorumlu olup bu bakım borçlarının

⁶⁹ **Bulut**, s. 83; Y. 3. HD. 15.09.2003 E. 2003/ 10060 K. 2003/ 10112, “... Davada, davalı kocanın evi terk edip, aileyle ilgilenmediğinden ve ihtiyaçlarını karşılamadığından söz edilerek nafaka talep edilmektedir. ...Somut olayda, evi terk eden davalı (koca) olup, ayrı yaşamakta haklı olduğunun ispatı ona düşer. Davalı (koca) nın oğlu ile geçimsizliği, nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Davalı, birlikte yaşamaktan kaçındığına göre; TMK’nın 197/III. maddesi gereğince davacı eşe nafaka ödemek zorundadır. ...” (**Yavuz**, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 168-169).

⁷⁰ **Ruhi**, s. 29; Y. 3.HD 12.10.2004, 10516/ 10781, “Dava dilekçesinde, tarafların ayrı yaşadıkları, müşterek çocuğun davacı yanında bulunduğu iddia edilerek çocuk için tedbir nafakası talep edilmiş, mahkemece, davacının çalışıyor olması davalının ise işinin bulunmaması ve davacının ayrı yaşamada haklılığını kanıtlayamaması nedeniyle dava reddedilmiştir. Tarafların müşterek çocukları davacı yanında bulunduğu hususu çekişme konusu değildir. ... mahkemece davalının işi olmadığı kabul edilmiş ise de, Küçükköy Vergi Dairesi Müdürlüğü’nün ... tarihli yazısında davalının gösterilen adreste temizlik maddeleri satış işiyle faaliyet gösterdiği belirtilmiştir. Kaldı ki davalı çalışmıyor olsa dahi olsa bu kendisini nafaka yükümlülüğünden kurtarmaz, kendi sosyal durumuna göre elde edebileceği gelir göz önüne alınarak nafaka takdir edilmesi gerekir. ...” (**Yavuz**, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 119); Y. 2. HD. 22.05.1984 E. 1984/ 4652 K. 1984/ 4844 (**Özügür**, Nafaka Davaları, s. 61).

⁷¹ **Ergün**, s. 696.

yerine getirmemesi halinde evlatlık lehine de tedbir nafakası hükmedilebilir⁷². Ayrıca TMK 301. maddesi uyarınca çocuk ile baba arasında soybağının tespiti amacıyla açılan davalarda babalık davası ile birlikte nafaka istenebileceği TMK 333. maddede düzenlenmiştir. ‘Babalığın tespitinden önce’ başlıklı bu madde uyarınca: “*Babalık davası ile birlikte nafaka istenir ve hakim, babalık olasılığını kuvvetli bulursa, hükümden önce çocuğun ihtiyaçları için uygun bir nafakaya karar verebilir.*” Babalık davası devam ederken mali bakımdan çocuğu korumaya yönelik tedbir olarak getirilen bu hükümde bahsi geçen babalık olasılığının kuvvetli bulunması hali hakimnin takdirindedir. Hakim, henüz dava kesinleşmiş olmasa da babalık olasılığını kuvvetli bulursa çocuğun ihtiyaçlarına yönelik uygun bir nafaka takdir eder⁷³.

III. TEDBİR NAFAKASININ MİKTARI

TMK 186. maddesinde: “... Birliği eşler beraber yönetirler. Eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılırlar.” hükmü yer almaktadır. O halde evlilik birliği devam ettiği müddetçe eşler, birliğin giderlerine mali güçleri oranında katkıda bulunurlar⁷⁴. Tedbir nafakası, taraflar arasında açılmış bir boşanma davası olsa da henüz bu dava kesinleşmemiş olduğundan evlilik birliği devam ettiği müddetçe ödenecek olan bir nafakadır.

Mahkemece tedbir nafakasına karar verileceği hallerde hangi tarafın karşı tarafa nafaka ödeyeceğini ve bunun miktarını hakim takdir eder. Nafakanın takdirinde diğer tarafın ihtiyaç durumu, nafaka ödeyenin çalışma imkanı bulunup bulunmadığı, yaşam standartları, çalışan tarafın veya tarafların gelir düzeyi, varsa

⁷² Ergün, s. 698-699.

⁷³ Oy, s. 4; Ergün, s. 699-700.

⁷⁴ Ergün, s. 699; Y. 3. HD. 20.09.2017 E. 2017/ 14600 K. 2017/ 12294, “... Tedbir nafakasının niteliği ve yasal düzenleme gereği, her iki eşin birliğin giderlerine katılma zorunluluğu vardır. Birliğin giderlerine katılmada eşlerin güçleri esas alınmıştır. Davalı koca birliğin giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır. Davacı kadının maaşının olması, gelirin davalı kocadan az veya çok olması, davalı kocanın ortak giderlere katılma yükümlülüğünü büsbütün ortadan kaldırmaz. Zira evlilik birliğinin korunması ve devamını sağlamak için eşlerin asgari ölçüde uyması gereken bazı yükümlülükler ve karşılaması gereken bazı ortak giderler mevcuttur. Bu giderlere örnek olarak kira parası, yakıt parası, elektrik, su ve telefon parası gibi giderler gösterilebilir. ... O halde mahkemece; ayrı yaşamada haklılığını ispat eden davacı kadının, davalı eşi ile birlikte yaşarken sürdürdükleri hayat seviyesinin ayrı yaşama halinde de korunması gerektiği gözetilerek, davacı kadın lehine de tarafların sosyal ve ekonomik durumları ve hakkaniyet ilkesine uygun bir nafaka takdir edilmesi gerekirken, yanılığılı değerlendirme ile davacı kadın yönünden tedbir nafakası talebinin reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, bu husus bozmayı gerektirmiştir.” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 09.03.2019).

müşterek çocuğun yaşı, eğitimi, sosyal durumu vb. göz önünde bulundurarak yapılan araştırmalar neticesinde taraflar arasında cinsiyet farkı gözetmeksizin miktarı belirlenir⁷⁵. Ancak hemen belirtmek gerekir ki nafaka yükümlüsünün gelirin az olması onu nafaka yükümlülüğünden kurtarmaz ise de miktar tayininde önem arz edebilir⁷⁶. Aynı şekilde, nafaka alacaklısının gelir sahibi olması da nafaka borçlusu eşi bu yükümlülüğünden kurtarmaz⁷⁷.

Boşanma ve ayrılık davasında hakim, tarafların sosyal ve ekonomik durum araştırmalarını yaptırarak nafakanın miktarını belirler. Tarafların mali durumu birbirine yakın ise eşlerin birbirine tedbir nafakası verme zorunluluğu bulunmamaktadır⁷⁸. Salt eşlerin gelirlerinin mevcut olması hali davanın reddini gerektirmez ise de miktar tayininde göz önünde tutulur⁷⁹.

Eşlerin boşanma veya ayrılığa ilişkin davaları devam ediyor iken birbirlerine ve çocuklarına karşı olan bakım borcunu yerine getiriyorlarsa hakimden nafakayı takdir etmesi istenemez. Mesela, boşanma davası devam etse de eşler farklı odaları paylaşarak aynı evde kalıyor ve mali yükümlülüğün bilinciyle hareket ediliyorlar veya ayrı evlerde yaşıyor olsalar da mali yükümlülüklerini yerine getiriliyorsa artık hakim mütahalesinin istenmesinin bir anlamı yoktur. Belirtilen örneklerde mali yükümlülükler yerine getirilmemeye başlandığında o zaman nafaka talep etme hakkı doğar ve mahkemece, yükümlülüğü yerine getirmeye son verildiği tarih itibarıyla tedbir nafakası hükmetmek gerekir⁸⁰.

Taraflar aralarında yapacakları sözleşme ile de nafakanın miktarını belirleyebilirler. Şayet nafakanın miktarını belirlemişlerse hakim sözleşmedeki

⁷⁵ Öztan, s. 751 (Öztan, Aile, 2015).

⁷⁶ Gençcan, s. 882; Öztan, s. 753 (Öztan, Aile, 2015).

⁷⁷ Köseoğlu/ Kocaağa, s. 195; Y. 3. HD. 16.09.2003 E. 2003/ 9152 K. 2003/ 10270, “... istem tedbir nafakası olduğuna ve eşlerin birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katkıda bulunmaları gerektiğine (TMK 187. maddesi) göre, davacı eşin ekonomik durumunun davalı kocadan daha iyi olması onu nafaka yükümlülüğünden kurtarmaz. Ancak hükmedilecek nafakanın miktarını tayinde bu husus dikkate alınmak zorundadır. Yasal olmayan gerekçeyle istemin tümüyle reddi bu yönüyle isabetli bulunmamıştır. ...” (Yavuz, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 218).

⁷⁸ Gençcan, s. 857.

⁷⁹ Bulut, s. 73-74.

⁸⁰ Bulut, s. 74.

miktara hükmeder⁸¹. Kanaatimce taraflar nafakanın miktarını belirlemişlerse hakim takdir yetkisini kullanarak miktarda değişiklik yapamaz. Her iki taraf da serbest iradeleri ile miktar belirledikleri için hakimin tarafların mali güçlerini, ihtiyaç durumlarını vs. araştırmasına gerek kalmaz.

Kanunda aranan şartları, gerekli sosyal ve ekonomik araştırmaları hakim araştırarak nafakanın miktarını tayin eder. Ancak ilk başta hükmedilen nafaka miktarının ileride toplanacak delillere ve koşulların değişmesi hallerinde arttırılması ya da azaltılması mümkündür⁸². TMK 200. maddesine göre: *“Koşullar değiştiğinde hakim, eşlerden birinin istemi üzerine kararında gerekli değişikliği yapar veya sebebi sona ermişse alınan önlemi kaldırır.”* Tedbir nafakasına konu olan olayda taraflardan birisi mali durumdaki değişiklikler nedeniyle koşulların değiştiğinden bahisle mahkemeye başvurabilir. Ödenecek katkı payının tespitini yapan hakim, durumun gereklerine göre nafakanın ne kadar arttırılacağı, azaltılacağı veya tamamen kaldırılıp kaldırılmayacağını takdir eder⁸³. Ancak böyle bir değişiklik taraflardan birinin istemi ve hakim kararıyla mümkün olabilir⁸⁴.

Ana ve babanın çocuğa bakma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesi için ana ve babanın varlıklı bireyler olmasına gerek yoktur yeter ki çalışma bakımından bahsi geçen imkansızlık halleri bulunmasın⁸⁵. Çocuğa ödenen nafaka miktarının tayinini düzenleme altına alan TMK 330. maddesine göre: *“Nafaka miktarı, çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri dikkate alınarak belirlenir. Nafaka miktarının belirlenmesinde çocuğun gelirleri de göz önünde bulundurulur. Nafaka her ay peşin olarak ödenir.”* Çocuğun ihtiyaçlarına göre belirlenecek nafaka miktarı nakden ve aylık irat halinde ödenecektir. İlerleyen zamanlarda çocuğun ihtiyaçlarının artması ya da azalması yahut anne ve babanın gelirindeki değişiklikler nedeniyle durumun değişmesi halinde hakim, TMK 331. maddesi uyarınca istem üzerine nafaka miktarını yeniden belirler

⁸¹ Özüğür, s. 16 (Özüğür, Nafaka Davaları).

⁸² Hamzaçebi, s. 28-29.

⁸³ Öztan, s. 751 (Öztan, Aile, 2015).

⁸⁴ Bulut, s. 81-82; Köseoğlu/ Kocaağa, s. 210; Köse Eylül Can: TMK'nın 197. Maddesi Kapsamında Eşlerin Ayrı Yaşama Hakkı ve Hakimin Alacağı Önlemler, TBB Dergisi, C. 30, S. 133, 2017, s. 365; Gençcan, s. 886.

⁸⁵ Baygın Cem: Soybağı Hukuku, 1. Baskı, İstanbul 2010, s. 121.

veya nafakayı kaldırır. Mahkemenin, çocuğa irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakayı istem halinde, gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabileceğini TMK 330/III. fıkrasında düzenlemiştir. Hakim, bu düzenleme gereği ÜFE⁸⁶ oranında nafakanın artırılmasına karar verebilir. Böylece ekonomik yönden güçsüz olan nafaka alacaklılarının her yıl dava açarak emek harcama ve masraf yükünden kurtarılabilmesi amaçlanmıştır⁸⁷.

TMK 330. maddesi çocuk lehine hükmedilecek olan tedbir nafakasının aylık ve peşin olacağını hükme bağlamıştır. Ancak boşanma veya ayrılık davasının açılmasıyla eş lehine hükmedilecek tedbir nafakasında böyle bir zorunluluk bulunmasa da uygulamada eş yararına geçici tedbir nafakası genellikle irat biçiminde ödenmesine karar verilmektedir⁸⁸.

Tedbir nafakası kural olarak Türk parası ile ödenir. 6098 Sayılı TBK 99/I'e göre: *"Konusu para olan borç Ülke parasıyla ödenir."* Ancak taraflar tedbir nafakasının yabancı para cinsinden ödenmesi konusunda bir anlaşma yapmışlarsa mahkeme, nafakanın yabancı para cinsinden ödenmesine karar verebilir⁸⁹.

IV. TEDBİR NAFAKASININ SÜRESİ

Boşanma, ayrılık ve evliliğin feshi davalarında hükmedilecek tedbir nafakası dava tarihinden başlayarak hüküm kesinleşene kadar devam eder. Yani mahkemenin tedbir nafakası ile ilgili vereceği karar geçmişe, davanın açılması anına kadar etkilidir⁹⁰. Ancak dava devam ederken hakim resen tedbir nafakasına ara kararla karar vermemiş, taraflardan biri davanın ileriki sürecinde nafakayı talep edilmiş ise 6100 Sayılı HMK'nın 26. maddesinde düzenlenen taleple bağlılık ilkesi gereği hakim istekten fazlasına hükmedemeyeceğinden artık nafakaya dava tarihinden itibaren değil; talep tarihinden itibaren hükmedebilir⁹¹.

⁸⁶ ÜFE; belirli bir referans döneminde ülke ekonomisinde üretimi yapılan ve yurtiçine satışa konu olan ürünlerin üretici fiyatlarını zaman içinde karşılaştırarak fiyat değişikliklerini ölçen fiyat endeksine denir. <https://emlakkulisi.com/ufe-nedir/197279> (Erişim Tarihi: 02.03.2019).

⁸⁷ Baygın, s. 128.

⁸⁸ Gençcan, s. 887.

⁸⁹ Oy, s. 5; Gençcan, s. 887.

⁹⁰ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s. 129 (Dural/ Ögüz/ Gümüş, Aile, 2010).

⁹¹ Özügür Ali İhsan: Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler, Boşanma ve Ayrılık, Evlenmenin Feshi, Ankara 2000, s. 860.

Boşanma ya da ayrılık davasından önce hakimın müdahalesi istenerek tedbir nafakası talebi mahkemeye iletilmiş ya da açılan boşanma davasına karşı dava açılmış ve sonradan açılan dava ilk açılan dava ile birleşmiş ise bu durumda tedbir nafakası hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilecek ve tedbir nafakasına hükmedilecekse ilk açılan dava tarihi itibarıyla hükmetmek gerekecektir⁹².

Kanunda sayılan tahdidi gerekçelere dayanarak birlikte yaşamaya ara verilmesi ve ayrı yaşamada haklılığın varlığı halinde hakim geçici tedbirlerden biri olan tedbir nafakasına dava tarihinden başlamak üzere hükmedilebilir⁹³. TMK 197. maddesinin madde başlığından da anlaşılacağı üzere ‘Birlikte yaşamaya ara verilmesi’ şeklindedir. TMK 196. maddesi ise ‘Eşler birlikte yaşarken’ başlığını taşımaktadır. TMK 196/III. fıkrasında parasal katkının geçmiş bir yıl ve gelecek yıllar için istenebileceğine ilişkin 197. maddede herhangi bir düzenleme olmadığından eşlerin ayrı yaşaması halinde 196/III. fıkrası uygulanamaz⁹⁴.

Boşanma davası sürdüğü müddetçe hakim TMK 169. maddesi uyarınca gerekli önlemleri alır. Boşanma davası sona ermiş ve boşanma kararı kesinleşmiş ise artık geçici tedbir sorumluluğu ayrı bir işleme gerek kalmaksızın kendiliğinden ortadan kalkar⁹⁵.

TMK 197. maddesinde düzenlenen hükümler geçici olduğundan süreklilik arz etmez. Bu sebeple nafaka alınmasını gerektiren durum ortadan kalktığında sona erer. Sona erme halinde hakimın kararıyla nafakanın kaldırılması mümkündür. TMK 200. maddesinde koşulların değişmesi halinde taraflardan birinin istemi üzerine sebebin

⁹² Doğan İzzet, s. 65.

⁹³ Oy, s. 6.

⁹⁴ Y. 3. HD. 15.09.2003 E.2003/ 9512 K. 2003/ 10117, “... davada istem; boşanma davası açılması sebebi dışında diğer sebeplerle eşinden ayrı yaşamakta haklı olduğu iddiasına (TMK 197/II. maddesine) dayalı tedbir nafakası istemidir. Mahkemenin, nafakanın geçerli olduğu tarih hususunda dayandığı TMK 196. Maddesi: ‘Eşler birlikte yaşarken’ başlığını taşımaktadır. Maddeye göre; eşlerden birinin istemi üzerine hakim, ailenin geçimi için her birinin yapacağı parasal katkısı belirler. Bu katkılar, geçmiş bir yıl ve gelecek yıllar için istenebilir. Oysa TMK 197. Maddesinde; madde başlığı ‘Birlikte yaşamaya ara verilmesi’ olarak düzenlenmiş, madde içeriğinde ise; eşlerden birinin diğerine yapacağı parasal katkının geçmiş zamanı da kapsayacağına dair bir düzenleme getirilmemiştir. TMK 197/II. maddesine dayanılarak açılan davada, dava tarihinden geçerli olmak üzere nafakaya hükmedilmesi gerekmektedir. Mahkemece, yanlış değerlendirme sonucu yazılı şekilde, dava tarihinden geriye doğru 1 yıllık süre için nafakaya hükmedilmesi doğru değildir. ...” (Yavuz, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 172-173).

⁹⁵ Gençcan, s. 870.

ortadan kalkmasında alınan önlemin de kaldırılacağını belirtmiştir. Bu durumda koşullar değişir ve geçici önlemin devamını sağlayan sebep ortadan kalkarsa; hakimın kararıyla önlem de ortadan kaldırılır⁹⁶.

Hakim tarafından geçici önlemlerin alındığı hallerde çocuk lehine tedbir nafakasına hükmedilmiş ise nafaka, dava tarihinde başlar ve çocuk ergin olana kadar devam eder. Çocuk ergin olmuşsa tedbir nafakası sona erer. Ergin çocuğun adına ana veya babanın nafaka talep etmesi ise mümkün değildir⁹⁷. Yine, evlatlık ilişkisi ile kanun gereği ana ve babaya ait hak ve yükümlülükler TMK 314/I. bendi gereği evlat edinene geçtiği için evlat edinen, evlatlık ergin olana kadar ona bakmak zorundadır. Başka bir deyişle, bakım borcunun yerine getirilmemesi halinde evlatlık, evlat edinenden nafaka isteme hakkına sahip olacak ve hükmedilen tedbir nafakası evlatlık ergin olana kadar geçerli olacaktır⁹⁸.

§ 4. TEDBİR NAFKASININ SONA ERMESİ

I. EŞLERDEN BİRİNİN ÖLÜMÜ İLE SONA ERME

Geçici tedbir nafakasına boşanma veya ayrılık davasının açılması yahut hakimın müdahalesinin istendiği durumlarda dava tarihinden itibaren geçerli olmak suretiyle hükmedilir. Tedbir nafakası boşanma veya ayrılık davasının olduğu hallerde hükmün kesinleştiği tarihe kadar devam eder. Eşlerden birisinin ölmesi halinde ise nafaka şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu için kendiliğinden sona erer⁹⁹.

Kişiler hukukundaki kişiliğin sona ermesi halleri de tıpkı ölüm halindeki gibi sonuçlar doğurur. TMK 31. maddesinde ölüm karinesi düzenlenmiştir: *“Bir kimse, ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde kaybolursa, cesedi bulunamamış olsa bile gerçekten ölmüş sayılır.”* Ölüm karinesi halinde ayrıca bir mahkeme kararına ihtiyaç olmaksızın kişi kanunen ölmüş sayılacaktır. Yine, TMK

⁹⁶ Köse, s. 365.

⁹⁷ Ergün, s. 698; Y. 3. HD. 30.09.2003 E. 2003/ 10219 K. 2003/ 13342, “ ... davacı tarafından adına tedbir nafakası talep edilen O. 20.07.1983 doğumlu olup dava tarihinde 18 yaşını doldurmuştur. Onun adına TMK 364. maddesine göre talep edilmiş bir yardım nafakası da bulunmamaktadır. Bu nedenle reşit olan çocuk için annesinin tedbir nafakası talep edemeyeceği düşünülmeden adı geçen çocuk adına tedbir nafakası hükmetmesi doğru değildir. Mahkemece O. İçin talep edilen tedbir nafakasının reddine karar verilmesi gerekirken aksi yönde hüküm kurulması doğru görülmemiştir. ... ” (Yavuz, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 219).

⁹⁸ Ruhi, s. 32-33.

⁹⁹ Gençcan, s. 874.

32/II'ye göre: “Ölüm tehlikesi içinde kaybolan veya kendisinden uzun zamandan beri haber alınamayan bir kimsenin ölümü hakkında kuvvetli olasılık varsa, hakları bu ölüme bağlı olanların başvurusu üzerine mahkeme bu kişinin gaipliğine karar verebilir.” Gaiplik müessesinde kanunen aranan şartlar varsa mahkeme kararıyla kişinin gaipliğine karar verilir, gaip kişisel durumunu alır ve hakimnin bildirmesi üzerine ölüm kütüğüne işlenir¹⁰⁰. Ölüm karinesi ve gaiplik kararının varlığı halinde diğer eş için tedbir nafakası yükümlülüğü de sona erer¹⁰¹. Yani nafaka borçlusunun borcu ve nafaka alacaklısının alacağı mirasçılara geçmez. Ancak kişinin ölümden önce kesinleşmiş nafaka borçları ve alacakları varsa bunlar terekeye dahil olduğundan mirasçılara geçer¹⁰².

Müşterek çocuğun ölümü halinde kendisine hükmedilen tedbir nafakası kaldırılır¹⁰³.

II. BOŞANMA KARARININ KESİNLEŞMESİYLE SONA ERME

Boşanma ve ayrılık davasına bağlı olarak talep edilen veya hakim tarafından resen karar verilen tedbir nafakası boşanma davasının kesinleştiği tarihte kendiliğinden sona erer¹⁰⁴. TMK 170. maddesindeki düzenlemeye istinaden açılan ayrılık davası veya hakimnin ayrılık kararı verdiği hallerde hükmedilen tedbir nafakası dava tarihinden itibaren başlar ve ayrılık için tayin edilen süre bitiminde ayrılık hakkı sona ereceğinden tedbir nafakası da sona erer¹⁰⁵.

III. FERAGAT HALİNDE SONA ERME

Boşanma veya ayrılık nafakası açılmadan taraflardan birinin tedbir nafakası istemeyeceğine ilişkin karşı tarafa sözlü ya da yazılı beyanı hukuki sonuç doğurmaz. Çünkü bir hak henüz doğmadan ondan feragat etmek mümkün değildir. Bu sebeple böyle bir söze rağmen açılan davada tedbir nafakası talep edilebilir¹⁰⁶.

¹⁰⁰ Akipek/ Akıntürk, s. 250-259.

¹⁰¹ Gençcan, s. 875.

¹⁰² Özuğur, s. 13 (Özuğur, Nafaka Davaları).

¹⁰³ Özuğur, s. 16 (Özuğur, Nafaka Davaları).

¹⁰⁴ Ergün, s. 700.

¹⁰⁵ Özuğur, s. 861 (Özuğur, Evliliği Sona Erdiren Nedenler).

¹⁰⁶ Özuğur, s. 860 (Özuğur, Evliliği Sona Erdiren Nedenler).

Eğer davacı kişi dava devam ederken boşanmadan feragat etmişse boşanma davasına bağlı olan nafaka da feragat tarihinde sona erer¹⁰⁷. Yine, nafaka alacaklısı tedbir nafakasından feragat etmiş ise feragat tarihinden itibaren nafaka sorumluluğu kendiliğinden ortadan kalkar¹⁰⁸. Feragat, kesin hüküm gibi sonuç doğurur. Yani, feragat nedeniyle reddedilen bir davada aynı konu, aynı kişiler ve aynı dava sebebine dayanılarak tekrar dava konusu yapılamaz¹⁰⁹. Ancak Yargıtay tedbir nafakası isteminden feragat edenin daha sonra yeniden tedbir nafakası talep edilmesinin mümkün olacağı görüşündedir. Çünkü Yargıtay’a göre eşlerin birbirlerine ve çocuklarına karşı olan bakım yükümlülükleri sürekli yenilenen yükümlülüklerdendir. Bu yüzden de feragat edildikten sonra tedbir nafakasına tekrar hükmedilebileceği ama nafakanın başlangıcının dava tarihi değil istem tarihinden verilmesi gerektiği görüşündedir¹¹⁰. Yargıtay’ın bu görüşü kanaatimce isabetlidir. Taraflardan biri davanın açıldığı sırada ihtiyacı olan tedbir nafakasına davanın devamı süresinde ihtiyaç hali ortadan kalktığından feragat edebilir. Ancak tıpkı ihtiyaç halinin ortadan kalkmasında gelişen olaylar o kişiyi yeniden ihtiyaç sahibi yapabilir. Bu sebeple feragat edilmiş olsa da davanın devamı süresince yeniden tedbir nafakası talep edebilmenin mümkün olması boşanma ve ayrılık sırasında oluşabilecek mağduriyetleri de önler.

TMK 350/I. bendine göre: “*Velayetin kaldırılması halinde ana ve babanın çocuklarının bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülükleri devam eder.*” Velayeti kendisinde olmasa dahi çocuğun bakım ve giderlerinin devam edeceğini düzenleyen bu hükümdeki yükümlülük, ana ve babalık sıfatına bağlı hak ve görevlerden olduğundan velayetin kaldırılması ile de son bulmaz¹¹¹. O halde, çocuğun velayeti kendisinde alınan eş için bile devam eden bakım ve eğitim

¹⁰⁷ Ergün, s. 700.

¹⁰⁸ Gençcan, s. 878-880.

¹⁰⁹ Kuru Baki/ Arslan Ramazan/ Yılmaz Ejder: Medeni Usul Hukuku, 22. Baskı, Ankara 2011, s. 528-529.

¹¹⁰ Atar Eray Aksın: Nafakadan Feragat, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 22, S. 3, 2016, s. 255.

¹¹¹ Grassinger Gülçin Elçin: Türk Medeni Kanununda Yer Alan Velayet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler, 1. Baskı, İstanbul 2009, s. 192.

yükümlülüğü, velayeti kendisinde olan tarafın çocuğun menfaatine aykırı şekilde müşterek çocuğa ödenen nafakadan feragati de hüküm doğurmaz¹¹².

IV. NAFAKANIN KALDIRILMASINA KARAR VERİLMESİ HALİNDE SONA ERME

Kural olarak tedbir nafakası geçerli bir sebep olmadıkça hükmün kesinleşmesinden önce kaldırılamaz. Ancak tarafların sosyal ve ekonomik durumlarının değişikliği nedeniyle hakimın kararıyla kaldırılması mümkündür¹¹³. Nafaka alacaklısının bir işe başlaması, kendisine büyük bir miras kalması gibi benzeri durumlarda nafaka borçlusu olan tarafından bu durumun ispat edilmesi yahut nafaka alacaklısının bu tür bir değişikliğin varlığını kabul etmesi hallerinde nafakanın kaldırılması söz konusu olabilir¹¹⁴. Yine, nafakaya hükmolunduktan sonra eşler birbiriyle barışarak evlilik birliğini devam ettirmişler ise ayrı yaşama olgusu son bulduğundan tedbir nafakasının barışma tarihinden itibaren kaldırılması gerekir¹¹⁵. Ancak, çocuklar için hükmedilen tedbir nafakasının çocuğun ihtiyaçlarını karşılayacak derecede malvarlığına ulaşması hali hariç kaldırılmasına karar verilemez¹¹⁶.

V. ÇOCUĞUN REŞİT OLMASI İLE SONA ERME

Çocuğa bağlanan geçici tedbir nafakası çocuk reşit olduğunda, evlenme yoluyla reşit olduklarında veya başkasına evlatlık verildiğinde sona erer¹¹⁷.

§ 5. TEDBİR NAFKASINDA YARGILAMA USULLERİ

Bu bölümde tedbir nafakasında geçerli olan usul hükümleri incelenecektir. 6100 Sayılı HMK ve 4721 Sayılı TMK'da yer alan usule ilişkin hükümler tedbir nafakasında uygulanır.

¹¹² Atar, s. 256-257.

¹¹³ Gençcan, s. 879.

¹¹⁴ Köseoğlu/ Kocağa, s. 197.

¹¹⁵ Özüğür, s. 17 (Özüğür, Nafaka Davaları).

¹¹⁶ Köseoğlu/ Kocağa, s. 197.

¹¹⁷ Özüğür, s. 16 (Özüğür, Nafaka Davaları).

I. TEDBİR NAFAKASINDA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

Boşanma veya ayrılık davası ile birlikte istenecek olan tedbir nafakasında yetkili mahkeme bu davaların açıldığı yer mahkemesidir¹¹⁸. Bu mahkemenin neresi olduğu ise TMK'nın 168. maddesinde şöyle düzenlenmiştir: *“Boşanma veya ayrılık davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir.”*

TMK 201. maddesinde ise geçici önlemleri alacak mahkemenin neresi olduğu düzenlenmiştir. Bu maddeye göre: *“Evlilik birliğinin korunmasına yönelik önlemler konusunda yetkili mahkeme eşlerden herhangi birinin yerleşim yeri mahkemesidir. Eşlerin yerleşim yerleri farklı ve her ikisi de önlem alınması isteminde bulunmuş ise, yetkili mahkeme ilk istemde bulunanın yerleşim yeri mahkemesidir. Önlemlerin değiştirilmesi, tamamlanması veya kaldırılması konusunda yetkili mahkeme, önlem kararını veren mahkemedir. Ancak, her iki eşin de yerleşim yeri değişmişse, yetkili mahkeme eşlerden herhangi birinin yeni yerleşim yeri mahkemesidir.”*

II. TEDBİR NAFAKASINDA DAVANIN TARAFLARI

Boşanma veya ayrılık davası öncesinde evlilik birliği devam ederken TMK 195. maddesi gereği açılacak olan hakimin müdahalesi talepli davalarda tedbir nafakası talep edilmesi halinde davacı olan kişi, bu madde gereği diğer tarafın parasal katkıda bulunmadığını iddia eden eştir. Davalı ise diğer eştir¹¹⁹.

III. TEDBİR NAFAKASINDA DİĞER USUL HÜKÜMLERİ

Boşanma davası ile birlikte istenen tedbir nafakası boşanmanın ferî niteliğinde olduğundan boşanma davası için vekalet ücretine hükmolunursa da ayrıca tedbir nafakası için vekalet ücretine hükmolunmaz¹²⁰.

¹¹⁸ Özkan, s. 584.

¹¹⁹ Bulut, s. 79

¹²⁰ Özüğür, s. 19 (Özüğür, Nafaka Davaları).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YOKSULLUK NAFAKASI

§ 6. GENEL OLARAK YOKSULLUK NAFAKASI, YOKSULLUK NAFAKASININ ŞARTLARI, YOKSULLUK NAFAKASININ BAŞLANGICI, YOKSULLUK NAFAKASININ SÜRESİ, YOKSULLUK NAFAKASININ ÖDENME BİÇİMİ

I. GENEL OLARAK YOKSULLUK NAFAKASI

T.C Anayasası 56. maddeye göre: “*Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.*” Ve yine 17. maddeye göre: “*Herkes, yaşama maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*” demekle Yargıtay’a göre yoksulluğun unsurları Anayasa ile güvence altına alınmış temel hakların sonucudur¹²¹.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 185. maddesi uyarınca eşlerin birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olma yükümlülüğü vardır. Boşanma ile birlikte eşler arasında yükümlülükler sona erer. Eşler, boşandıktan sonra her biri birbirinden bağımsız bireyler olarak maddi ve manevi bakımdan hayatlarını tek başlarına idame ettirmelidirler. Böyle olmakla birlikte, eşlerin boşanma sonrası sosyal ve ekonomik hayatları etkileneceği gibi eşler evlilik sürecinde alışkın olduğu hayat standardını kaybederek geçim sıkıntısı yaşayabilirler¹²². Kanun koyucu, sosyal ve ahlaki bir takım düşüncelerle boşanma sonucu yoksulluğa düşecek olan eşe, kanunen aranan şartların var olması halinde diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebileceğini düzenlemiştir¹²³. İşte bu nafakaya “*yoksulluk nafakası*” denir.

Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 144. maddesi, 04.05.1988 tarihli ve 3444 sayılı Kanunun 6. maddesi ile değiştirilmesinden önce, yoksulluk nafakası bir yıllık bir süre için talep edilebilmekteydi. Yoksulluk nafakasının bir yıl süreyle sınırlandırılması nafakanın amacına aykırı bulunmakla, İsviçre Medeni Kanununda

¹²¹ Gençcan, s. 1140.

¹²² Köseoğlu/ Kocağa, s. 225.

¹²³ Ruhi, s. 69.

herhangi bir süre sınırlaması olmaması da göz önüne alınarak düzenleme yapılmış ve Türk Medeni Kanununda da süresiz nafaka esası kabul edilmiştir¹²⁴. Buna göre mülga 743 Sayılı Medeni Kanun'un 144.maddesinde yer alan yoksulluk nafakası, 3444 sayılı Kanun ile değiştirilmiş ve madde aynen şöyle olmuştur: “*Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hali refahta bulunması gerekir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.*” Bu maddeye göre kadın-erkek ayrımı yapılmadan yoksulluk nafakasını talep etme hakkı eşlerden her birine tanınmış ise de; erkeğin kadından nafaka isteyebilmesi hali kadının refah içerisinde bulunmasına bağlı kılınmış idi¹²⁵.

Yürürlükte olan 01.01.2002 tarihli 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 175. maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakasının kanun metni şöyledir: “ *Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.*”

TMK 175. Maddenin gerekçesine göre ise: “Yürürlükteki Kanunun 144 üncü maddesini karşılamaktadır. Maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesi yürürlükteki maddeden sadeleştirilmek suretiyle alınmıştır. Yürürlükteki maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesindeki "Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hâli refahta bulunması gerekir." hükmü kadın-erkek eşitliği ilkesine ters düştüğü için çıkarılmıştır. Maddenin ikinci fıkrası aynen yürürlükteki Kanundan alınmıştır.” Şeklinde dir.

Yeni düzenleme, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin¹²⁶ 1, 2 ve 7. Maddelerinde¹²⁷ düzenlenen herkesin eşit ve hür doğduğu, kanun önünde herkesin

¹²⁴ Yağcı Kürşat: Yoksulluk Nafakasında “Süresizlik” Sorunu, İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 76, S. 1, 2018, s. 327.

¹²⁵ Bozova, s. 71.

¹²⁶ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi için bkz:

(<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf> Erişim Tarihi: 27.01.2019)

¹²⁷ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi m. 1: “ *Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyetiyle hareket etmelidirler.*” m. 2: “ *Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer herhangi bir akide, milli veya içtimai menşe, servet, doğuş veya herhangi bir fark gözetilmeksizin işbu beyanname ilan olunan*

eşit olduğu, cinsiyet ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapılamayacağına dair evrensel ilkeler ile aynı doğrultudaki kadın-erkek eşitliğini benimseyen T. C Anayasası'nın 10. maddesindeki¹²⁸ düzenlemeye uygun bir yenilik getirilmiştir. Maddenin getirdiği yenilik ile kadın erkek eşitliği gereği boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan eşlerden her birinin kusuru daha ağır olmamak kaydıyla, geçimi için diğer eşten mali gücü oranında, süresiz olarak yoksulluk nafakası talep etmesi mümkündür. Türk Medeni Kanununda boşanmadan sonra yoksulluğa düşecek olan tarafı korumaya yönelik düzenleme ile yoksulluğa düşecek olan tarafa verilecek olan bu nafakayı tazminat veya ceza olarak nitelendirmemek gerekmektedir. Böyle olsaydı nafakanın sadece boşanmada kusurlu olan taraftan istenmesi gerekirdi. Ancak TMK 175. maddesinden anlaşılabileceği üzere açıkça “nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz” demekle kusursuz eş dahi yoksulluk nafakası ödemekle yükümlü olabilecektir¹²⁹.

II. YOKSULLUK NAFAKASININ ŞARTLARI

Boşanmış olan taraflardan biri lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için TMK'nın 175. maddesinde belirtilen şartların tamamının birlikte bulunması gerekir¹³⁰.

A. TARAFLARDAN BİRİNİN İSTEMDE BULUNMASI GEREKİR

Tedbir nafakasından farklı olarak hakim kendiliğinden yoksulluk nafakasına hükmedemez. Hakimin yoksulluk nafakasına karar vermesi taraflardan birinin nafaka talebinde bulunmasına bağlıdır¹³¹. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 26. maddesinde: “Hakim tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; ondan fazlasına veya

tekmil haklardan ve hürriyetlerden istifade edebilir.” m. 7: “ Kanun önünde herkes eşittir ve farksız olarak kanunun eşit korumasından istifade hakkına haizdir. Herkesin işbu beyannameye aykırı her türlü ayırt edici muamele için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır.”

¹²⁸ T. C Anayasası m. 10: “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek fıkra: 7.5.2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 12.9.2010-5982/1 m.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. (Ek fıkra: 12.9.2010-5982/1 m.) Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

¹²⁹ Akıntürk/ Karaman Ateş, s. 302 (Akıntürk/ Karaman Ateş, Aile).

¹³⁰ Akıntürk/ Karaman Ateş, s. 303 (Akıntürk/ Karaman Ateş, Aile).

¹³¹ Tutumlu Mehmet Akif: Evliliğin Butlanı Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Ankara, 2006, s. 520.

başka bir şeye karar veremez.” denilmektedir. Başka bir anlatımla hakim, tarafların istekleriyle bağlı olarak karar verebilir, HMK 26. maddesi gereği talep edilen yoksulluk nafakası miktarını aşacak şekilde nafakaya hükmedemez¹³².

Yoksulluk nafakası talebi, yazılı veya sözlü olarak yapılabilir ancak sözlü istekler mahkeme tutanağına geçirilmesi halinde hukuki bir sonuç doğurabilir¹³³. Nafaka talep eden kişinin mutlak suretle kanunda anıldığı şekilde “yoksulluk nafakası” terimini kullanması gerekmez¹³⁴. Yoksulluk nafakası kavramını ismen bilmeyen taraflar meramında yoksulluğu anlatacak şekilde ifadeler kullanarak talepte bulunmalarında sakınca yoktur. “Gelirim yok”, “Muhtaç durumdayım”, “Boşanma kararı sonrası geçimimi sağlayamayacağım” vb. şeklindeki beyanları uygulamada yoksulluk nafakasını kapsayan beyanlar olarak değerlendirilebilmektedir. Mahkeme hakimi, bu ve benzeri beyanlarda bulunanlara talebini açıklatarak nafaka hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verir¹³⁵. Taraflardan birinin yoksulluk nafakasına yönelik isteği yoksa kesin hüküm oluşturacak şekilde ret kararı verilemeyeceği gibi; yoksulluk nafakası istemediğini açıklayan tarafa da resen nafaka verilemez¹³⁶.

Yoksulluk nafakası, isteğe bağlı olan taleplerdendir. Usul kurallarını düzenleyen 6100 Sayılı HMK’nın ilgili maddeleri uyarınca nafaka talebi, taraflar dilekçeler aşamasında serbestçe ya da ön inceleme duruşmasında karşı tarafın açık muvafakati ile ya da taraflardan birinin ön inceleme duruşmasına mazeretsiz olarak gelmemesi halinde muvafakati aranmaksızın yapılabilir. Tahkikat aşamasında yani ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra yoksulluk nafakası talep edilemez¹³⁷. Boşanma hükmünün kesinleşme tarihinden itibaren bir yıl içinde

¹³² Gençcan, s.1189.

¹³³ Bulut, s. 101.

¹³⁴ Tutumlu, s. 520.

¹³⁵ Gençcan, s.1189; Yargıtay 2. HD. 06.11.2018, E. 2017/2409 K. 2018/12480, “ ... Hakim, tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır. Hüküm kısmında talep edilenlerden her biri hakkında verilen hükmün gösterilmesi gerekir (HMK m. 26, 297/2). Yasal gereklilik böyleyken davalı kadının yoksulluk nafakası talebi bulunduğu halde; bu konuda olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemesi usul ve kanuna aykırı olmuş ve bozmayı gerektirmiştir. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 26.01.2018).

¹³⁶ Gençcan, s. 1193.

¹³⁷ Gençcan, s. 1193.

istenebilecek nafaka talebinde mahkeme, yoksulluk nafakasının koşullarının oluşup oluşmadığını boşanma hükmünün kesinleştiği tarihe göre belirler¹³⁸.

TMK 166. maddenin 3. fıkrasında düzenlenen anlaşmalı boşanma davasında boşanma kararı verilebilmesi sadece davalının kabul etmesine bağlı değildir. Hakim, tarafları bizzat dinleyerek iradelerini serbestçe açıklandığına kanaat getirirse anlaşmalı boşanma hüküm ve sonuçlarını doğurur. Ayrıca, hakim boşanmanın mali sonuçları ve çocukların menfaati ile ilgili gerekli gördüğü değişiklikleri yaparak bu değişikliklerin taraflarca kabul edilmesi halinde boşanmaya hükmedebilir. Anlaşmalı boşanma davasında eşlerin uyumlu irade beyanlarıyla kabul ettikleri yoksulluk nafakası mevcutsa; hakim, belirtilen miktarı değiştirme yetkisine haiz değildir. Çünkü yoksulluk nafakası kamu düzenini ilgilendiren hususlardan değildir¹³⁹.

Anlaşmalı boşanma davasında yoksulluk nafakası talep edilmemiş, verilen karar kesinleşmişse artık kesinleşmeden sonra tekrar yoksulluk nafakası talep edilemeyeceği doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde bir görüşe göre¹⁴⁰; boşanmanın mali sonuçlarına ilişkin düzenlemenin davanın esaslı koşulu olduğu, bu koşul olmadan boşanma kararı verilmesi ve kesinleşmesi halinde ise tarafların yoksulluk nafakası talep edebileceğini savunmaktadır. Yargıtay'ın da katıldığı diğer bir görüşe göre¹⁴¹; mali koşullarda anlaşmanın boşanmanın maddi koşullarından olduğu, tarafların ortak bir kararla nafaka talebinde bulunmama konusunda anlaştıkları bu sebeple de anlaşmalı boşanma davası kesinleştikten sonra yoksulluk nafakası talep edilemeyeceği yönündedir.

¹³⁸ **Kaçak** Nazif: Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat ile Yoksulluk Nafakası, 1. Baskı, Ankara, 2006, s. 145.

¹³⁹ **Köseoğlu/ Kocağa**, s. 232.

¹⁴⁰ **Öztan**, s. 697 (**Öztan**, Aile, 2015).

¹⁴¹ **Gençcan**, s.1200; Y. 2. HD. 31.05.2017 E. 2016/ 9087 K. 2017/ 6529, “ *Taraflar, İ... 10.09.2013 tarihinde kesinleşen ilamı ile boşanmanın mali sonuçları konusunda anlaşmak suretiyle anlaşmalı (TMK 166/3) olarak boşanmışlar ve anlaşmalı boşanma davasının niteliği gereği kusur konusunda bir belirleme yapılmamıştır. Anlaşma doğrultusunda, velayet, kişisel ilişki, nafakalar ve tazminatlar konusunda hüküm kurulmuştur. Davacı kadın temyiz konusu dava ile 28.11.2013 tarihinde TMK 174/2 maddesine dayalı manevi tazminat ve TMK 175. Maddesine dayalı yoksulluk nafakası talebinde bulunmuştur. Anlaşmalı boşanma kararı kesinleştikten sonra artık boşanmanın mali sonuçları hakkında istekte bulunulamayacağı gibi kesinleşme tarihi öncesinde açılan feri isteklere ilişkin davalar da konusuz kalır. Bu nedenle davacı kadının yoksulluk nafakası ve manevi tazminat talebinin reddine karar vermek gerekirken kabulü doğru görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir. ...*” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 26.01.2018).

Anlaşmalı boşanma davasında tarafların aralarında yaptıkları bir anlaşma mevcuttur. Türk Borçlar Hukuku genel hükümleri uyarınca ise tek taraflı olarak anlaşmalardan dönmek mümkün değildir. Bununla birlikte Yargıtay, anlaşmalı boşanma davasında karar kesinleşinceye kadar eşlerden birinin tek taraflı olarak irade beyanından dönebileceği görüşünü benimsemiştir¹⁴². O halde, anlaşmalı boşanma davasında taraflar mahkemeye sunmuş oldukları protokol uyarınca yoksulluk nafakası taleplerinin olmadığına ilişkin iradelerini ortaya koymuş olsalar dahi, iradesi fesada uğrayan eş tek taraflı olarak anlaşmadan dönerek iptalini talep edebilir¹⁴³.

B. NAFKA İSTEYEN DAHA AĞIR KUSURLU OLMAMALIDIR

Yoksulluk nafakasını düzenleyen eski Medeni Kanunun 144. maddesinin ilk metninde: *“Kabahatsiz olan karı yahut koca, boşanma neticesinde büyük bir yoksulluğa düşerse, diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi kudreti ile münasip bir surette bir sene müddetle nafaka ifasına mahkûm edilebilir.”* şeklinde idi. Yani, nafaka talep edecek eşin kusursuz olması şartı¹⁴⁴. Eski Kanunun bu maddesinde 3444 Sayılı kanunla 04.05.1998 tarihinde değişiklik yapılarak metinde geçen “kabahatsiz olma” şartı kaldırılmıştır. Yeni 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu yoksulluk nafakası bakımından aradığı şart; nafaka isteyen tarafın diğer tarafa göre daha ağır kusuru olmamasıdır¹⁴⁵. O halde, nafaka ödeyecek olan kusursuz olsa bile kanunun aradığı diğer şartlar da mevcut ise aleyhine nafaka hükmedilebilir¹⁴⁶. Böylece yeni düzenleme ile boşanma davası sonucunda kusursuz olan tarafın dahi

¹⁴² Y. 2. HD. 02.05.2017 E. 2017/ 2269 K. 2017/ 5101, “ ... Taraflar Türk Medeni Kanununun 166/3. maddesi uyarınca boşanmışlar, hüküm davacı tarafından temyiz edilmiştir. Anlaşmalı boşanma yönünde oluşan karar kesinleşinceye kadar eşlerin bu yöndeki diğer bir ifadeyle gerek boşanmanın mali sonuçları, gerekse çocukların durumu hususunda kabul edilen düzenlemeleri kapsayan irade beyanından dönmesini engelleyici yasal bir hüküm bulunmamaktadır. TMK’nın 166/3. Maddesi gereğince boşanmalarına karar verilse dahi davacının anlaşmalı boşanma hükmünü gerçekleştiren anlaşmaya rağmen temyiz etmesi davadan açıkça feragat etmedikçe anlaşmalı boşanma yönündeki iradesinden rücu niteliğinde olup, bu halde anlaşmalı boşanma davasının “çekışmeli boşanma” davası olarak görülmesi gerekir.... Temyiz edilen hükmün bu sebeple bozulmasına karar verilmiştir.” (Hakim UYAP Portal Erişim Tarihi: 30.07.2019).

¹⁴³ Seçer, Öz: Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, 2016, s. 279-280.

¹⁴⁴ Akıntürk Turgut: Boşanma Hukuku Haftası, AÜHF. 50. Yıl Armağanı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, C. 2, Ankara 1977, s. 191.

¹⁴⁵ Tutumlu, s. 525.

¹⁴⁶ Öztan, s. 482 (Öztan, Temel Kavramlar).

nafaka borçlusu olması mümkündür¹⁴⁷. Gerçekten de TMK 175/2’de: “*Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.*” demekle nafaka talep edilecek kişinin muhakkak kusurlu olması şart koşulmamıştır. Ancak nafaka isteyen tarafın kusurunun nafaka yükümlüsünden ağır olmama zorunluluğu bulunmaktadır¹⁴⁸.

1. Boşanma Fiilinin Gerçekleşmesindeki Kusur Esas Alınır

Boşanma davasında kusursuz olan, az kusurlu olan ve eşit kusurlu olan eşin yoksulluk nafaka talep hakkı varken daha ağır kusuru olanın nafaka talep hakkı yoktur. Madde metninde geçen kusur kavramı somut olayın şekline göre değerlendirilen, boşanmanın sebebindeki kusur olarak yorumlanmalıdır¹⁴⁹.

Yargıtay’ın bazı kararlarından yola çıkarak genel ve özel boşanma sebeplerinde kusurun atfedileceği taraf bakımından yoksulluk nafakası verilmesinin önem arz ettiği görülmektedir. Örneğin; evliliğin temelden sarsılması nedeniyle boşanma davası TMK 166. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye dayalı genel boşanma sebebine dayanılarak açılan boşanma davasında tam kusurlu olan eş, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek olsa bile kendisine yoksulluk nafakası verilmez¹⁵⁰. Keza, TMK 166/III. fıkrasında düzenlenen anlaşmalı boşanma davalarında tarafların nafaka konusunda anlaşmaları gerekir. Böyle bir anlaşma olsa dahi nafaka, boşanmanın mali sonuçlarından olduğu için hakim tarafından onaylanmasıyla geçerli olur. Anlaşmada düzenlenen herhangi bir hükümde kamu düzenine aykırılık yok ise hakim anlaşmaya geçerlilik tanıyıp ona göre hüküm tesis etmelidir¹⁵¹. Özel boşanma sebeplerinden olan terk nedeniyle boşanma davasının mahkemece kabulü halinde kusurun tamamı terk eden eşte olduğundan terk eden eş

¹⁴⁷ Yıldırım Abdulkerim: Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu, Legal Hukuk Dergisi, C. 14, S. 157, 2016, s.67.

¹⁴⁸ Özkan, s. 750.

¹⁴⁹ Gençcan, s. 1140-1141.

¹⁵⁰ Doğan İzzet, s. 79, Y. 2. HD. T. 22.12.2015 E.2015/ 24721 K. 2015/ 24705, “ *Yapılan yargılama ve toplanan delillerden mahkemenin de kabulünde olduğu üzere boşanmaya neden olan olaylarda eşine hakaret eden davalı kadın tam kusurludur. Tam kusurlu eş yararına yoksulluk nafakasına hükmolunamaz. Davalı kadının yoksulluk nafakası talebinin reddi gerekirken, yazılı şekilde kabulü doğru olmamıştır.*” (Hakim UYAP Portal Erişim Tarihi: 10.02.2019).

¹⁵¹ Gençcan, s. 1141.

lehine yoksulluk nafakasına hükmedilemez¹⁵². Kusurun belirlenmesi boşanma davasında ve yoksulluk nafakası hükmedilip hükmedilmeyeceği noktasında önem arz eder. Mahkeme, deliller çerçevesinde kusurun kimde olduğunu, taraflardan kimin daha ağır kusurlu olduğunu veya eşit kusurlu olup olmadıklarını yahut kusursuz tarafın kim olduğunu belirleyerek sonuca göre nafakaya ilişkin hüküm kurar.

2. Ağır Kusuru Olan Tarafa Yoksulluk Nafakası Verilemez

Hakim, nafaka isteyen kusurunun diğerinin kusurundan daha ağır olup olmadığını karar vermeden önce araştırma yapmak zorundadır. Kusurun diğerinden daha ağır olup olmaması madde metninde geçen yasal koşuldur¹⁵³. Gerçekten de TMK 175/T'e göre: “ *Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla...* ” diyerek metinde açıkça bu husus belirtilmiştir. Bu yüzden, kusuru daha ağır olan eş yararına yoksulluk nafakası verilemez¹⁵⁴. Mahkeme, somut olayın gerçekleştiği şekle göre boşanma davasında kusur belirlenmesi yaparken tarafların eşit kusurlu ya da daha ağır kusurlu olup olmadığı hususunda yapacağı belirleme boşanmanın mali sonuçlarından yoksulluk nafakasını da etkiler¹⁵⁵.

¹⁵² **Bulut**, s. 102, Y. 2. HD. 30.09.2013 E. 2013/8816 K. 2013/22271, “ ... *davacı koca tarafından TMK 164. maddesinde düzenlenen terk hukuki sebebiyle yasal süreye uygun olarak boşanma davası açılmış; davalı kadının çağrılan konuta dönmediği, davalının da boşanmayı kabul ettiği gerekçesiyle boşanmaya karar verilmiştir. TMK 164. maddesine dayalı olarak açılan boşanma davası bakımından dava kabul edildiği takdirde; davalı tamamen kusurlu duruma düşer. Toplanan delillerden terk nedeni boşanma davasının haklı olduğu anlaşıldığı gibi; boşanma hükmü temyiz de edilmeden kesinleşmiştir. Bu durumda; kusurun artık tamamen davalı kadında olduğu ve davacı kocaya bir kusur yüklenemeyeceği kabul edilmelidir. TMK 175. maddesi gereğince yoksulluk nafakası talep eden eşin kusursuz veya diğer eşe göre daha fazla kusurlu olmaması gerekir. Açıklanan nedenlerle; kusur durumu nedeniyle davalı kadın yararına yoksulluk nafakası koşullarının oluşmadığı ve talebinin reddine karar verilmesi gerektiği halde; yazılı şekilde kabulüne karar verilmesi isabetsiz olmuş; bozmayı gerektirmiştir.* ” (Hakim UYAP Portal Erişim Tarihi: 10.02.2019).

¹⁵³ **Tutumlu**, s. 526.

¹⁵⁴ **Çetin/ Çalışkan/ Polat**, s. 542 (Y. 2. HD. T. 19.06.2013 E. 2013/5006 K. 2013/17129).

¹⁵⁵ Y. 2. HD. 24.12.2018 E. 2018/6451 K. 2018/15153, “ *Mahkemece tarafların eşit kusurlu oldukları kabul edilerek boşanmalarına karar verilmiş ise de; yapılan yargılama ve toplanan delillerden, davacı erkeğin mahkemece kabul edilen ve gerçekleşen kusurları yanında kadına hakaret ettiği ve kışkanç olduğu anlaşılmaktadır. Tarafların kusurlu davranışları dikkate alındığında, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına sebep olan olaylarda erkeğin kadına göre daha ağır kusurlu olduğunun kabulü gerekir. Mahkemece yanlış değerlendirme sonucu tarafların eşit kusurlu kabulü doğru görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir. ...* ”; HGK. 07.02.2018 E. 2017/ 2-1906 K. 2018/112, “ *Somut olayda davacı karşı davalı erkeğin başka bir kadınla ilişki kurmak, bu kişiyi yakın çevresine ‘yengeniz’ diyerek tanıtip, sosyal ortamlarda birlikte bulunmak suretiyle açık şekilde sadakat yükümlülüğüne aykırı davrandığı anlaşılmıştır. Davacı karşı davalı erkeğe atfedilen bu kusur belirlenmesi Özel Daire ve mahkeme arasında çekişme konusu olmamakla birlikte davacı karşı davalı erkeğin annesi olan ve tanık olarak dinlenen M. Beyanına göre davalı karşı davacı kadının eşine ‘zürriyetsiz, dürzü, gavat’ şeklinde hakaret ettiği anlaşılmıştır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki,*

3. Tam Kusurlu Olan Yoksulluk Nafakası Alamaz

4721 Sayılı TMK'nın 175. maddesine göre boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek olan eş, tam kusurlu ise lehine nafakaya hükmedilemez. Mesela, terk sebebine dayalı boşanma davası açılmış ve boşanma bu sebeple sona ermişse terk eden davalı tam kusurlu sayılacak ve lehine nafaka kararı verilemeyecektir¹⁵⁶.

4. Tarafların Eşit Kusurlu Olması Halinde Yoksulluk Nafakasına

Hükmedilebilir

TMK 175. maddede daha ağır kusurlu olmamak kaydıyla yoksulluğa düşecek olanın nafaka talep edebileceğini düzenlenmiştir. Kanunda açıkça tarafların eşit kusurlu olması halinde nafaka talep edip edemeyeceği düzenlenmemiş olsa da; hakkaniyet gereği eşit kusur durumunda da nafakaya hükmedilir¹⁵⁷. Zayıfların korunması ilkesi gereği her iki taraf eşit şekilde kusurlu da olsa; talep eden eş yoksulluğa düşecekse onun lehine nafakaya karar vermek gerekir¹⁵⁸. Kaldı ki, Eski Medeni Kanun nafaka talep edenin tamamen kusursuz olma şartını aramışken 4721

olaya özgü nedenlerle davalı karşı davacı kadının evlilik birliği içinde aleni bir şekilde sadakatsiz bir yaşam süren eşine bu şekilde söylemiş olduğu hakaret sözcüklerinin tepki ile söylenmiş olduğu kabul edilmelidir. Tepki ile söylenen sözler nedeniyle kadını az da olsa kusurlu saymak mümkün değildir.” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 22.02.2019).

¹⁵⁶ **Gençcan**, s. 1145 – 1146; Y. 2. HD. 05.11.1992 E. 1992/ 10377 K. 1992/ 10863, “ *Boşanma kararı terk hukuki sebebine dayanılarak verilmiştir. Toplanan delillerden kadının çağrılan eve gelmediği ve bu şekilde boşanmaya neden olan olaylarda tam kusurlu olduğu anlaşılmaktadır. Kusuru daha ağır olan eş yararına MK. nın 144. maddesi gereğince yoksulluk nafakası verilmesi mümkün değildir.” (Özügür, Nafaka Davaları, s. 428); Y. 2. HD. 17.06.2013 E. 2013/ 11839 K. 2013/ 16943, “ Toplanan delillerden, davalı kocanın birlik görevlerini yerine getirmediği, eşini sürekli tahrik edip ayrılmak istediğini söylediği, boşanmaya neden olan olaylarda tam kusurlu olduğu anlaşılmaktadır. Davalı tanıklarının kocadan aktarılan ve görgüye dayalı olmayan beyanları hükme esas alınamaz. Açıklanan nedenlerle boşanmaya sebep olan olaylarda davacı kadının daha ağır kusurlu olmadığı, herhangi bir geliri ve malvarlığının bulunmadığı, boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği gerçekleşmiştir. (TMK 175. madde) O halde, davacı kadın yararına geçimi için uygun miktarda yoksulluk nafakası takdiri gerekirken hatalı kusur belirlemesine bağlı olarak isteğin reddi doğru görülmemiştir.” (Çetin/ Çalışkan/ Polat, Hukuk Davaları Rehberi, s. 547 – 548).*

¹⁵⁷ **Öztan**, s. 838 (Öztan, Aile, 2015); Y. 2.HD. 13.11.2018 E. 2017/ 1934 K. 2018/ 12928, “... Mahkemece, boşanmaya sebep olan olaylarda davalı-davacı kadının tamamen kusurlu olduğu kabul edilmiş ise de; yapılan yargılama ve toplanan delillerden; davacı-davalı erkeğin güven sarsıcı davranışlar sergilediği, davalı-davacı kadının ise eşine hakaretler ettiği anlaşılmaktadır. Tarafların gerçekleşen bu kusurlu davranışlarına göre boşanmaya sebep olan olaylarda eşit oranda kusurlu olduklarının kabulü gerekir. ... boşanmaya sebep olan olaylarda davalı- davacı kadının daha ağır kusurlu olmadığı, herhangi bir geliri ve malvarlığının bulunmadığı, boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği gerçekleşmiştir. O halde davalı- davacı kadın yararına geçimi için uygun miktarda yoksulluk nafakası takdiri gerekirken isteğin reddi doğru görülmemiştir. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 04.03.2019).

¹⁵⁸ **Köseoglu/ Kocağa** s. 229.

Sayılı Türk Medeni Kanunu bu şartı değiştirmiştir. Yeni TMK, “*Daha ağır kusurlu olmamak şartıyla*” demekle tarafların eşit kusurlu olmasının nafaka istemeye engel olmayacağı kanaatimce kanunun lafzından da anlaşılmaktadır. Her iki tarafın eşit kusurlu olması nafaka hükmedilmesine engel teşkil etmezken; maddi ve manevi tazminat davalarında eşit kusurun varlığı tazminat istenmesine engeldir¹⁵⁹.

5. Kusursuz Olan Yoksulluk Nafakası Alabilir

Boşanma dolayısıyla yoksulluğa düşecek olan eş ya tamamen kusursuz olmalı ya da en azından diğer tarafla eşit kusurlu olmalıdır¹⁶⁰. Nafaka yükümlüsü olan kusurlu ya da kusursuz olması önem arz etmez. Nafakayı ödeyecek olan borçlu tamamen kusursuz olsa dahi nafakadan sorumlu tutulabilir. Bu sebeple akıl hastalığı sebebiyle açılmış olan boşanma davasında akıl hastalığı olan taraf tam kusursuz olsa dahi şartlar mevcutsa karşı tarafa yoksulluk nafakası ödemelidir¹⁶¹.

Kanun koyucu, nafaka isteyen nafaka yükümlüsünün kusurundan daha ağır kusurlu olmamasını şart koyarak davalı olan tarafın kusursuz olduğundan bahisle nafaka yükümlülüğünden kurtulmasının önüne geçmiştir¹⁶². Görüldüğü üzere TMK 175/II. fıkrası uyarınca yoksulluk nafakasında nafaka borçlusunun kusurunun olması şart değil iken; maddi ve manevi tazminat davalarında istemin kabul edilebilmesi için borçlunun kusurunun varlığı aranmaktadır¹⁶³.

¹⁵⁹ Y. 2.HD. 26.09.2018 E. 2016/ 23567 K. 2018/ 10056, “... Boşanmaya sebebiyet veren olaylarda taraflar eşit kusurlu olup, eşit kusurlu eş yararına maddi ve manevi tazminata (TMK m. 174/1–2) hükmedilemez. O halde davalı- karşı davacı kadının maddi ve manevi tazminat talebinin reddine karar verilecek yerde kabulü doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 04.03.2019).

¹⁶⁰ Y. 2. HD T. 27.02.2003 1312 – 2570 S. Kararı (**Bulut**, Aile Hukukunda Velayet (Çocukla Kişisel İlişki Kurulması) Ve Nafaka Davaları, s. 102).

¹⁶¹ **Akıntürk/ Karaman Ateş**, s. 303 (**Akıntürk/ Karaman Ateş**, Aile); **Bulut**, s. 102.

¹⁶² **Özkan**, s. 750.

¹⁶³ **Yavuz**, s. 268.

C. NAFKA İSTEYEN BOŞANMA SEBEBİYLE YOKSULLUĞA DÜŞECEK OLMALIDIR

Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için tarafların boşanmalarına karar verilmiş olmalıdır¹⁶⁴. Evliliğin butlanı halinde boşanmaya ilişkin hükümler uygulanacağından bu durumda da nafaka talep edilebilir¹⁶⁵.

Nafaka isteyen tarafın gelirinin olmaması ya da çalışamayacak duruma düşmesi gibi sebeplerin varlığı mevcut ise ve boşanmanın gerçekleşmesiyle nafaka talep eden yoksulluğa düşme tehlikesiyle karşı karşıya gelmesi ihtimali var ise nafaka talep edebilir¹⁶⁶. Başka bir deyişle, kendi mali kaynakları ve çalışma gücünü kullanarak geçimini sağlayamayacak olan tarafın yoksulluğa düşeceği kabul edilir ve nafaka talep etme hakkı vardır¹⁶⁷.

Eski Medeni Kanunun 144. maddesinin ilk metninde: “*Kabahatsiz olan karı yahut koca, boşanma neticesi olarak büyük bir yoksulluğa düşerse...*” şeklinde iken 3444 sayılı Kanunun 6. Maddesiyle 04.05.1988 tarihinde yapılan değişiklikle hükümdeki ‘büyük’ sıfatı çıkartılarak yoksulluğun büyük ya da küçük çapta olup olmadığının önemi kalmamıştır¹⁶⁸. Yürürlükte olan TMK 175. maddesinde herhangi bir derecelendirme yapılmaksızın “yoksulluğa düşecek taraf” ibaresi yer almaktadır.

¹⁶⁴ **Saleh** Muhsen Abdulkader: Türk ve Irak Hukukunda Genel Sebeplere Dayanarak Boşanma ve Sonuçları, 1. Baskı, Ankara 2014, s. 155; Y. 2. HD 18.02.1991 E. 1991/ 13199 K. 1991/ 2780, “ ... Boşanma isteği red edildiğine, başka bir anlatımla karı kocalık ilişkisi halen devam ettiğine göre, gerçekten gereksinim bulunsa bile eşe, M. K. nın 144. Maddesinde ifadesini bulan yoksulluk nafakası takdiri mümkün değildir. Bu yönün göz önünde tutulmaması isabetsizdir. ” (**Şener** Esat: Uygulamalı – İçtihatlı Nafaka – Velayet – Vesayet – Evlatlık - Babalık, Ankara 1994, s. 156).

¹⁶⁵ Y. 2. HD. 24.12.2015 E. 2015/ 17954 K. 2015/25029, “ ... Evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde, eşler arasındaki mal rejiminin tasfiyesi, tazminat ve nafaka hakkında boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (TMK m.158/2). Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz (TMK md. 175). Toplanan delillerden; davalı birleşen davanın davacısı kadının zeka geriliği nedeniyle TMK 419. Maddesi gereğince kısıtlanarak annesinin velayeti altına alındığı anlaşılmaktadır. Akıl hastasının davranışları iradi olmadığından fiil ehliyeti ve bu kapsamda kusur sorumluluğu bulunmadığından (TMK m. 14, 15) davalı birleşen davanın davacısı kadına kusur yüklenemez. O halde, evliliğin iptali nedeniyle yoksulluğa düşeceği anlaşılan davalı birleşen davanın davacısı kadın yararına geçimi için uygun miktarda yoksulluk nafakası takdiri gerekirken, isteğin reddi doğru görülmemiştir. ... ” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 27.01.2019).

¹⁶⁶ **Güler Kaplan** Beyhan: Boşanmanın Hukuki Sonuçlarında Arabuluculuk, 1. Baskı, İstanbul 2014, s. 132.

¹⁶⁷ **Akıntürk/ Karaman Ateş**, s. 303 (**Akıntürk/ Karaman Ateş**, Aile).

¹⁶⁸ **Tutumlu**, s. 522.

Henüz yoksulluğa düşmemiş ancak boşanmadan sonra ileride yoksulluğa düşme ihtimali olana da bu nafakayı talep etme imkânı getirilmiştir¹⁶⁹.

Türk Medeni Kanun’unda yoksulluk kavramı tanımlanmamış, ölçüt olarak nafakaya hükmedilebilmesi için nafaka isteminde bulunan tarafın evliliğin sona ermesiyle yoksulluğa düşecek durumda olması gerektiği belirtilmiştir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 07.06.1998 tarih, 1998/ 556 Esas ve 1998/ 688 sayılı kararında yoksulluğu şu şekilde tarif etmiştir: “ *Yoksulluk kanunda tanımlanmamış ise de; yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür gibi bireylerin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanların yoksul sayılacağı*” belirtilmiştir¹⁷⁰. Yargıtay tarafından belirtilen bu genel kıstas, kişilerin yetiştiği ve bulunduğu ekonomik, sosyal ve kültürel koşullara göre değişir özellikte olduğundan mahkemece yoksulluğa düşecek olan taraf yönünden bu hususların da araştırılarak bir değerlendirme yapması gerekmektedir. Ayrıca boşanmadan kaynaklanmayan yoksulluk varsa nafaka talep edilemez. Örneğin, içki, kumar, dolandırıcılık gibi başka sebepler yüzünden kişinin yoksulluğa düşmesi boşanma sonucu oluşan yoksulluk değildir¹⁷¹.

Yoksulluk nafakası talep eden kişinin ailesinin varlıklı olması o kişinin boşanmadan dolayı yoksulluğa düşmediği şeklinde değerlendirilemez. Talep edenin düzenli gelirin veya malı yoksa kanun maddesinde geçen şartlar da mevcutsa sırf ailesinin varlıklı olması bu durumu etkilemeyecek ve lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilir¹⁷².

Yargıtay’ın yoksulluk nafakasına hangi hallerde hükmedilip hükmedilemeyeceğine ilişkin kararları uyarınca, mevcut geliri onu yoksulluktan kurtaracak nitelikte olmayan taraf lehine uygun miktarda yoksulluk nafakası takdiri gerekir¹⁷³. Nafaka alacaklısının asgari ücret seviyesinde gelir elde etmesi yoksulluk

¹⁶⁹ Ruhi, s. 70.

¹⁷⁰ Oy, s. 10.

¹⁷¹ Ruhi, s.72.

¹⁷² Ergün, s. 708.

¹⁷³ Y. 2. HD. 18.05.1999 E. 1999/3329 K. 1999/5336 (Özüğür, Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler Boşanma ve Ayrılık Evlenmenin Feshi, s. 886).

nafakası bağlanmasına engel değildir¹⁷⁴. Yine, Yargıtay uygulamalarına göre boşanma davası sonucunda maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi yoksulluk nafakası verilmesine engel teşkil etmemektedir. Bu sebeple mesela ağır kusuru bulunmayan, yeterli ve düzenli geliri olmayan bir ev kadınına yoksulluk nafakası verilmelidir. Öte yandan özürlülük aylığı ya da yaşlılık aylığı alanın bu aylığı kişiye yeterli olup olmadığı ilgili kurumdan sorularak miktarı araştırılmalı, yeterli olmaması halinde kendisine yoksulluk nafakası verilmelidir¹⁷⁵. Yoksulluk nafakası talep edenin yeterli ve düzenli gelir getiren bir işi olmasına rağmen işten kendi iradesiyle ayrılmışsa yoksulluk nafakası verilemez ancak işten kendi iradesi dışında ayrılmışsa mesela işten çıkartılmışsa bu kişi lehine yoksulluk nafakası verilmelidir¹⁷⁶. Her iki tarafın birbirine yakın maaşının bulunması halinde ise evlilik birliğindeki yaşam standardı boşanmadan sonra önemli bir değişikliğe uğramayacağından artık yoksulluk nafakasına hükmedilmez¹⁷⁷. Emekli maaşı olan bir tarafın, aldığı maaş onu yoksulluktan kurtarıp kurtarmayacağı hususu araştırılmadan nafaka verilemeyeceği gibi talepte bulunana murisinden bazı gayrimenkuller kalması halinde bu taşınmazların tapu kayıtları celp edilmeksizin gelir ve kıymetleri araştırılmadan onu yoksulluktan kurtarıp kurtarmayacağı araştırılmadan yoksulluk nafakasına

¹⁷⁴ YHGK. 10.11.2010 E. 2010/2-614 K. 2010/597, “... Yargıtay’ın yerleşik kararlarında ‘asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunması’ yoksulluk nafakasının bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu olarak kabul edilmemektedir”. (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 27.01.2018).

¹⁷⁵ Gençcan, s. 1153-1156.

¹⁷⁶ Gençcan, s. 1151; Y. 2. HD. 21.02.2018 E. 2016/11558 K. 2018/2290, “ Toplanan delillerden davacı kadının, sigortalı olarak çalışmakta iken, işten kendi isteği ile ayrıldığı anlaşılmaktadır. Davacı kadın zaruri bir nedenle işten ayrıldığını kanıtlayamamış olup, işten kendi isteği ve zaruri bir sebep olmaksızın ayrılan kadın yararına yoksulluk nafakası hükmedilemez. O halde davacı kadının yoksulluk nafakası (TMK m. 175) talebinin kabulü doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir. ...” Y. 2. HD. 14.01.2015 E. 2014/27187 K. 2015/345, “... davalı-davacının çalıştığı işinden, yaş durumu ve performans düşüklüğü sebebiyle 27.08.2012 tarihinde şirket tarafından çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Kendi isteğiyle işinden ayrılan yararına yoksulluk nafakası takdir edilemez. Davalı-davacının kendi isteğiyle işten ayrılmadığı, iş akdinin işveren tarafından sonlandırıldığı sabittir. O halde iş akdinin işveren tarafından sonlandırılması sebebiyle, boşanma sonucunda yoksulluğa düşecek olan davalı-davacı yararına uygun bir miktarda yoksulluk nafakası hükmedilmesi gerekirken yetersiz gerekçe ile isteğin reddine karar verilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 03.02.2019).

¹⁷⁷ Bulut, s.103; Y. 2. HD. 17.03.2016 E. 2015/14096 K. 2016/5222, “ ... davacı kadının bir kurumda işçi olarak çalıştığı, davalı erkeğin de emekli olduğu, şu hale göre tarafların birbirine yakın ve sürekli gelirinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu durum karşısında, davacı kadın yararına TMK 175. Maddesindeki koşulların olduğundan bahsedilemez. Mahkeme davacı kadının yoksulluk nafakası talebinin reddine karar vermesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi doğru bulunmamış ve bozmayı gerektirmiştir. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 10.02.2019).

hükmedilemez¹⁷⁸. Yoksulluk nafakası isteyen kişi memur ise yoksulluk nafakası verilmemelidir. Çünkü memur olanın düzenli aylığı olduğundan yoksulluğa düşüğünden bahsedilemez¹⁷⁹. Nafaka talep eden işsizlik parası alıyorsa kural olarak kendisine nafaka verilmemelidir. Ancak kişinin ilgili kurumdan aldığı işsizlik parası sorularak aldığı para geçimine yetecek yeterli miktarda ise kendisine yoksulluk nafakası verilmemelidir¹⁸⁰. Yargıtay'ın bu ve benzeri kararlarına bakıldığında, boşanmada davasında nafaka talebinde bulunanın yoksulluğa düşüp düşmeyeceği, tarafların sosyal ve ekonomik durumları, evlilik birliği içerisinde kişilerin yaşam standartları, boşanmadan sonra zorunlu ihtiyaçlar bakımından standartların değişip değişmeyeceğine ilişkin gösterecekleri deliller mahkemece incelenerek bir sonuca varılacaktır. Sonuç olarak mevcut geliri nafaka talebinde bulunanın yoksulluğunu ortadan kaldıramayacak miktarda ve TMK 175. maddesindeki koşullar da mevcut ise talep eden lehine yoksulluk nafakasına hükmedilebilir¹⁸¹.

D. NAFAKANIN MİKTARI DİĞER EŞİN MALİ GÜCÜ İLE ORANTILI OLMALIDIR

Eski MK 144. maddesi nafaka yükümlüsü açısından *'kudretiyle münasip bir surette'* ifadesi ile nafakanın kapsamını anlatmıştır¹⁸². 3444 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile *'mali gücü oranında'* şeklinde ifade değiştirilmiştir. Nafaka miktarının nafaka yükümlüsü olan eşin mali gücü ile orantılı olacağını belirten bu madde uyarınca, hakim takdir yetkisini kullanırken bu dengeye dikkat ederek hüküm kurmalıdır. Hakim, nafaka isteyen eşin ihtiyaçları ile nafaka ödeyecek olanın

¹⁷⁸ Y. 2. HD. 20.11.1998 E. 1998/10934 K. 1998/12491, Y. 2. HD. 20.11.1998 E. 1998/10712 K. 1998/12363 (**Özügür**, Gerekeçeli – Açıklamalı – İçtihatlı Nafaka Davaları, Kanunlar - Milletler Arası Sözleşmeler, Tüzükler, s. 914-915).

¹⁷⁹ **Gençcan**, s. 1169; Y. 2. HD. 25.10.2011 E.2010/12208 K. 2011/16942, “ *Davalı-davacı kadının memur olarak çalıştığı ve düzenli aylık gelirin bulundugu anlaşılmaktadır. TMK 175. maddesi koşullarının oluşmadığı göz önüne alınmadan davalı-davacı kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi isabetsiz olup; bozmayı gerektirmiştir. ...*” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 10.02.2019).

¹⁸⁰ **Gençcan**, s. 1165; Y. 2. HD. 19.01.2017 E. 2015/21734 K. 2017/595, “ *... Toplanan delillerden; davalı kadının yurtdışında yaşadığı, işsizlik maaşı aldığı ve düzenli gelirin bulundugu anlaşılmaktadır. Bu haliyle kadın yararına TMK 175. maddesi koşulları oluşmamıştır. Gerçekleşen duruma göre, kadının yoksulluk nafakası talebinin reddine karar vermek gerekirken yazılı şekilde kabulüne karar verilmesi doğru bulunmamış, hükmün bozulması gerekmiştir.*” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 10.02.2019).

¹⁸¹ **Bulut**, s. 104.

¹⁸² **Yalçınkaya/ Kaleli**, s. 1815.

giderlerini ve ödeme gücünü dikkate alarak nafakanın miktarını tayin eder¹⁸³. Nafaka isteyen tarafın yoksulluğa düşmesini önleyecek ve onun geçimine yetecek miktarda nafaka ödenmesine karar verilmelidir¹⁸⁴. Nafaka yükümlüsünün yoksul olması halinde ise diğer eşe nafaka ödenmesine karar verilemeyeceği gibi¹⁸⁵ nafaka yükümlüsünün varlıklı olması halinde, nafaka talep edenin yoksulluğunu giderecek olan miktardan daha fazla hatta onu refah seviyesine arttırmaya yönelik miktarda nafaka ödenmesine karar verilemez¹⁸⁶. Çünkü yoksulluk nafakasının amacı eşlerin evlilik birliği devam ederken içinde bulundukları hayatın imkanlarını, eski yaşam standartlarını devamını sağlamaya yönelik değildir¹⁸⁷.

Yoksulluk nafakası takdir edilirken nafaka talebinde bulunan eşin gelirinin olmaması, çalışacak durumda olmaması, geçimini kendi malvarlığı ile karşılayamaması gibi hususlarda gerekli araştırmaların yapılması nafaka talep edene nafaka bağlanıp bağlanmayacağı hususunda önem arz eden verilerdir¹⁸⁸. Bu veriler sonucunda talep kabul edilecekse nafaka yükümlüsünün sosyoekonomik gücünü araştırmak mali dengeyi kurmak bakımından önem arz edecektir. Bu araştırmalar neticesinde hakim, miktarı tayin ederken nafaka talep eden kişiyi yoksulluktan kurtarma yönelik bir amaç olmadığını göz ardı etmeden nafaka yükümlüsü olanı da mağdur edecek kadar miktarın fazla olmamasına dikkat ederek yani mali gücü oranında miktar takdir etmelidir¹⁸⁹.

III.YOKSULLUK NAFAKASININ BAŞLANGICI

Yoksulluk nafakası talebi boşanma davasıyla birlikte istenebileceği gibi boşanma davasından sonra açılabilir ayrı bir dava ile de talep edilebilir¹⁹⁰. Boşanma davası ile birlikte istenen nafakanın başlangıcı dava tarihi değil; boşanma

¹⁸³ **Zevkliler** Aydın/ **Acabey** M. Beşir/ **Gökyayla** K. Emre: Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku Aile Hukuku, 5. Bası, Ankara 1997, s. 981 (**Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla**, Aile, 1997).

¹⁸⁴ **Akıntürk/ Karaman Ateş**, s. 304 (**Akıntürk/ Karaman Ateş**, Aile).

¹⁸⁵ **Öztan**, s. 501 (**Öztan**, Aile, 2004); **Çetin/ Çalışkan/ Polat**, s.543.

¹⁸⁶ **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s.147 (**Dural/ Ögüz/ Gümüş**, Aile, 2010).

¹⁸⁷ **Bozova**, s.71.

¹⁸⁸ **Oy**, s. 10 – 11.

¹⁸⁹ **Bulut**, 104.

¹⁹⁰ **Çetin/ Çalışkan/ Polat**, s. 532.

kararının kesinleştiği tarihtir. Mahkemece tayin edilen nafakanın miktarı, niteliği ve hangi tarihten itibaren geçerli olacağının kararda belirtilmesi gerekmektedir¹⁹¹.

TMK m. 178'e göre: *"Evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları, boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar."* Bu madde gereği boşanma sonrası dava haklarının bir yıllık zamanaşımı süresinde kullanılması gerekir. Boşanmanın kesinleşmesinden sonra süresinde açılan nafaka davasında yoksulluk nafakasının başlangıç tarihi ise dava tarihidir¹⁹².

IV. YOKSULLUK NAFAKASININ SÜRESİ

3444 Sayılı Kanunda yapılan değişiklik ile yoksulluk nafakası 1 yıl süre ile istenebilmesi sınırı kaldırılarak zayıfların korunması ilkesi gözetilerek süresiz olarak istenebileceğine ilişkin hüküm getirilmiştir¹⁹³. Yapılan değişiklikle 4721 Sayılı TMK 175. maddesinde: *"Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf ... süresiz olarak nafaka isteyebilir."* hükmüne yer verilmiştir. Kural, yoksulluk nafakasının süresiz olmasıdır. Hangi hallerde nafakanın sona ereceği TMK 176/III. fıkrasında sayılmıştır¹⁹⁴. Bu hallerin varlığında yoksulluk nafakası kendiliğinden ya da mahkeme kararıyla ortadan kalkar. Öztan, Köseoğlu ve Kocaağa'ya göre; hakim yoksulluk nafakasını süresiz olarak hükmedebileceği gibi belirli bir süre için de hükmedebilir. Yargıtay ise aksi kanaatte olup süreye ilişkin hakime tanınmış bir takdir hakkının olmadığına ilişkin kararları mevcuttur¹⁹⁵. Ancak madde metninde

¹⁹¹ Gençcan, s. 203; Y. 2. HD. 05.10.2016 E. 2015/ 20340 K. 2016/ 13535, "... kadın yararına boşanmanın kesinleşmesinden itibaren 200 TL. olarak hükmedilen nafakanın yoksulluk nafakası olduğunun anlaşılmış olmasına göre... hükmün onanmasına"; Y. 2.HD. T. 05.10.2006 E. 2006/ 6397 K. 2006/ 13134, "... Başlangıç tarihi belirtilmeden 'davacı için aylık 200 YTL yoksulluk nafakasının davalıdan alınıp davacıya ödenmesine' biçiminde karar verilmesi doğru değildir. ..." (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 28.02.2019).

¹⁹² Bulut, s. 106.

¹⁹³ Köseoğlu/ Kocaağa, s. 232-233.

¹⁹⁴ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s. 148 (Dural/ Ögüz/ Gümüş, Aile, 2010).

¹⁹⁵ Y. 2. HD. 11.07.2012 E. 2012/ 14283 K. 2012/ 19487, "... Kanun, yoksulluk nafakasının süresiyle ilgili hakime bir takdir hakkı tanımamış, süresini durumun gerekleri ya da haklı sebepleri göz önünde tutarak belirlemeyi de emretmemiştir. Kanun, bu nafakanın 'süresiz' olmasını açıkça öngördüğüne göre, takdir hakkına sığınarak nafakayı belirli bir süre ile sınırlamak kanuna açık aykırılık oluşturur. Öyleyse, aylık irat şeklinde takdir edilen yoksulluk nafakasının belirli bir süreyle sınırlandırılması usul ve yasaya aykırıdır. ..." (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 05.03.2019); Y. 2. HD. 05.02.1991, E. 1991/ 780 K. 1991/ 1887 (Şener, Uygulamalı – İçtihatlı Nafaka – Velayet – Vesayet – Evlatlık - Babalık, s. 149).

‘süresiz olarak nafaka isteyebilir’ ifadesi yer aldığından nafaka alacaklısı nafakayı süresiz olarak istemiş olsa bile hakimın mutlak olarak süresiz nafaka kararı vermek gibi bir zorunluluğun olmadığı madde metninden anlaşılmaktadır¹⁹⁶. Kanaatimce de Yargıtay’ın aksi görüşüne katılmak mümkün değildir. Çözümlemesi gereken problem kanunun bu madde ile hakime takdir yetkisi verip vermediği noktasında toplanmaktadır. TMK 6. maddesinde hakimın takdir yetkisi düzenlenmiştir: *“Kanunun takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hakim, hukuka ve hakkaniyete göre karar verir.”* Bu madde uyarınca TMK 175. maddesi ele alındığında gerçekten de ‘isteyebilir’ kelimesi kullanılmıştır. Kaldı ki; kanun koyucu bunu emredici bir norm olarak düzenlemek isteseydi bu anlama gelecek başka bir tabir kullanırdı. Bu sebeple nafaka alacaklısı süresiz nafaka talep etse bile hakim süresiz olarak nafakaya karar vermeyebilir.

Nafaka talep eden kendisi talep ettiği nafakayı süre ile sınırlayarak istemiş ise mahkemece taleple bağlılık ilkesi¹⁹⁷ gereği, şartlar mevcut ve yoksulluk nafakasına karar verilecek ise boşanmanın kesinleşmesinden itibaren istenilen süre ile sınırlı olarak nafakaya karar verilir¹⁹⁸.

Nafakanın toptan ödenmesine karar verilen hallerde ödemeler taksite bağlanmış olsa dahi süresiz ödeme söz konusu olamayacağından süresizlik sorunu sadece irat şeklinde ödenecek olan nafakalar için geçerlidir¹⁹⁹.

Nafaka ile ilgili mahkemelerden ve Yargıtay’dan verilen süresiz nafakaya ilişkin kararlar vatandaşlar tarafından mağduriyet yarattığından itirazlara konu olmuş ve son zamanlarda nafakanın süreli olma ihtimalleri gündeme gelmiştir²⁰⁰. 14 Mayıs 2016 tarihli “Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının

¹⁹⁶ Yağcı, s. 337.

¹⁹⁷ Söz konusu ilke HMK 20/I. maddede düzenlenmiştir: *“Hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. Duruma göre, talep sonucundan daha azına karar verebilir. ...”*

¹⁹⁸ Bulut, s. 105.

¹⁹⁹ Yıldırım, s. 79.

²⁰⁰ <https://www.hukukihaber.net/gundem/sartlara-gore-nafaka-sureli-veya-suresiz-olabilir-h334943.html> (Erişim Tarihi: 05.03.2019); <https://www.memurlar.net/haber/742075/muebbet-nafakaya-cozum-yolda.html> (Erişim Tarihi: 05.03.2019).

Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu” raporunda bu konuyu ele alarak yoksulluk nafakasının süresiz olarak verilmesinin kadının güçlenmesinin önünde bir engel olduğunu ifade etmiştir²⁰¹. Gündemi oluşturan bu konu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na devredilmiş olup ilerleyen zamanlarda nafakanın süresi ile ilgili bir kanun değişikliği olma ihtimali kuvvetle muhtemeldir. Nafaka ahlaki bir ödev olsa da eşler arasındaki bu fedakarlığın boşanma ile artık bir sona ulaşması gerekmektedir. Nafaka yükümlüsünü boşandığı eşinin geçimini sağlamak ve nafaka ödeyebilmek için daha fazla çalışmaya mahkum etmek hakkaniyete uygun düşmez. Belirli bir sürenin sonunda herkes kendi hayatını yaşamaya devam etmeli, hiç kimse evlilik birliğine son verdiği eski eşine ekonomik olarak bağımlı halde hayatını sürdürmemelidir²⁰².

Kanaatimce yoksulluk nafakasının süresiz olması toplum içerisinde bir takım sorunlara yol açmaktadır. Bilhassa, kısa bir zaman evli kalmış kişiler tabiri caizse evlilik birliğinin ne anlama geldiğini anlayamadan boşanmışlar ve biri lehine yoksulluk nafakası bağlanmış ise nafaka yükümlüsünün omuzlarına yükten başka bir getirisi olmayan bu evlilik diğeri için neredeyse kazanç kapısına dönüşmektedir. Toplum içerisinde yoksul halde bireyler görmek kimse tarafından istenmeyen bir durumdur. Ancak yoksul halde olana verilecek olan nafaka, her ne kadar ahlaki ve sosyal görev ise de en azından bir süreyle sınırlandırılmasının nafaka yükümlüsü açısından daha hakkaniyetli olacağı görüşündeyim.

V. YOKSULLUK NAFKASININ ÖDENME BİÇİMİ

Eski TMK’nun 145. maddesindeki ‘irad’ kenar başlığındaki düzenleme uyarınca yoksulluk nafakasının toptan ve durumun gereklerine göre irat şeklinde ödenmesine karar verilmesi hakimın takdirinde idi²⁰³. 3444 Sayılı Kanunda yapılan değişiklik ile kenar başlığı ‘Tazminat ve Nafakanın Ödenme Şekli’ ne dönüştürülen bu maddeyi yeni TMK aynen benimsemiştir²⁰⁴. TMK 176. maddesi uyarınca:

²⁰¹ Yağcı, s. 345.

²⁰² Yalçınkaya/ Kaleli, s. 1818- 1820.

²⁰³ Özüğür, s. 390 (Özüğür, Nafaka Davaları).

²⁰⁴ Akıntürk/ Karaman Ateş, s. 307 (Akıntürk/ Karaman Ateş, Aile).

“Maddi tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir.” hükmü yer almaktadır. Toptan ödeme (sermaye) biçimindeki ödeme, tarafların kararlaştırması veya hakimın hükmü ile paranın bir defada toptan yapılmasıdır. İrat (dönemsel) ödeme ise belirli taksitlerle ödeme biçimi anlamına gelmektedir²⁰⁵.

Kanuna göre ödeme biçiminin hangisinin olacağına hakim karar verecek ise de; tarafların ödemenin ne biçimde olacağını kararlaştırmaları mümkündür. Ancak bu tür bir anlaşmanın geçerli olması için TMK 184/IV. fıkrası uyarınca hakimın onayının olması gerekmektedir²⁰⁶. Davada görevli ve yetkili mahkeme, nafakanın toptan ödenmesine yönelik talebin bulunması halinde nafaka yükümlüsünün ekonomik durumunun bu şekilde ödemeye müsait olup olmadığını araştırarak sonucuna göre karar vermelidir. Ekonomik araştırma sonucu toptan ödeme gerçekleştirilebilecek ve bahsi geçtiği şekilde bir talep de varsa hakim, irat biçiminde ödemeye karar veremez. Yine, talep nafakanın irat biçiminde ödenmesine yönelik ise geçerli bir gerekçe olmaksızın nafakanın toptan ödenmesine şeklinde karar verilmemelidir²⁰⁷. Uygulamada ise genellikle mahkemeler maddi tazminatın toptan, nafakanın ise irat biçiminde ödenmesine karar vermektedir²⁰⁸. Nafakanın irat biçimde ödenmesi halinde aynı maddenin 3. fıkrasında bahsi geçen olgu ve olayların gerçekleşmesi durumunda irat kesilecektir. Toptan ödemede ise bir kerede toptan ödeme yapılacağı için böyle bir durumla karşı karşıya kalmak mevzu bahis dahi olmayacaktır. İrat şeklinde ödemeye hükmedilmesi halinde nafaka yükümlüsünün aylık ne kadar ödeme yapacağını kararda gösterilmesi gerekmektedir²⁰⁹.

TBK 99. maddesi uyarınca konusu para olan borç ülke parasıyla ödenir. Kanuna göre kural bu olmakla birlikte, taraflar nafaka borcunun yabancı parayla

²⁰⁵ **Yalçınkaya/ Kaleli**, s.1822 – 1825; **Ateş** Mustafa: Medeni Kanunda Yapılan Son Değişiklikler Işığında Yoksulluk Nafakası (II), Yargıtay Dergisi, C. 24, S. 4, 1998, s. 563; **Ersöz** Oğuz: Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 12, 2018, s. 474.

²⁰⁶ **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s. 148 (**Dural/ Ögüz/ Gümüş**, Aile, 2010).

²⁰⁷ **Gençcan**, s. 1230 – 1231.

²⁰⁸ **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s. 149 (**Dural/ Ögüz/ Gümüş**, Aile, 2010).

²⁰⁹ **Özkan**, s.751.

ödenmesini kararlaştırabilirler. Böyle bir anlaşma varsa hakim, yapılmış olan anlaşma uyarınca nafakanın yabancı parayla ödenmesine karar verebilir²¹⁰.

TMK 176/IV. fıkrasına göre: *”Hakim, istem halinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.”* Bu hüküm ekonomik ve sosyal olarak güçsüz olan nafaka alacaklılarını korumaya yönelik getirilmiş ve her yıl masraf ve emek harcanarak artırım davası açılmasının önlenmesine yönelik konulmuş bir hükmüdür. Ancak madde metninden açıkça anlaşılabileceği üzere hakim, istem olması halinde bu madde uyarınca karar verebilir²¹¹. Böylece mahkemelerin iş yükü azalacağı gibi usul ekonomisi ilkesi gereği buna yönelik davalar daha hızlı sonuçlanacaktır.

§ 7. YOKSULLUK NAFKASININ ARTIRILMASI VE AZALTILMASI TALEPLERİ

Eski Medeni Kanun’unun 145/IV. fıkrasında nafaka borçlusunun mali durumunda önemli ölçüde azalma olması halinde iradın indirilmesi veya kaldırılmasına karar verilebileceği düzenlenmekte idi²¹².

TMK 176/IV. maddesine göre: *“Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir.”* hükmü yer almaktadır. Bu maddede açıkça ‘irat’ kelimesi geçtiğinden irat halinde ödenecek nafakaların artırılmasının ya da azaltılmasının mümkün olduğu; sermaye biçiminde ödenmesine karar verilmiş nafakalarda bu hükmün uygulanamayacağı anlaşılmaktadır²¹³. Ayrıca, maddeden anlaşılabileceği üzere hal ve koşullarda değişiklik olursa iradın artırılması veya azaltılmasına karar

²¹⁰ Ergün, s. 710.

²¹¹ Tutumlu, s. 529.

²¹² Söz konusu olan hükme göre: *“İrad şeklinde maddi tazminat veya nafakayı gerektiren sebep ortadan kalkar ya da önemli ölçüde azalır veya borçlunun mali gücü önemli ölçüde eksilirse iradın indirilmesine veya kaldırılmasına karar verilebileceği gibi değişen durumlara göre ve hakkaniyet gerektiriyorsa iradın artırılması da istenebilir.”*

²¹³ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s. 149 (Dural/ Ögüz/ Gümüş, Aile, 2010).

verilebileceğinden bu hüküm hem nafaka alacaklısının, hem de nafaka yükümlüsünün talebine ilişkin olabilir²¹⁴.

Nafaka miktarının değiştirilmesi bir taleple mümkündür ve bu talep sonucu verilen karar da yenilik yaratan bir karardır. Nafaka miktarının değiştirilmesi için; ekonomik durumda büyük bir değişikliğin ortaya çıkması ve bu değişikliğin sürekli olması, ekonomik durumdaki değişimin boşanma kararı verilirken öngörülmesinin mümkün olmaması gerekir²¹⁵. Yargıtay'ın yerleşik uygulamalarında ekonomik durumda olağanüstü bir değişikliğin olmadığı durumlarda ÜFE oranında nafakada artırımın doğru olacağı yönündedir²¹⁶.

Yoksulluk nafakasının artırılmasını için açılmış olan davada talep edenin yoksulluk halinin hala devam ediyor olması gerekmektedir. Boşanma davası sonucu hükmedilen nafakanın miktarı, nafaka alacaklısının geçimini karşılayacak düzeydeyse ve ekonomik durumunda bir değişiklik yoksa nafaka artırımı istenemez. Aynı şekilde nafaka borçlusunun ekonomik gücünde bir azalma halinde nafaka alacaklısı, nafakanın artırılmasını talep edemez hatta bu durumda nafaka borçlusu nafakanın indirilmesini talep edebilir²¹⁷. Nafaka yükümlüsünün gelirinde artma veya alacaklı tarafın gelirinde azalma olursa açılacak bu davalarda davacı olan taraf, davasını ispatla yükümlüdür. Yoksulluk nafakasının artırılması davasında davacı, yoksulluk halinin devam ettiğini, kendi durumunda mali ve sosyal olarak değişimin olduğunu ve daha önce hükmedilen nafakanın yetersiz olduğunu ispatlamakla yükümlü iken; nafakanın azaltılması davasında nafaka yükümlüsü olan davacı ise durumunda olumsuz gelişmelerin gerçekleştiğini ispatlamak zorundadır²¹⁸. Bu tür

²¹⁴ **Kılıçoğlu** Ahmet M.: Medeni Kanun'umuzun Aile – Miras ve Eşya Hukuku'nda Getirdiği Yenilikler, 3. Baskı, Ankara 2014, s. 149.

²¹⁵ **Öztaş**, s. 506 (**Öztaş**, Aile, 2004).

²¹⁶ Y. 3. HD. 19.10.2017 E. 2017/ 13999 K. 2017/ 14334, "...yasal düzenlemeye göre; iradın arttırılması veya azaltılması için ya tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin bunu zorunlu kılması gerekmektedir. Bu doğrultuda yerleşen dairemizin uygulamasına göre; nafaka alacaklısı davacının ihtiyaçları ile nafaka yükümlüsü davalının gelir durumunda, nafakanın takdir edildiği tarihe göre olağanüstü bir değişiklik olmadığı takdirde; yoksulluk nafakası TÜİK'in yayınladığı ÜFE oranında artırılmalı ve böylece taraflar arasında önceki nafaka takdirinde sağlanan denge korunmalıdır. ... " (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 28.02.2019).

²¹⁷ **Ergün**, s.710.

²¹⁸ **Bulut**, s.107; Y. 3. HD. 19.10.2017 E. 2017/ 13999 K. 2017/ 14334, " Davacı vekili dava dilekçesi ile; davacının işlerinin bozulduğunu, yardım alarak geçindiğini, davalının terzide çalıştığını, anne ve kardeş desteği alan davalının nafakaya ihtiyacı olmadığını aylık 1000,00 TL olan yoksulluk nafakasının kaldırılmasına, mümkün olmaz ise indirilmesine karar verilmesini talep ve dava

açılan bir davada davacı davasını her türlü delille ispatlayabilir. Mahkeme de tarafların sosyal ve ekonomik durumlarını araştırarak sonuca göre karar vermelidir²¹⁹. Mahkemenin, nafakanın artırılması veya azaltılmasına yönelik davayı görürken yeniden kusur araştırması yapması gerekmez²²⁰. Boşanma sonucunda hükmedilen yoksulluk nafakasından sonra usulüne uygun açılacak olan yoksulluk nafakasının miktarının azaltılması veya artırılması davasında belirli bir sürenin geçmiş olması şartı yoktur²²¹. İrat biçiminde ödenecek olan nafaka tarafların anlaşması ile belirlenmiş ve hakim tarafından onaylanmış olsa dahi TMK 176/IV. maddesi uyarınca indirilmesini talep etmek mümkündür. Ancak böyle bir anlaşma sonucu verilen iradın çok kısa bir zaman sonra indirilmesi için dava açmak hakkın kötüye kullanılması manasına gelir. Sırf boşanmanın gerçekleşmesi için mahkemeye mali gücünün üzerinde bir anlaşma sunulmuş ve sonra bu yükümlülükten kurtulmak için nafakanın indirilmesi için dava açılmış olması TMK 2. maddesindeki dürüstlük ilkesi ile bağdaşmaz²²². Öyleyse anlaşmalı boşanma davasında protokolle belirlenen nafakanın miktarı durumların değişmesi ve hakkaniyetin de bunu gerektirmesi halinde miktarına ilişkin değişiklik yapılması mümkündür²²³.

etmiştir... davacının daha önce açtığı yoksulluk nafakasının kaldırılması davası sırasında yapılan ekonomik sosyal durum araştırma sonuçlarının da benzer olduğu, bu davanın feragat nedeniyle reddedildiği görülmüştür. Bu itibarla, tarafların boşanmadan sonra ekonomik ve sosyal durumlarında olağanüstü bir değişiklik olmamış, edimler arasındaki dengenin, umulmadık gelişmeler yüzünden sonradan bozulduğu davacı tarafından ispat edilememiştir. O halde, mahkemece yapılacak iş; tarafların sosyal ve ekonomik durumları gözetilip, nafaka takdir edilirken taraflar arasında mevcut olan denge durumu da dikkate alınarak, davalının yoksulluğunun ortadan kalkmadığı kabul edilerek, nafakanın kaldırılması ya da azaltılması için gereken koşullar oluşmadığından TMK'nın 4. maddesinde vurgulanan hakkaniyet ilkesi gereğince, davanın reddine karar vermek olmalıdır. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 02.03.2019).

²¹⁹ **Özkan**, s. 752.

²²⁰ Y. 2. HD. 28.11.1995 E. 1995/ 11713 K. 1995/ 12892; “ ... Davacı lehine daha önce yoksulluk nafakası hükme bağlandığına göre bu davada kusur tartışması yapılamaz. ...” (**Özügür**, Nafaka Davaları, s. 398).

²²¹ **Gençcan**, s. 1223; Y. 3. HD. 07.10.2004 E. 2004/ 8922 K. 2004/ 10542; “... Yasada nafakanın artırılabilmesi için kesin bir zaman diliminin geçmesi öngörülmemiştir. Ayrıca her dava açıldığı tarihteki koşullara göre değerlendirilir. ...” (**Yavuz**, Öğretide ve Uygulamada Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 352 – 353).

²²² **Bulut**, s. 106 – 107.

²²³ **Gençcan**, s. 1225; Y. 3.HD. 17.02.2016 E. 2015/ 19705 K. 2016/ 2083, “... Taraflar TMK. nun 166/3 maddesi çerçevesinde anlaşmalı olarak boşanmışlardır. Aralarında yaptıkları protokol, hukuki niteliği itibarıyla MK. hükümlerinden kaynaklanmakta ise de; genel sözleşme hükümlerine tabidir. Böylece kanunun, emredici nitelikte kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı saymadığı hususlarda taraflar serbest iradeleriyle sözleşme yapabileceklerdir. Nitekim, somut olayda yoksulluk nafakası tarafların özgür iradeleriyle protokole bağlanmış, boşanma davasında bu anlaşma mahkemece, tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına ve de hukuki statüye uygun bulunmuş, verilen karar temyiz

Nafaka yükümlüsünün ekonomik durumunun kötüleşmesi halinde açılacak davada yükümlünün durumundaki olumsuz gelişim kendisinin kasıtlı hareketi ya da ağır ihmali sonucu meydana gelmişse nafakanın azaltılması mümkün olmaz²²⁴. Ancak, durumun değişmesi hakkaniyet gereği azaltılmasını haklı gösteriyorsa mesela yükümlü olanın ödeme gücünün azalması, nafaka alacaklısının büyük bir miras kalması hallerinde davayı açan lehine dava sonuçlanabilir. Yine, nafaka alacaklısının çalışma gücünün azalması, kendi mali durumu ile altından kalkamayacağı tedaviyi gerektiren hastalığın olması gibi durumlar da nafaka artırım davasının açılmasını haklı kılan nedenlerdendir²²⁵. Nafaka borçlusunun gelirindeki her azalma bu

edilmeyerek 10.12.2009 tarihinde kesinleşmiştir... TMK 176/4 maddesi uyarınca iradın arttırılması veya azaltılması için ya tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin bunu gerektirmesi gerekmektedir. Buna göre, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafaka, tarafların yaptıkları sözleşmeye dayansa bile şartları olduğu takdirde artırılabilir veya azaltılabilir. Aksi düşünce 'güven' ilkesine aykırı düşer... sözleşmeye bağlılık ilkesi, hukuki güvenlik, doğruluk, dürüstlük kuralının bir gereği olarak sözleşme hukukunun temel ilkesini oluşturmaktadır. Ancak bu ilke özel hukukun diğer ilkeleriyle sınırlandırılmıştır. Sözleşme yapıldığında karşılıklı edimler arasında mevcut olan denge sonradan şartların olağüstü değişmesiyle büyük ölçüde tarafların biri aleyhine katlanılamayacak derecede bozulabilir. İşte bu durumda sözleşmeye bağlılık ve sözleşme adaleti ilkeleri arasında bir çelişki hasıl olur ve bu ilkeye sıkı sıkıya bağlı kalmak adalet, hakkaniyet ve objektif hüsnüniyet kaidelerine aykırı bir durum yaratır hale gelir. Hukukta bu zıtlık (Clausula Rebüs Sic Stantibus- beklenmeyen hal şartı- sözleşmenin değişen şartlara uydurulması) ilkesi ile giderilmeye çalışılmaktadır... Tarafların iradelerini etkileyip sözleşmeyi yapmalarına neden olan şartlar daha sonra önemli surette, çarpıcı, adaletsizliğe yol açan olayların gerçekleşmesi ile değişmişse, taraflar artık o akitle bağlı tutulmazlar. Değişen bu koşullar karşısında MK. 2. maddesinden yararlanılarak sözleşmenin yeniden düzenlenmesi imkanı hasıl olur. O halde, mahkemece belirtilen hususlar doğrultusunda; tarafların sosyal ve ekonomik durumları gözetilip, delilleri toplanıp, iddia ve savunmaları değerlendirilip, nafaka takdir edilirken taraflar arasında mevcut olan denge durumu dikkate alınarak, TMK'nın 4. maddesinde vurgulanan hakkaniyet ilkesi gereğince nafakanın artırılıp arttırılmayacağı değerlendirilerek sonucu dairesinde hüküm tesisi gerekirken, yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir. ..." (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi 28.02.2019).

²²⁴ Öztan, s. 506 (Öztan, Aile, 2004).

²²⁵ Dural/ Öğüz/ Gümüş, s. 149 (Dural/ Öğüz/ Gümüş, Aile, 2010); Y. 3. HD. 11.07.2005 E. 2005/ 7515 K. 2005/ 7785 (Yavuz, Öğretide ve Uygulamada Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 301 – 302); Y. 3. HD. 17.02.2016 E. 2013/ 3138 K. 2013/ 4994, "Davacı dava dilekçesinde; 400 TL yoksulluk nafakası ödediğini, kendisinin asgari ücret ile çalıştığını, kira ödediğini, eski eşinden kızı olduğunu, davalının babasından kalan 3 katlı evde annesi ile oturduğunu, babasından dolayı emekli maaşı aldığını ve miras kaldığını, bu nedenle ekonomik durumunun iyi olduğunu ileri sürerek yoksulluk nafakasının kaldırılmasına mümkün değilse indirilmesine karar verilmesini talep etmiştir. ... Somut olayda; mahkemece, davalı adına kayıtlı taşınmazlar ve banka hesabı bulunduğu gerekçesi ile davanın kabulüne karar verilmiş ise de yapılan araştırma yeterli değildir. Her ne kadar davalının adına kayıtlı taşınmazlar ve banka hesabı mevcut ise de; davalının yoksulluk tamamen ortadan kaldırılmasını gerektirecek düzenli bir geliri olduğu belirlenmemiştir. Yoksulluk nafakasının kaldırılması istemi azaltılması istemini de kapsadığından davalının adına bulunan taşınmazlar ve banka hesabı ekonomik durumunda olumlu yönde değişiklik sayılarak yoksulluğu tamamen ortadan kalkmamış olan davalının yoksulluk nafakasının indirilmesinin düşünülmemesi isabetli olmamıştır. Öyle ise mahkemece; anılan ilke ve esaslar gözetilerek 'çoğun içinde az da bulunur' kuralı gereğince yoksulluk nafakasının tamamen kaldırılması yerine davalının

kapsamda değerlendirilemez. Borçlu birçok sebeple nafakanın azaltılması davası açma yoluna gidebilir mesela yapacağı evlilik nedeniyle masraflar, emekli olması nedeniyle gelirinde azalma olduğunu gibi sebepleri ileri sürebilir. Burada önemli olan borçlunun kendi zorunlu ihtiyaçlarını karşılamada zorluk yaşayıp yaşamadığını belirlemek gerekir. Hakim, her somut olayda nafaka yükümlüsünün mali durumundaki azalmanın kayda değer bir azalma olup olmadığı noktasında belirleme yaparak sonuca göre hüküm tesis etmelidir²²⁶.

§ 8. YOKSULLUK NAFAKASININ SONA ERMESİ

TMK'nın 176/III. maddesinde nafakanın sona ermesi halleri düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafaka kendiliğinden ortadan kalkar. Alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâllerinde ise mahkeme kararıyla kaldırılır. Nafakanın sona ermesi hali geleceğe etkili olduğundan sona erme zamanına kadar işlemiş fakat ödenmemiş olan nafaka alacağı ise talep edilebilir²²⁷.

I. YOKSULLUK NAFAKASININ KENDİLİĞİNDEN SONA ERMESİ

A. ALACAKLININ YENİDEN EVLENMESİ

TMK 176/III. maddesi uyarınca irat biçiminde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakası alacaklı tarafın yeniden evlenmesiyle kendiliğinden kalkar. Nafaka alacaklısı olanın yeniden bir evlilik yapması nafaka yükümlülüğünü yeni eşe geçirir²²⁸. Yeni yapılan bu evliliğin sona ermesi tekrar yoksulluk nafakasının ödenmesine devam edilmesini gündeme getirmez. Yoksulluk nafakasını ödeyen nafaka yükümlüsünün yeniden evlenmesi de nafakanın sona ermesine yol açmaz²²⁹.

gelir ve malvarlığı durumu ile davalının önceki ve şimdiki gelir ve malvarlığı durumunun ayrıntılı olarak belirlenerek yoksulluk nafakasının indirilmesi şeklinde bir karar verilmesi olanaklı iken bu kıyaslama yapılmaksızın eksik inceleme ve yanılğılı değerlendirme ile davanın kabulüne karar verilmiş olması doğru görülmemiş, kararın bozulması gerekmiştir. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi 28.02.2019).

²²⁶ Yavuz, s. 269-270;

²²⁷ Yıldırım, s. 75.

²²⁸ Ergün, s. 711.

²²⁹ Öztan, s. 508 (Öztan, Aile, 2004).

Yani, kanunda düzenlenen yeniden evlenme hali sadece nafaka alacaklısı için geçerli bir sona erme biçimidir. Borçlunun yeniden evlenmesi ise nafakanın azaltılması davasında öne sürülecek bir sebep olabilir²³⁰.

Yeniden evlenme halinde mahkeme kararına ihtiyaç olmaksızın yoksulluk nafakasının kendiliğinden kalkacağı ilgili maddeden anlaşılmaktadır. Öyleyse yoksulluk nafakası ödeyen borçlu, karşı tarafın evlendiğini gösteren kaydı icra makamlarına sunması yeterlidir. Bu yönde bir belirsizlik olması durumunda kişinin mahkemeye başvurması halinde mahkemece verilecek karar tespit niteliğindedir²³¹.

Taraflar aralarında yapacakları bir sözleşme ile nafaka sonucu bağlanan irat şeklinde ödenecek olan nafakanın yeniden evlenme halinde kesilmeyeceğini kararlaştırabilirler. Maddede bahsi geçen koşulun aksini kararlaştırılarak yaptıkları sözleşme geçerli olacağı için artık bu maddeye dayanarak iradın kesilmesi talep etme hakkı son bulmuş olur²³².

B. EŞLERDEN BİRİSİNİN ÖLÜMÜ

Nafaka alacağı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir alacak, nafaka borcu da kişiye bağlı bir borçtur. Bu sebeple nafaka alacaklısının ya da borçlunun ölümü ile nafaka alacağı da son bulur²³³. TMK 176/III. fıkrasına göre ölüm halinde nafakanın kendiliğinden sona ereceği hüküm altına alınmıştır. Mahkemeye bu konu ile ilgili talep geldiğinde görevli ve yetkili Aile Mahkemesi yoksulluk nafakasının ortadan kalktığını nüfus kayıtlarına göre tespit eder²³⁴. Nafakanın kendiliğinden ortadan kalkacağı kanunun emri olduğundan mahkeme ancak böyle bir talepte durum tespiti yapmış olacaktır²³⁵.

²³⁰ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s. 150 (Dural/ Ögüz/ Gümüş, Aile, 2010).

²³¹ Kaçak, s. 171.

²³² Özkan, s. 751.

²³³ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s. 150 (Dural/ Ögüz/ Gümüş, Aile, 2010).

²³⁴ Köseoğlu/ Kocağa, s. 235.

²³⁵ Bulut, s. 108.

Taraflardan birinin ölümü halinde nafakanın son bulacağını düzenleyen hükümdeki 'ölüm' tabirini kişiliğin sona ermesi hali olarak anlamak gerekmektedir. Bu durumda ölüm karinesi ve gaiplik halinde de nafaka kendiliğinden sona erer²³⁶.

İrat şeklinde ödenmesine karar verilen nafakada, nafaka alacaklısının ölümüyle nafaka borcu kendiliğinden kalkar ve mirasçılar ölüm anına kadar muaccel olup ödenmeyen iratların ödenmesini talep edebilirler. Ödenmemiş olan nafakalar muaccel olmakla nafaka alacaklısının terekesinde olduğundan mirasçılara geçer. Borçlunun malvarlığında olan muaccel nafaka borcu, borçlunun ölmesi ile terekede olacağı için bu borç da mirasçılara geçer ve onlar tarafından ödenir²³⁷. Toptan ödenmesi şeklinde karar verilmiş nafakada, nafaka borçlusu henüz bu borcu ödemediği nafaka alacaklısı ölmüş ise nafaka alacaklısının mirasçıları muaccel olan alacağı borçludan talep edebilme hakkına sahiptir²³⁸. Eşlerden birinin ölümü nafaka yükümlülüğünü sona ereceğinden ölüm tarihine göre yükümlülüğün ortadan kalktığı kabul edilmektedir²³⁹.

II. MAHKEME KARARI İLE SONA ERMESİ

TMK 176/III. maddesine göre alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi halinde nafaka borcu kendiliğinden değil; mahkemece verilecek kararla ortadan kalkar. Nafaka yükümlüsü olan eş kanunda belirtilen bu sebeplerden birine dayanması halinde mahkemeye başvurabilir. Mahkeme, böyle bir talep ile karşılaşınca sona erme koşullarının oluşup oluşmadığını değerlendirerek sonuca göre hüküm tesis eder²⁴⁰. Bu tür davalarda TMK 6.²⁴¹ ve HMK 190. maddesi²⁴² uyarınca ispat yükü, kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir. Nafaka yükümlüsü olan lehine hak

²³⁶ **Okyar Karaosmanoğlu** Dila: Yargıtay Kararları Işığında Yoksulluk Nafakası Ödeme Yükümlülüğünün Şartları ve Ortadan Kalkması, Prof. Dr. İlhan Uluşan'a Armağan Cilt I, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2, 216, s. 430.

²³⁷ **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s. 150 (**Dural/ Ögüz/ Gümüş**, Aile, 2010).

²³⁸ **Akıntürk/ Karaman Ateş**, s. 309 (**Akıntürk/ Karaman Ateş**, Aile).

²³⁹ **Ergün**, s. 711.

²⁴⁰ **Dede İsmail**: Yoksulluk Nafakasının Fiili Birliktelik ve Haysiyetsiz Yaşam Sürme Sebebiyle Sona Ermesi, Prof. Dr. İlhan Uluşan'a Armağan, C. I, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2, 2016, s. 559.

²⁴¹ TMK 6. maddesi: "Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür."

²⁴² HMK 190. maddesi: "İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir."

oluşacak olan davacı davasını dayandırdığı vakıaları ispat etmelidir, ispat yükü kendisine düşen taraf davasını ispat edemez ise davası reddedilir²⁴³.

A. ALACAKLI TARAFIN EVLENME OLMAKSIZIN FİİLEN EVLİYMİŞ GİBİ YAŞAMASI

Nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi durumunda nafaka kendiliğinden ortadan kalkarken, alacaklının evlenme olmadan fiilen başkasıyla evliymiş gibi yaşaması halinde mahkeme kararıyla nafaka borcu ortadan kalkar. Kanun koyucu tarafından konulan bu hükümle resmi nikah ile evlenmek yerine dini nikahla veya nikahsız olarak yaşayan kişilerin nafaka almaya devam etmesinin önüne geçilmek istenmiştir. Bahsi geçen bu haller yine mahkeme kararıyla kaldırılmasına karar verilebilecek hallerden olan haysiyetsiz hayat sürme şekli olarak da değerlendirilebilir²⁴⁴. Cinsel birlikteliği içeren eşcinsel yaşam da nafaka alacaklısının başkasıyla yaşaması sebebiyle nafakanın ortadan kaldırılması sebepleri arasındadır²⁴⁵. Nafaka alacaklısının birlikte yaşadığı kişi ile arasında evlenme engellerinden birinin bulunması mesela TMK 129. maddesinde sayılan yakınlarla evlilik, evlenmeye engel derecedeki akıl hastalığı, aynı cinsten kişi ile birliktelik gibi durumlarda evlilik yokluk veya mutlak butlan halleri ile sakat olur. Yine de fiilen

²⁴³ **Kuru/ Arslan/ Yılmaz**, s. 370 – 371 (**Kuru/ Arslan/ Yılmaz**, Medeni Usul Hukuku).

²⁴⁴ **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s. 151 (**Dural/ Ögüz/ Gümüş**, Aile, 2010); Y. 3. HD. 29.02.2016 E. 2015/ 17419 K. 2016/ 2787, “...Yargılama sırasında kolluk marifetiyle yapılan ekonomik ve sosyal durum araştırmasında davalının B... adlı şahıs ile yaşadığı ve geçimini B.’nin sağladığı, davalının nüfus kayıt örneğinde Ö. Adli çocuğunun B. Tarafından tanındığı tespit edilmiştir. Öyle ise mahkemece; somut olayda, TMK’nın 176/3 maddesinde ifadesini bulan ‘evlilik dışı birlikte yaşama’ olgusunun gerçekleştiği gözetilip, davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken, yanılıklı değerlendirme sonucu yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir. ...”; Y. 3. HD. 22.01.2010 E. 2009/ 21111 K. 2010/ 634, “... Somut olayda; davalının ablası ve yeğeni olan şahıslar davacı sıfatıyla dinlenilmiş, bizzat davalının hoca nikahıyla evlendiğini kendilerine söylediğini, hatta zaman zaman davalının bu kişi ile görüşmek için Antalya’ya gittiğini, o kişinin de davalının yaşadığı yere geldiğini ve para gönderdiğini beyan etmişlerdir. Davalının oğlu da; annesinin imam nikahlı evli olduğunu söylediğini, Antalya’ya gittiklerinde kendilerinin yanında bu adamla görüştüğünü beyan etmiştir. Bunlar dışında davacı tarafından davalının birlikte yaşadığı ileri sürülen şahısla çektiği bir kısım fotoğraflar da delil olarak dosyaya sunulmuştur. Bir kısmı ev ortamında bir kısmı stüdyoda çekildiği anlaşılan fotoğraflarda davalı ile imam nikahı kıydırdığı iddia edilen şahıs arasındaki yakınlık davacı tanıklarının beyanlarını doğrular niteliktedir. Kaldı ki, tanık beyanlarının tümünden duyuma dayalı olduğu da söylenemez. O halde; davacı tarafın dayandığı delillerle davasını ispat ettiği nazara alınıp yoksulluk nafakasının kaldırılmasına karar vermek gerekirken delillerin hatalı değerlendirilerek istemin reddi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi 02.03.2019).

²⁴⁵ **Gençcan**, s. 1210.

evli gibi yaşama koşulu gerçekleşmiş olacağından nafaka yükümlüsü olanın talebi dikkate alınarak bu hallerde somut olaya göre değerlendirme yapılmalıdır²⁴⁶.

Nafaka borçlusunun talebi ile bu sebebe dayanılarak açılan ve ispatlanan davalarda hakim nafakanın sona ermesine karar vermelidir. Kanunda ‘*mahkeme kararıyla kaldırılır*’ demekle hakime verilmiş bir takdir yetkisinin olmadığı nafakanın kaldırılmasına karar verilmek zorunda olduğu anlaşılmaktadır²⁴⁷. Evli olmadan başkasıyla fiilen evliymiş gibi yaşama kanıtlandığı takdirde yoksulluk nafakası dava tarihinden itibaren kaldırılır²⁴⁸.

B. ALACAKLININ YOKSULLUĞUNUN ORTADAN KALKMASI

Yoksulluk nafakasına mahkemece karar verilebilmesi için taraflardan birinin isteminin olması gerektiğini daha önce incelemiştik. Kanunda aranılan şartların gerçekleşmesi ile yoksulluk nafakasına hükmedildikten sonra nafaka alacaklısının yoksulluğu ortadan kalkarsa korunan bir amaç kalmadığından nafaka borçlusu, mahkemeye başvurarak TMK 176/III. fıkrası uyarınca nafakanın kaldırılmasını talep edebilir.

Yoksulluktan kurtulmaya neden olacak gelirin kaynağının önemi yoktur yeter ki alacaklı tarafı yoksulluktan kurtarmaya yetsin²⁴⁹. O halde, nafaka alacaklısına ailesinden miras kalması, bir işe girmesi²⁵⁰, ana ya da babasının ölümü ile kendisine

²⁴⁶ Dede, s. 561 – 562.

²⁴⁷ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s. 151 (Dural/ Ögüz/ Gümüş, Aile, 2010).

²⁴⁸ Y. 3. HD. 20.02.2006 E. 2006/ 773 K. 2006/ 1163, “... TMK’nın 176/3. Maddesinde tanımı bulunan nafaka alacaklısı (davalı) nın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşama hususu gerçekleşmiştir. Her dava, dava tarihindeki şartlara tabi bulunduğu; davalının yoksulluk nafakasının dava tarihinden itibaren kaldırılmasına karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçelerle, yoksulluk nafakasının davalının resmi evlilik tarihi olan 12.08.2005 tarihinden itibaren kaldırılması doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi 02.03.2019).

²⁴⁹ Kılıçoğlu, s. 175 (Kılıçoğlu, Aile); Y. 3. HD. 07.06.2007 E. 2007/ 9455 K. 2007/ 9771, “... Somut olayda; davalının 500 YTL maaşı, iki evi, evlerden birinden 300 YTL kira geliri olduğu, diğer evinde ise ikamet ettiği anlaşılmaktadır. Özetlenen bu gelirin ülkenin yaşam şartları nazara alındığında davalıyı yoksulluktan kurtardığı kabul edilerek yoksulluğun sona ermesi nedeniyle davanın kabulüne karar vermek gerekirken, yazılı gerekçe ile istemin kısmen kabulü ve nafakanın indirilmesi doğru görülmemiştir. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi 02.03.2019).

²⁵⁰ Y. 3. HD. 16.02.2012 E. 2011/ 19701 K. 2012/ 3889, “... Davada, davalının gelirinin yetersiz olması gerekçe gösterilerek nafakanın kaldırılması talebi reddedilmiştir. Oysa davalı kadının mali durumunda, çalışmaya başlaması ile yoksulluk nafakasının hükmedildiği duruma göre yoksulluğu azalacak oranda iyileşme olmuştur. Davacının ise ortağı olduğu şirketi kapatması, evlenmekle eşinin ve çocuğunun olması nedeniyle yükümlülükleri artmıştır. Bu durumda mahkemece yoksulluk nafakasının kaldırılması istemi içerisinde indirme isteminin de yer aldığı gözetilip, hakkaniyet

ölüm aylığı bağlanması, bağış yapılması²⁵¹ vb. gibi durumlar söz konusu olursa nafaka borçlusu nafakanın sona ermesi için dava açma hakkına sahip olur²⁵². Yoksulluğun ortadan kalktığı kanıtlanmadan, yoksulluğun ortadan kalkması nedenine dayanılarak nafakanın kaldırılması davası nafaka borçlusu lehine sonuçlanmaz²⁵³. Mahkemece ileri sürülen sebepler dikkate alınarak gerekli araştırmalar yapılarak yoksulluğun ortadan kalkıp kalkmadığı değerlendirilerek sonuca göre karar vermek gerekir²⁵⁴. Yargıtay'ın yerleşik uygulamalarına göre yoksulluğun ortadan kalkması nedeniyle açılan nafakanın kaldırılması davalarında davalının ekonomik durumundaki değişimin yoksulluğu tamamen ortadan kaldırıp kaldırmadığının belirlenmesi gerekir. Eğer yoksulluğu ortadan kaldıracak mahiyette değişiklikler yoksa davacının talebi kaldırmaya yönelik olsa da taraflar arasında dengenin gözetilmesi bakımından çoğun için de az da vardır ilkesi gereği nafakanın indirilmesine karar verilmesi gerektiği yönündedir²⁵⁵.

oranında indirilmesi gerekirken, yanılığın gerekçe ile davanın reddi doğru görülmemiştir. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi 02.03.2019).

²⁵¹ Yıldırım, s. 76.

²⁵² Öztan s. 854 (Öztan, Aile, 2015); Y. 3. HD. 20.11.2014 E. 2014/ 8448 K. 2014/ 15293, “... Davacı vekili dava dilekçesinde; ... boşanmadan sonra davalının yetim aylığı almaya başladığını... Bu bağlamda; davalının yetim aylığı alıyor olması nafakanın tümünden kaldırılmasına değil ancak azaltılmasına etki edecek bir durumdur. Kaldırma talebi, azaltma talebini de içermekte olduğundan bu durum nafakanın indirilmesinde etken olarak dikkate alınmalıdır. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi 02.03.2019).

²⁵³ Gençcan, s. 1211.

²⁵⁴ Y. 3. HD. 07.04.2008 E. 2008/ 5070 K. 2008/ 5957, “... Davacının, aylık gelir durumu; tam olarak araştırılıp tespit edilmiş değildir. Önceki görülen davalarda, davacının; yurt dışından emekli olduğu ve aylık aldığı saptanmıştır. Yurt içi (SSK aylığı) ve yurt dışı geliri belirlendikten sonra; davalının geliri davacının gelirinden daha yüksek bir miktara ulaştığı takdirde, davalının aldığı yoksulluk nafakasının tamamen kaldırılması veya indirilerek yeniden tespiti düşünülmelidir. Mahkemece, eksik inceleme ve yanılığın değerlendirme sonucu, yazılı şekilde davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi 02.03.2019).

²⁵⁵ Y. 3. HD. 26.01.2017 E. 2016/ 10651 K. 2017/ 736, “... HGK’ nun yerleşik kararlarında ‘ asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunması’ yoksulluk nafakası bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu kabul edilmediği gibi asgari ücretin üzerinde gelire sahip olunması da yoksulluk nafakası bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu olarak kabul edilmemiştir. (HGK. 07.10.1998 gün, 1998/ 2 – 656 E, 1998/ 688 K. 26.12.2001 gün 2001/2 – 1158 – 1185 sayılı ve 01.05.2002 gün 2002/2 – 397 – 339 sayılı kararları). Bu durumda, ancak nafakanın miktarını tayinde etken olarak dikkate alınmalıdır. ... Boşanmadan sonra davalı kadının, asgari ücretle işe girdiği davalı kabulü ile sabittir. Davalının maddi durumunda iyileşme olmakla birlikte asgari ücret seviyesindeki gelir, davalıyı yoksulluktan tamamen kurtaracak seviyede değildir. Zira yoksulluk durumu, günün ekonomik koşulları ile tarafların sosyal ve ekonomik durumları ve yaşam tarzları değerlendirilerek takdir edilmelidir. Mahkemece; dava tarihindeki şartlara göre, davalının yoksulluğunun tamamen ortadan kalkmadığı, asgari ücret seviyesindeki gelirinin varlığının yoksulluk nafakasının tamamen kaldırılmasına neden olmayıp indirmeye karar verilebileceği, davacının dava dilekçesindeki kaldırma talebi içinde indirme talebinin de olduğu (çoğun içinde az da vardır ilkesi gereği) gözetilerek bir

Lehine yoksulluk nafakası bağlanan eşin yoksulluk hali ortadan kalkmış ise ileride tekrar yoksulluğa düşme ihtimaline binaen nafakanın kaldırılması yerine nafakanın indirilmesine karar verilemez²⁵⁶.

C. ALACAKLININ HAYSIYETSİZ HAYAT SÜRMESİ

TMK 176/III. fıkrası gereği nafaka alacaklısının haysiyetsiz hayat sürmesi halinde nafaka yükümlüsü olan taraf, mahkemeden yoksulluk nafakasının kaldırılmasını talep edebilir. Nafaka alacaklısının sürdürdüğü ve haysiyetsiz yaşam tarzı olarak adlandırılabilir durumlar toplumun ahlak ve değer yargılarına göre belirlenebilir. Randevu evi işletmek, insan ticareti yapmak, evlilik dışı ilişkilere aracılık yapmak, teşhircilik vb. haller haysiyetsiz yaşama örnek verilebilecek hallerdendir²⁵⁷. Haysiyetsiz yaşam biçimi toplumların kültürlerine, yetişme tarzlarına ve değerlerine göre değişiklik gösterir. Mesela yabancı ülkelerden bazıları eşcinsel yaşama saygı duyarak evlilik hakkını tanımaktadır ancak Türkiye’de böyle bir evlilik mümkün değildir²⁵⁸. Bu sayılanlar ve benzerleri türünde yaşam biçiminden söz edebilmek ve bu yüzden nafakanın ortadan kaldırılmasına karar verebilmek için belli bir süre devamlılık arz etmesi gerekmektedir²⁵⁹. Kaldı ki; kişinin haysiyetsiz yaşamının yaşam biçimi haline geldiğinden bahsedebilmek için en azından tekrarlanan, süren, hayatını bu yönde yaşayan mesela gelirini bu yaşam biçiminden kazanan, tercihlerini bu yönde yapan kişi için yaşam biçimi haline gelmiş demek mümkün olur. O halde, nafaka alacaklısının az çok devamlılık arz etmeyen, yaşam tarzı haline gelmeyen eylemleri haysiyetsiz hayat sürme nedenine dayanarak nafakanın kaldırılmasına karar verilmesi sonucunu doğurmaz²⁶⁰.

Nafaka alacaklısının aynı cinsten kişiyle birlikte yaşamasının, TMK 176/III. maddesi uyarınca hem evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşama haline hem de haysiyetsiz hayat sürme koşuluna uygun olduğunu belirtmiştik. Boşanmadan sonra

karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde yoksulluk nafakasının kaldırılmasına karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi 03.03.2019).

²⁵⁶ Gençcan, s. 1212.

²⁵⁷ Kılıçoğlu, s. 176 (Kılıçoğlu, Aile).

²⁵⁸ Doğan İzzet, s. 93.

²⁵⁹ Öztan, s. 508 (Öztan, Aile, 2004).

²⁶⁰ Kılıçoğlu, s. 176 (Kılıçoğlu, Aile); Y. 3. HD. 13.09.2004 E. 2004/ 10124 K. 2004/ 8558 (Yavuz, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 341 – 342).

nafaka alacaklısının TMK 40. maddesi uyarınca cinsiyetini değiştirmesi halinde haysiyetsiz hayat sürme nedeni olarak kabul edilemez. Çünkü kanun koyucu tarafından kanunda yerini almış bu hak kişilik haklarından, cinsiyet değişikliği tek başına yoksulluk nafakasını ortadan kaldıran nedenlerden sayılamaz²⁶¹.

Nafaka yükümlüsünün bu madde uyarınca açacağı nafakanın sona ermesi davasında TMK 6. ve HMK 190. maddeleri uyarınca nafaka alacaklısının haysiyetsiz yaşam sürdüğünü davacı ispatlar, mahkeme de ileri sürülen nedenleri araştırarak vardığı kanaate göre karar verir²⁶².

§ 9. YOKSULLUK NAFAKASINDA YARGILAMA USULLERİ

Bu bölümde yoksulluk nafakasında geçerli olan usul hükümleri incelenecektir. 6100 Sayılı HMK ve 4721 Sayılı TMK’da yer alan usule ilişkin hükümler yoksulluk nafakasında uygulanır.

I. YOKSULLUK NAFAKASINDA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

Genel mahkemelerin görevleri ve yetkileri 6100 sayılı HMK’nın ilgili maddelerinde, özel yetkili mahkemelerin görev ve yetkileri ise özel kanunlarında düzenlenmiştir. Genel mahkemelerde görüleceği açık olarak belirtilmemiş tüm davalar özel mahkemelerin görevine girer ve özel mahkemelerin görevi genel mahkemelerin görevinden önce gelir²⁶³. 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev, Yargılama Usullerine Dair Kanunun 4. Maddesinde Aile Mahkemelerinin görevleri düzenlenmiştir. Buna göre, 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun Üçüncü Kısım hariç olmak üzere İkinci Kitabı ile 3.12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında

²⁶¹ **Dede**, s. 567.

²⁶² **Dede**, s. 565; Y. 3. HD. 17.04.2014 E. 2013/ 20910 K. 2014/ 6283, “... Davacı vekili dava dilekçesinde özetle; ... davalının İstanbul 21. Ağır Ceza Mahkemesinde kendisini savunamayacak yakın akrabayı tasarlayarak öldürmek suçundan tutuklu olarak cezaevine girdiğini, yargılamasının devam ettiğini, davalının davacıya acı çektirmek amacıyla hakaret ettiğini, MK.’ nun 176 maddesi uyarınca işlediği suçun haysiyetsiz yaşam sürmenin somut bir delili olduğunu ileri sürerek yoksulluk nafakasının kaldırılmasını talep ve dava etmiştir. ...Somut olayla ilgili olarak; İstanbul 21. Ağır Ceza Mahkemesi’nin ... dosyası ile davalı hakkında ceza davası açıldığı ve davanın derdest olduğu anlaşılmaktadır. Mahkemece, bahsi geçen ceza davasının sonucunun bu dava için bekletici mesele yapılması gerekirken, eksik incelemeye dayanılarak hüküm tesisi doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi 03.03.2019).

²⁶³ **Kuru/ Arslan/ Yılmaz**, s. 120-121 (**Kuru/ Arslan/ Yılmaz**, Medeni Usul Hukuku).

Kanuna göre aile hukukundan doğan dava ve işlerin aile mahkemesinin görevli olduğu düzenlenmiştir. Aynı kanunun 2. maddesi uyarınca Aile Mahkemesi kurulamayan yerlerde bu kanun kapsamına giren dava ve işlere, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen Asliye Hukuk Mahkemesince bakılacağı düzenlenmiştir. Boşanmanın ferî niteliğindeki yoksulluk nafakası ve boşanma kararı kesinleştikten sonra süresinde açılan yoksulluk nafakası davasında görevli mahkeme aile mahkemesidir²⁶⁴.

Boşanma davalarında yetkili mahkeme TMK 168. maddede düzenlendiği şekilde eşlerin birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir. Bu yüzden boşanma ile talep edilmiş olan yoksulluk nafakasında boşanma davasının görüldüğü yer mahkemesi yetkilidir²⁶⁵. Boşanmadan sonra açılacak olan nafaka davalarında önceki Medeni Kanunda herhangi bir düzenleme mevcut değil iken yeni kanun, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesinin yetkili olacağı TMK 177. maddesinde hüküm altına alınmıştır²⁶⁶. Bu maddenin gerekçesinde: “... Bu sayede uygulamada çok cüzi nafaka istemleri dolayısıyla genellikle ekonomik ve malî açıdan güçsüz durumda olan nafaka alacaklılarının, nafaka yükümlüsünün bulunduğu yer mahkemelerine masraf yapıp gelerek dava açması nedeniyle mağduriyeti önlenmek istenmiştir. Burada zayıfı korumak amacıyla genel yetki hükmü getirilmiştir”²⁶⁷. Ancak TMK 177. maddesindeki yetki kesin yetki olmadığından 6100 sayılı HMK’nın 6. maddesinde düzenlenen: “*Genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir.*” kuralının uygulanmasına engel teşkil etmez²⁶⁸.

²⁶⁴ Gençcan, s. 1234.

²⁶⁵ Çitak, s. 254.

²⁶⁶ Akıntürk/ Karaman Ateş, s. 306 (Akıntürk/ Karaman Ateş, Aile).

²⁶⁷ <http://www.turkhukuksitesi.com/mevzuat.php?mid=1862> (Erişim Tarihi: 25.02.2019)

²⁶⁸ Doğan İzzet, s. 94; Y. 3. HD. 21.12.2004 E. 2004/ 14500 K. 2004/ 14151, “Kamu düzenine ilişkin bulunmayan yetki kuralı için davalının yetki itirazında bulunmaması halinde mahkemece resen yetkisizlik kararı verilemez. Somut olayda davalı yetki itirazında bulunmamıştır. Davacının yerleşim yerinin Küçükçekmece olmadığına dair herhangi bir savunma ve delil de ileri sürülmemiştir. Bu durumda, yukarıda açıklanan yasal düzenlemelere aykırı şekilde resen yetkisizlik kararı verilmesi bozmayı gerektirmiştir. ...” (Yavuz, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 361).

II. YOKSULLUK NAFAKASINDA DAVANIN TARAFLARI

6100 sayılı HMK 51. maddesine göre: “*Dava ehliyeti, medeni hakları kullanma ehliyetine göre belirlenir.*” Madde metninden anlaşılacağı üzere fiil ehliyetine sahip olan kişiler dava ehliyetine de sahiptir²⁶⁹. Yoksulluk nafakası şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardandır²⁷⁰. Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan taraf kadın eş ya da erkek eş diye ayırım yapmaksızın daha ağır kusurlu olmamak şartıyla diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir²⁷¹ ve bu davayı açan kişi (kadın ya da erkek) davacı, karşı taraftaki eş ise davalı (kadın ya da erkek) olur.

Yoksulluk nafakasının arttırılması davasında ise davacı olan kişi nafaka alacaklısı, davalı ise nafaka borçlusudur. Nafakanın azaltılması veya kaldırılması davasında ise nafaka borçlusu davacı, nafaka alacaklısı ise davalıdır²⁷².

III. YOKSULLUK NAFAKASINDA ZAMANAŞIMI

Eski kanunda boşanmanın sonucu olan tazminat ve nafaka alacağının istenmesi ve bu yolla dava açılması için öngörülen bir süre belirtilmeden her zaman açılabilmesi mümkün idi. 4721 Sayılı TMK ise nafaka talep edilmesini bir yıllık süreye bağlamış ve madde başlığında açıkça bu sürenin zamanaşımı süresi olduğunu ifade etmiştir²⁷³. TMK 178. madde uyarınca evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları, boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Böylece boşanma davası esnasında yoksulluk nafakası istemeyen taraf, boşanma davasının kesinleşmesinden itibaren TMK 178. maddesi uyarınca bir yıl içinde açacağı dava ile yoksulluk nafakası talep edebilir²⁷⁴. Maddenin gerekçesinde de bu husus, evliliğin boşanma ile son bulmasına rağmen eşlerin yıllar sonra maddi ya da manevi tazminat ya da ilk kez istenilen yoksulluk nafakası dolayısıyla karşı karşıya gelmelerinin engellenmek istenmesi şeklinde açıklanmış ve bütün istemlerin de bir zamanaşımı süresi içerisinde olması gerektiği şeklinde belirtilmiştir. Bahsi geçen bu süre boşanma ile evliliğin son bulmasına

²⁶⁹ Kuru/ Arslan/ Yılmaz s. 226 (Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Medeni Usul Hukuku).

²⁷⁰ Ruhi, s. 91.

²⁷¹ Gençcan, s. 1235.

²⁷² Bulut, s. 109.

²⁷³ Kılıçoğlu, s. 21 (Kılıçoğlu, Yenilikler).

²⁷⁴ Köseoğlu/ Kocağa, s. 231.

ilişkin hükmün kesinleşmesinden itibaren işlemeye başlayacak olan zamanaşımı süresidir²⁷⁵.

Boşanmanın mali sonuçları açısından malların tasfiyesinde genel hükümlerde yer alan on yıllık zamanaşımı süresi geçerli iken nafaka bakımından bir yıllık süre geçerlidir. TMK - TBK ilişkisi bakımından bakıldığında genel hükümlerde yer alan on yıllık uzun süreler zamanaşımı süresi olarak, bir yıllık süreler ise hak düşürücü süreler olarak değerlendirilmiştir. Ancak TMK 178. maddesi nitelendirmeyi açıkça madde başlığında ‘zamanaşımı’ süresi olarak yapmış ve ortaya çıkabilecek karışıklıkları ortadan kaldırmıştır²⁷⁶. O halde, boşanma davasının kesinleşmesinin üzerinden 1 yıllık sürede açılan davalarda mahkemece incelemeler ve araştırmalar yapılarak sonuca göre karar verilir. Boşanmadan sonra 1 yıllık yasal süre geçtikten sonra açılan davada davalı, zamanaşımı definde bulunmaz ise işin esasına girerek davanın görülmesi gerekmektedir²⁷⁷.

IV. YOKSULLUK NAFAKASINDA DİĞER USUL HÜKÜMLERİ

Boşanma davası ile birlikte görülen yoksulluk nafakası boşanmanın ferî niteliğinde olduğundan harca tabi değildir. Boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren 1 yıllık süre içerisinde açılacak olan nafaka davası boşanmanın eki niteliğinde olmayan bağımsız bir dava olduğundan harca tabidir²⁷⁸.

TMK 175. maddesi gereği nafaka talep eden boşanma davasıyla birlikte bu davayı açmışsa boşanma kararı verilmesinden önce davadan feragat edebilir²⁷⁹. Feragat, HMK.’nın 307. maddesinde düzenlenen ve davaya son veren taraf işlemlerinden olup kesin hüküm gibi sonuç doğurur²⁸⁰. Henüz açılmamış bir davadan feragat etmek ise hukuken geçerli değildir²⁸¹. Kanaatimce, nasıl ki eşlerden birinin

²⁷⁵ Çetin/ Çalışkan/ Polat, s. 533.

²⁷⁶ Köseoğlu/ Kocağa, s. 231.

²⁷⁷ Y. 3. HD. 24.11.2005 E. 2005/ 13171 K. 2005/ 12550, Y. 3. HD. 28.11.2005 E. 2005/ 13146 K. 2005/ 12688 (Yavuz, Öğretide ve Uygulamada Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 278 – 279).

²⁷⁸ Kaçak, s. 158; Gençcan, s. 1236; Y. 2. HD. 08.01.1997 E. 1997/ 13561 K. 1997/ 122, “Boşanma davası içinde istenen yoksulluk nafakası ayrıca harca tabi değildir. Boşanma hükmü kesinleştikten sonra yoksulluk nafakası harcı verilerek açılacak bağımsız bir dava ile talep olunabilir.” (Kaçak, Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat ile Yoksulluk Nafakası, s. 212).

²⁷⁹ Gençcan, s. 1241.

²⁸⁰ Oğuz Habip/ Demirci Yusuf: Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 2. Baskı, Ankara 2016, s. 456- 460.

²⁸¹ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 527 (Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Medeni Usul Hukuku).

boşanma davası açmadan önce karşı tarafa boşanma davasından feragat edeceğine ilişkin sözü geçerli değil ise yoksulluk nafakasından feragat edeceğine ilişkin beyanı da geçerli olmaz.

Boşanma davası devam ederken veya dava sona erdikten sonra temyiz aşamasında da yoksulluk nafakasından feragat etmek mümkündür²⁸². Çünkü hiç kimse kendi lehine dava açmaya zorlanamaz ve yine açmış olduğu davayı da devam ettirmeye zorlanamaz. Ancak davacı davasından feragat ettikten sonra davasını devam ettirmeyi talep edemez yani feragatten rücu edilemez²⁸³. Ancak feragate ilişkin irade beyanı hata, hile ve ikrah gibi sebeplerle sakatlanmış ise feragatin iptali için dava açılabilir. Bu husus 6100 Sayılı HMK'nın 311. maddesinde aynen şu şekilde ifade edilmiştir: “*Feragat ve kabul, kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur. İrade bozukluğu hâllerinde, feragat ve kabulün iptali istenebilir.*”

Boşanma davasının kesinleşmesiyle yoksulluk nafakası işlemiş ve muaccel hale gelmiş olduğundan dava tarihinden itibaren değil; kesinleşme tarihinden itibaren nafakaya faiz işletilebilir²⁸⁴.

HMK. 350/II fıkrasına göre: “*Kişiler hukuku, aile hukuku ve taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararlar kesinleşmedikçe yerine getirilemez.*” Buna göre boşanmanın ferî niteliğinde olan nafaka da aile hukuku bölümünde yer aldığından ilam kesinleşmedikçe icraya konulamaz²⁸⁵.

²⁸² Atar, s. 258.

²⁸³ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 527 (Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Medeni Usul Hukuku); Y. 2. HD. 14.12.2004 E. 2004/ 12498 K. 2004/ 15073, “*Davacı-davalı kadın 31.03.2003 tarihli dava dilekçesinde hiçbir nafaka ve tazminat talep etmeyeceğini beyan etmiştir. Bu beyanda nafaka ve tazminatlardan feragat ettiği anlaşılmaktadır. Feragatten rücu mümkün değildir. Bu itibarla davacı-davalı kadın yararına tedbir ve yoksulluk nafakası ile maddi ve manevi tazminatlara hükmedilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.*” (Gençcan, Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku, s. 1241).

²⁸⁴ Oy, s.13; Y. 2. HD. 31.01.2007 13168-797, “*... Nafaka alacağı her gün doğan ve işlemeye başlayan alacaklardandır. Ancak hakimin kararı ile ödenebilir hale gelir. Bu bakımdan işlemiş ve muaccel (kesinleşmiş) hale gelmiş nafaka olmadıkça nafakaya faiz takdir edilemez. Kadın yararına hüküm altına alınan yoksulluk nafakasına karar tarihinden itibaren faiz yürütülmesi usul ve yasaya aykırı olmuştur. ...*” (Gençcan, Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku, s. 1233)

²⁸⁵ Gençcan, s. 1253; Y. 12. HD. 28.03.2005 E. 2005/ 2921 K. 2005/ 6494, “*Somut olayda taraflar arasında daha önce boşanmaya karar verildiği, takip dayanağı ilamda açıklanmıştır. Yoksulluk ve iştirak nafakası boşanma ilamının kesinleşmesinden sonra hüküm ifade eder. Bu durumda mahkemece boşanma ilamının kesinleşip kesinleşmediği araştırılmalıdır. Boşanma davasının kesinleştiğinin belirlenmesi halinde, bu davadan müstakil olarak verilen nafaka kararının HUMK'un 443/3. maddesi*

Yoksulluk nafakasında HMK’da geçerli olan diğer usul kurulları da uygulanır. Bu davalarda davanın kabulü, feragat ve sulh gibi müesseseler geçerli olduğu gibi 6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanun’u madde 18/III²⁸⁶ uyarınca arabuluculukla çözümlenmesi de mümkündür. Çünkü yoksulluk nafakası tarafların serbestçe üzerinde tasarruf edebileceği konulardandır²⁸⁷.

HMK 103/I-b fıkrasına göre her çeşit nafaka davaları adli tatilde görülür²⁸⁸.

gereğince kesinleşmeden takibe konulabileceği düşünülerek itiraz reddedilmelidir. ...” (Kaçak, Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat ile Yoksulluk Nafakası, s. 177).

²⁸⁶ HUAKE 18/III: “... Ancak arabuluculuğa elverişli olan aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda inceleme duruşmalı olarak yapılır. Bu incelemenin kapsamı anlaşmanın içeriğinin arabuluculuğa ve cebri icraya elverişli olup olmadığı hususlarıyla sınırlıdır. ...”
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6325.pdf> (Erişim Tarihi: 04.03.2019).

²⁸⁷ Güler Kaplan, s. 140.

²⁸⁸ Y. 2. HD. 25.05.2017 E. 2016/ 19828 K. 2017/ 8109, “Nafaka davaları HMK (103/I-b) m. göre adli tatilde de görülen davalardandır ve süreler adli tatilde de işler. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 04.03.2019).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İŞTİRAK NAFAKASI

§ 10. GENEL OLARAK İŞTİRAK NAFAKASI, İŞTİRAK NAFAKASININ NİTELİĞİ, İŞTİRAK NAFAKASI TAKDİRİNDE GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURULMASI GEREKEN ÖLÇÜTLER

I. GENEL OLARAK İŞTİRAK NAFAKASI

Eşler arasında evlilik birliği devam ederken müşterek çocuğun velayeti ana ve baba tarafından birlikte kullanılır. Mahkemece boşanma ya da ayrılık kararı verildiğinde eşler birlikte yaşamaya son verebilirler²⁸⁹. Bu nedenle evlilik birliğinin sona erdirilmesi için açılan boşanma davasının sonucunda veya ayrılığa karar verildiğinde çocuğun velayeti ana veya babadan birine verilir²⁹⁰. Çocuğun ana ya da babadan hangisinin yanında kalacağına hakim karar verecektir. Ayrıca hakim, kendisine bırakılmayan çocuğun geçimine diğer eşin nasıl katkıda bulunacağı, kişisel ilişkilerini nasıl ne zaman sürdüreceğine ilişkin konuları da düzenler²⁹¹.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 7²⁹² ve 18.²⁹³ maddeleri uyarınca çocuğun yetiştirilmesi, bakılması, gelişimini sağlamakla ana babası mesuldür ve bu çocuğun hakkıdır²⁹⁴. Aynı şekilde T. C Anayasası 41/III. fıkrasına göre: “Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.” Gerek Anayasamızla, kanunlarımızla gerekse taraf olduğumuz sözleşmelerle çocuklara ilişkin haklar güvence altına alınmıştır. Bu sebeple eşlerin

²⁸⁹ Kılıçoğlu, s. 193 (Kılıçoğlu, Aile).

²⁹⁰ Remzi Mehmet/ Aydın Sezer/ Ispartalı Murat: Medeni Hukuk, İstanbul 2010, s. 195.

²⁹¹ Akıntürk/ Karaman Ateş, s. 285-286 (Akıntürk/ Karaman Ateş, Aile).

²⁹² BM ÇHS.’nin 7/I’e göre: “Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.” http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf (Erişim Tarihi: 16.03.2019).

²⁹³ BM ÇHS.’nin 18/I’e göre: “Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilelere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler.” http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf (Erişim Tarihi: 16.03.2019).

²⁹⁴ Baygın, s. 120.

birbirinden ayrı hayat sürmeye başlayacakları bir döneme girecekleri boşanma davası sonunda bu durumdan belki en fazla etkilenecek olan çocukların ihtiyaçları bakımından ana ve babanın sorumluluklarının savsaklanmasını önlemek için Anayasa ve Medeni Kanun'da çocuklara ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.

Çocuk, evlilik birliği içerisinde doğabileceği gibi evlilik dışı bir ilişki sonucu da doğmuş olabilir. TMK 282/I'e göre çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur. Babalık karinesini düzenleyen TMK 285/I. maddesi uyarınca; evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır. Ana ile baba evli değilse çocuk ile baba arasında soybağı ana ile evlilik, tanıma ve babalık davası ile kurulur. Ancak TMK 337/I'e göre: "*Ana ve baba evli değilse velayet anaya aittir.*" Çocuğun ana ile soybağı evlilik içinde mi yoksa evlilik dışı soybağı olup olmamasının çocuğun bakımı bakımından dolayısıyla da nafaka yükümlülüğü bakımından fark bulunmamaktadır. Ancak, evlilik dışı çocuk ile baba arasında soybağı ilişkisi nafaka için öncelikle araştırılması gereken hususlardandır²⁹⁵.

II. İŞTİRAK NAFKASININ NİTELİĞİ

4721 Sayılı TMK 185/II. fıkrasında düzenleme altına alındığı gibi eşler, evlilik birliğinin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Eşlerin maddede düzenlenen çocuklara bakma yükümlülüğü evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da devam etmektedir. Birliğin sona ermesi ile ana ve babaya çocuğun bakımını karşılama yükümlülüğü getiren TMK 182/II. maddesi uyarınca: "*Velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararları esas tutulur. Bu eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır.*" Eşlerin boşanmış olması ve çocuğun velayetinin kendisine verilmemiş olması, ana ya da babanın çocuk için ihtiyaç olan bakım masraflarına katılma yükümlülüğünün ortadan kalktığı

²⁹⁵ Ergün, s. 701-702; Y. 2. HD. 11.06.1997 E. 1997/ 5761 1997/ 6785, "... Küçük evlilik dışı ilişkiden doğmuştur. Nafakanın artırılmasına ilişkin istek velayetin düzenlenmesini de kapsar. Mahkemece yapılacak iş velayeti düzenlemek, çocuk kendisine verilmeyen tarafla uygun bir kişisel ilişki kurmak ve bu düzenlemeden sonra nafaka hakkında hüküm oluşturmaktan ibarettir. Bu yön gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır. ..." (Özügür, Nafaka Davaları, s. 234).

anlamına gelmez²⁹⁶. Velayetin kaldırılmış olması yükümlülüğü ortadan kaldırmamasının sebebi ise bunun velayete bağlı değil; ana ve baba olmaya bağlı bir yükümlülük olmasından kaynaklıdır²⁹⁷. İşte, boşanma davası sonucunda velayet kendisine bırakılmayan eşin çocuğun bakımı, gelişimi, eğitimi gibi giderlerine katılması için verdiği nafakaya *iştirak nafakası* denir²⁹⁸.

Boşanma davası sırasında iştirak nafakasına ilişkin talep olmadığı müddetçe iştirak nafakasına hükmedilemez²⁹⁹. Yargıtay'ın kararları bu yönde olsa da doktrindeki çoğunluk görüşe göre; iştirak nafakasının çocuğun hakkı olduğu ve bunun kamu düzenini ilgilendiren konu olmasından bahisle, talep olmasa dahi hakim resen hareket ederek çocuğun bakım ve giderlerine velayet kendisine verilmeyen eşin de gücü oranında katılımının zorunlu tutulması gerektiği görüşündedir. Köseoğlu ve Kocağa'ya³⁰⁰ göre; iştirak nafakasına ilişkin hükümler emredici niteliktedir bu hükümlere aykırı davranılamaz ve hakim resen iştirak nafakasına karar vermelidir. Gençcan³⁰¹, hakim tarafların talep sonuçlarıyla bağlı olduğunu ondan fazlasına veya başka bir şeye karar verilemeyeceğine ilişkin HMK'nın taleple bağlılık ilkesinin istisnai hükümlerin saklı olduğuna ilişkin düzenleme olan HMK 26/II. fıkrasının burada geçerli olduğunu ve hakim talep olmasa dahi iştirak nafakası vermesinin bu fıkranın istisnasını oluşturduğunu savunmuştur. Aynı doğrultuda Öztan³⁰², hakim görevinden dolayı talep olmasa dahi çocuk için gerekli iştirak nafakasına hükmedeceği görüşündedir. Aynı yönde katıldığım doktrinsel görüşler çerçevesinde gerçekten de mağdur duruma düşebilecek çocukların korunması amacıyla bakımı, eğitimi gibi giderlerin göz önüne alınarak boşanma sırasında çok da sağlıklı davranamayan ebeveynlerden bağımsız olarak davaya bakmakla görevli hakim bu hususta çocuk yararına talebe dahi gerek

²⁹⁶ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s. 142 (Dural/ Ögüz/ Gümüş, Aile, 2010).

²⁹⁷ Zevkliler Aydın/ Acabey Beşir/ Gökyayla Emre: Medeni Hukuk, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, 6. Baskı, Ankara 1999, s. 1040 (Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla, 1999).

²⁹⁸ Akıntürk/ Karaman Ateş, s. 316 (Akıntürk/ Karaman Ateş, Aile); Çetin/ Çalışkan/ Polat, s. 531; Öztan, s. 759 (Öztan, Aile, 2015).

²⁹⁹ Bulut, s. 86.

³⁰⁰ Köseoğlu/ Kocağa, s. 259.

³⁰¹ Gençcan, s. 1359.

³⁰² Öztan, s. 474 (Öztan, Aile, 2004).

olmaksızın resen çocuk lehine iştirak nafakası verebilmesi gerekmekte olduğunu düşünüyorum.

Yargıtay’a göre iştirak nafakasının istenmediği açıkça mahkemeye bildirilmişse bu durumda iştirak nafakasına hükmetmemek gerekir. Bu hal somut olaydaki şartlara göre değişiklik gösterir. Velayet kendisine verilecek olan kişinin maddi durumunun iyi olması örneğin fabrikatör olması halinde çocuk için iştirak nafakası istemediğini açıklaması hali ile işsiz ve başka bir geliri bulunmayanın iştirak nafakasını istemediğini açıklaması aynı etkiyi doğurmaz³⁰³.

TMK 182/II. fıkrasında iştirak nafakası ile çocuk için gereksinim olan bakım ve eğitim giderlerinden bahsedilmektedir. Bu giderler çocuğun beslenme, giyecek, barınma, sağlık, dinlenme, eğitim ve öğretim, ulaşım gibi örneklendirilebilecek zorunlu giderleri kapsamaktadır³⁰⁴.

III. İŞTİRAK NAFAKASI TAKDİRİNDE GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURULMASI GEREKEN ÖLÇÜTLER

Çocuk lehine hükmedilen iştirak nafakasının miktarının belirlenmesinde TMK 182/II. fıkrası eşlerin gücü oranında bu yükümlülüğe katılma zorunluluğu olduğunu belirtmiştir. Velayet hakkı kendisine verilmeyen taraf da çocuğun bakım giderlerine yine gücü oranında katılacaktır. Zira, TMK 327. maddesinde açıkça çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderlerin ana ve baba tarafından birlikte karşılanacağı düzenlenmiştir. Bu sebeple nasıl çocuğun bakım ve giderlerinin tümü velayet kendisine verilmeyen eşe yüklenmez ise velayet hakkı kendisine verilen eşin de çocuğun sağlığı, eğitimi, bakımı gibi ihtiyaçları bakımından harcadığı emek ve zaman da tamamen göz ardı edilemez³⁰⁵.

İştirak nafakasının miktarını hakim, takdir yetkisine dayanarak belirler³⁰⁶. Takdir yetkisine dayanarak ödenecek miktar tayin edilirken ailenin yaşam

³⁰³ Gençcan, s. 1359.

³⁰⁴ Oy, s. 8; Gençcan, s. 1351-1355; Y. 2. HD. 03.06.2003, E. 2003/ 5179 K. 2003/ 8201, “...iştirak nafakası içerisinde, barınma, giyinme, beslenme, eğitim, ulaşım gibi zaruri giderler bulunmaktadır. Mahkemece bu yön ve davacının talebi de dikkate alınıp nafaka takdiri gerekirken, infazda karışıklık yaratacak şekilde okul ve servis ücreti ayrı tutularak hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır. ...” (Tutumlu, Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, s. 642).

³⁰⁵ Kılıçoğlu, s. 197-198 (Kılıçoğlu, Aile).

³⁰⁶ Akıntürk/ Karaman Ateş, s. 316 (Akıntürk/ Karaman Ateş, Aile).

standartları, tarafların ödeme gücü çocuğun ihtiyaçları gibi durumlar göz önünde bulundurulur³⁰⁷. TMK 330/I. fıkrasında açıkça düzenleme altına alınan bu hükme göre: *“Nafaka miktarı, çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri dikkate alınarak belirlenir. Nafaka miktarının belirlenmesinde çocuğun gelirleri de göz önünde bulundurulur.”*

Miktar tayininde ana ve babaya ait özelliklerin yanı sıra çocuğa ait özellikler de önem taşır³⁰⁸.

A. İŞTİRAK NAFAKASI TAKDİRİNDE ANNE VE BABAYA İLİŞKİN ÖZELLİKLER

Çocukların geçindirilmesi, bakılması, ihtiyaçlarının karşılanması ana ve babanın görevidir. İştirak nafakasına hükmedilirken hakim velayet kendisine verilen eşin sosyal, ekonomik ve kültürel durumunu göz önüne alarak karar verir. Eğer velayet kendisinde olan tarafın ekonomik gücü zayıf ise bakım borcundan kaynaklanan yükümlülüğünü göz önüne alarak karar verilir³⁰⁹. Bu yüzden çocuk lehine hükmedilecek olan nafakada ana ve babasının gelir durumu mahkemece detaylı biçimde araştırılmalıdır. Uygulamada ise ilgili Emniyet Müdürlüğü'ne müzekkere yazılarak sosyal ve ekonomik durum araştırması ile sınırlı kalınarak araştırma yapılmaktadır. Ancak sosyal ve ekonomik durum araştırmasının yanı sıra boşanma davasının taraflarının taşınır ve taşınmaz mallarına yönelik Tapu Müdürlüğü, ilgili bankalar diğer kurum ve kuruluşlardan da gerekli araştırmalar yapılmalıdır. Detaylı araştırma yapılması önem arz etmektedir. Şöyle ki; şayet ana ya da babanın gelirinin yoksa iştirak nafakası ödemeye mecbur kılınamaz. Ancak ana ya da babanın yeteri kadar geliri varsa gücü oranında çocuk lehine iştirak nafakası ödemek durumunda kalmalıdır³¹⁰.

TMK 166/II. maddesinde düzenlenen anlaşmalı boşanma davasında eşlerin anlaşma protokolünde varsa müşterek çocuklarına ilişkin iştirak nafakasını da düzenlemeleri gerekir. Anlaşma halinde düzenlenen bu protokol hakim tarafından denetlenir. Eğer hakim anlaşmada bahsi geçen iştirak nafakasına ilişkin hükümleri

³⁰⁷ Öztan, s. 759 (Öztan, Aile, 2015).

³⁰⁸ Gençcan, s. 1375.

³⁰⁹ Ergün, s. 703.

³¹⁰ Gençcan, s. 1375-1377.

uygun bulmazsa gerekli değişiklikleri yapma hakkına sahiptir³¹¹. Anlaşma protokolü hakim tarafından uygun bulunursa varsa müşterek çocuğa ilişkin belirlenen iştirak nafakası çocuğun ana veya babası tarafından ödenir³¹².

B. İŞTİRAK NAFAKASI TAKDİRİNDE ÇOCUĞA İLİŞKİN ÖZELLİKLER

Türkiye'nin de taraf olduğu BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesi³¹³ uyarınca görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocukların dinlenmesi ve onun ifade edeceği şeylere değer verilerek mahkemece hüküm kurulması gerekir. İştirak nafakasının miktarının tayininde de görüşünü açıklama yeteneğine sahip olan çocuğun görüşünün alınarak hakkaniyete göre karar verilmelidir³¹⁴. Kanaatimce taraf olduğumuz sözleşme uyarınca mahkemece çocukların görüşlerinin alınmasında bazı faydaları olduğu gibi sakıncalı halleri de vardır. Çocuğun dinlenilmesi bazen takdir yetkisine sahip olan hakimin kararını oluşturmada daha sağlıklı sonuca ulaşmada katkısı olsa da; zaten ailesi dağılmış ve belki ileride daha zor günler yaşayacak çocuğu mahkeme salonunda dinlemek onu daha çok yıpratır. Öte yandan boşanma sürecinde olan ebeveynlerin çocuğu yönlendirebilecekleri nazara alındığında mahkemede dinlenen çocuğun beyanları her zaman sıhhatli sonuçlar vermeyebilir.

İştirak nafakasına hükmedilirken nafaka yükümlüsü olan ana veya babanın ekonomik durumunun göz önüne alınması kadar lehine nafaka bağlanacak çocuğun özellikleri de göz önünde bulundurulacak ölçütler vardır. Çocuğun yaşı, eğitim

³¹¹ Köseoğlu/ Kocağa, s. 260-261.

³¹² Y. 3. HD. 14.06.2005, E. 2005/ 6366 K. 2005/ 6488, "... taraflar anlaşmalı boşanma ile küçük çocuklar için aylık 150'şer milyon lira iştirak nafakası kararlaştırmışlar, davacının sosyal ve ekonomik durumunda olağanüstü ve öngörülmeven değişiklikler olduğu ileri sürülüp ispatlanamamıştır... O halde tarafların sözleşme hükümleriyle bağlı olduğu, nafaka yükümlüsünün ekonomik durumunun kararlaştırılan nafaka miktarını karşılayabilecek düzeyde olduğu dikkate alınarak nafakanın şimdilik olduğu gibi korunmasının hakkaniyete daha uygun olacağı gözetilmeden küçük U. 'a ait nafakanın düşürülmesi isabetli görülmemiştir. ..." (Yavuz, Öğretide ve Uygulamada Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 470).

³¹³ BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesine göre: "Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar." http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf (Erişim Tarihi: 23.03.2019).

³¹⁴ Gençcan, s. 1379.

durumu, sosyal çevresi ve yaşam seviyesi gibi unsurlar nafaka bağlanmasında miktarın belirlenmesinde önem arz etmektedir³¹⁵.

Hemen belirtmek gerekir ki çocuğun kendisine ait malvarlığı bulunması ana ve babanın çocuğa bakma yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Ancak TMK 330/I. fıkranın son cümlesinde belirtildiği üzere nafaka miktarının belirlenmesinde çocuğun gelirleri de göz önünde bulundurulur. Çocuğun malvarlığı bulunsa da ebeveynlerin çocuğa bakma ödevi devam etmekle birlikte kural olarak bu bakımı varsa çocuğun malvarlığından karşılayamazlar. Ancak TMK 327. maddesindeki hallerin varlığı halinde çocuğun yararına onun malvarlığından harcama yapılabilmesi mümkündür³¹⁶. Anılan TMK 327. maddeye göre: “*Ana ve baba, yoksul oldukları veya çocuğun özel durumu olağanüstü harcamalar yapılmasını gerektirdiği takdirde ya da olağan dışı herhangi bir sebebin varlığı halinde, hakim izniyle çocuğun mallarından onun bakım ve eğitime yetecek belli bir miktar sarf edebilirler.*”

§ 11. İŞTİRAK NAFKASININ BAŞLANGICI, SÜRESİ VE SONA ERMESİ

Çocuğa, anne ve babasının bakım borcundan kaynaklanan mahkemece ödenmesine hükmedilen iştirak nafakasının ne zaman başlayacağı, ne kadar süre boyunca ödenmeye devam edeceği ve hangi hallerde sona ereceği hususları genel olarak kanunda düzenlenmiştir.

Eski kanunda iştirak nafakasının süresini düzenleme altına alan herhangi bir hüküm mevcut değildi. Ancak öğretilde ve uygulamada, bakım yükümlülüğü çocuğun ergin olmana kadar devam ettiği, ergin olsa da eğitimin devam etmesi halinde eğitimin sona ermesine kadar bakım borcunun devam edeceği kabul edilerek kararlar verilmekte idi³¹⁷. TMK 328. madde ile iştirak nafakasının süresi belirlenmiştir: “*Ana ve babanın bakım borcu, çocuğun ergin olmasına kadar devam eder. Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre*

³¹⁵ Ergün, s. 703; Y. 3. HD. 15.12.2003, E. 2003/ 14506 K. 2003/ 14353, “...İştirak nafakası; çocuğun yaşı, eğitim durumu, günün ekonomik koşulları ile genel ihtiyaçlar ve ana-babanın mali durumlarına göre takdir edilir. Ayrıca nafakanın takdirinde birlik devam ederken çocuğun alıştığı yaşam şekli de dikkate alınır. ...” (Yavuz, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 533).

³¹⁶ Ruhi, s. 59; Baygın, s. 121-122.

³¹⁷ Kılıçoğlu, s. 147 (Kılıçoğlu, Yenilikler).

kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler.”

I. İŞTİRAK NAFAKASININ BAŞLANGICI, SÜRESİ

İştirak nafakası kural olarak boşanma ve ayrılık davalarında; boşanma ve ayrılık davasının kesinleşmesiyle, boşanma davası sonunda çocuk velayet hakkı kendisinde olan tarafta değil de karşı tarafta ise bu halde çocuğun teslim alınış tarihinden itibaren, bağımsız bir dava ile sonradan nafakası talep edilmişse dava tarihinden itibaren başlar³¹⁸. Evliliğin feshi durumunda da aynı husus geçerlidir. Evlilik dışı doğan çocuklarda da soybağının kurulması ile iştirak nafakası ödenmeye başlar³¹⁹. Çocuk lehine iştirak nafakasının hükmedilmesi halinde nafakayı ödeyecek tarafın hangi tarihten itibaren ödeyeceğinin çözümü somut olayın şartlarına göre değiştiğinden bu hususları tek tek incelemek gerekmektedir.

A. BOŞANMA KARARININ KESİNLEŞMESİYLE BAŞLAMASI

Boşanmalarına karar verilen eşlerin varsa müşterek çocuklarının hakkı olan iştirak nafakası kural olarak boşanma kararının kesinleşmesi ile başlar ve çocuğun ergin olduğu güne kadar devam eder³²⁰. Çocuk ergin olmasına rağmen bakıma muhtaçlığı devam ediyorsa ana ve babadan isteyeceği nafaka iştirak nafakası değil TMK 364. maddesi gereği yardım nafakası olacaktır³²¹.

Boşanma kararının kesinleşmesi ile başlayan ve çocuğun ergin olmasına kadara devam eden iştirak nafakası çocuğun eğitiminin devam etmesi halinde erginliğe ulaşma ile son bulmaz. Bu husus TMK 328/II. fıkrasında düzenlenmiştir. Bu fıkra göre: *“Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler.”* Bu hüküm gereği ergin olan ancak eğitime devam eden çocuğa bakma yükümlülüğü doğrudan kanundan doğan

³¹⁸ Özüğür, s. 144 (Özüğür, Nafaka Davaları).

³¹⁹ Özüğür, s. 144 (Özüğür, Nafaka Davaları).

³²⁰ Bulut, s. 86; Oy, s. 8; Akıntürk/ Karaman Ateş, s. 317 (Akıntürk/ Karaman Ateş, Aile); Y. 2. HD. 14.1.1985, E. 1985/ 10657 K. 1985/ 72; “... İştirak nafakasına boşanma hükmünün kesinleştiği tarihten itibaren hükmolunur. Buna rağmen iştirak nafakasının dava tarihinden itibaren hükmedilmiş olması isabetsizdir. ...” (Özüğür, Nafaka Davaları s. 185).

³²¹ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s. 142 (Dural/ Ögüz/ Gümüş, Aile, 2010); Akıntürk/ Karaman Ateş, s. 317 (Akıntürk/ Karaman Ateş, Aile).

borçtur³²². Kanun koyucu, bu hüküm ile çocukların eğitim ve öğretimlerinin önemine verilen önemi vurgulayarak erginliğe ulaşsa dahi eğitim bakımından çocukların desteklenmesi gerektiğini düzenlemiştir³²³. Türk Medeni Kanununda eğitimi devam eden çocuğa ilişkin bakım yükümlülüğünün azami bir yaş sınırlanması düzenlenmemiştir. Doktrinde genel önerilen yaş sınırı ise yirmi yedidir³²⁴.

Ergin olan yani velayet altında olmayan ancak eğitimi devam eden çocuk ana veya babasından ya da her ikisinden birlikte iştirak nafakası talep edebilir. Böyle bir davada mahkeme, çocuğun eğitim gördüğü kurumdan eğitime başladığı, eğitime devam edip etmediğine ilişkin gerekli belgeler isteyerek ve tarafların sosyal ve mali durum araştırmalarını yapılarak sonucuna göre karar verilmelidir³²⁵. Hakim, nafakaya karar verirken madde metninden de anlaşılacağı üzere çocuğun eğitimini tamamlamamış olması ve eğitim sürecinde ana ve babadan durum ve koşullara göre kendilerinden nafaka ödenmesinin beklenebilir olmasını göz önünde tutmak zorundadır. Çocuğun zorunlu eğitimleri bu kapsamda değerlendirilebilir³²⁶. Mesela; açık öğretim bu kapsamda olmasına rağmen çocuğun yüksek lisans veya doktora yapması yahut fakülte ya da yüksekokuldan sonra hemen aynı yıl başka bir fakülte ya da yüksekokulda eğitime devam etmesi halinde ana babanın nafaka ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Amaç, çocuğun asgari bir eğitim alması olduğundan bu sayılan eğitimler bu kapsamda değerlendirilmemektedir. Çünkü çocuk bir fakülteden mezun olduğunda ülke şartlarında mezun olduğu bölümden iş bularak çalışmaya başlaması aynı zamanda da eğitimine devam etmesi mümkündür. Bu gibi durumlar iştirak nafakası kapsamında değerlendirilemez ise de somut olayın şartlarına göre yardım nafakası istenmesine engel teşkil etmez³²⁷.

TMK 328/II. fıkrası gereği talep edilebilecek iştirak nafakası yalnızca çocuğun eğitim giderlerini kapsamamaktadır. Kanundan doğan bir bakım borcu olduğu için çocuğun bakımı, eğitimi, korunması için gerekli olan tüm giderleri kapsar. Ancak

³²² **Türkmen** Ahmet: Eğitim Nafakası, Journal Of Yaşar University, C. 8, S. Özel, 2013, s. 2712.

³²³ **Akıntürk/ Karaman Ateş**, s. 317 (**Akıntürk/ Karaman Ateş**, Aile).

³²⁴ **Baygın**, s. 123.

³²⁵ **Bulut**, s. 89.

³²⁶ **Türkmen**, s. 2724-2727.

³²⁷ **Bulut**, s. 89.

gerekli ve zorunlu olmayan mesela, ergin ve eğitime üniversitede devam eden çocuğa otomobil alınması gibi harcamalar bu kapsamda değerlendirilemez.

Çocuğun eğitim hayatı boyunca devam eden ana ve babanın bakım yükümlülüğü eğitimin tamamlanması ile son bulur. Bunun için de çocuğun eğitime ergin olmadan başlaması ile ergin olduktan sonra başlaması arasında herhangi bir fark yoktur. Çocuğun eğitim durumu, tarafların sosyal ekonomik durumları nazara alınarak eğitime devam eden çocuk için yeterli ve uygun miktarda takdir edilecek iştirak nafakasının başlangıç tarihi ise dava tarihi³²⁸, sona erme tarihi ise çocuğun eğitiminin tamamlandığı tarihtir³²⁹.

B. BOŞANMA KARARINDAN SONRA BAŞLAMASI

Boşanma davası sırasında velayet kendisinde olan taraf müşterek çocuk lehine iştirak nafakası talep etmese de; çocuğun ergin olmasına kadar olan süre zarfında bağımsız olarak iştirak nafakası davası açılmasına engel teşkil etmez. Ancak, çocuğun velayeti kendisine bırakılmayan eş lehine boşanma davası veya sonrasında yoksulluk nafakasına hükmedilmiş ise bu eş aleyhine iştirak nafakası ödenmesine karar verilemez³³⁰.

Anlaşmalı boşanma davasında müşterek çocuk lehine iştirak nafakası istenmemiş olması sonradan açılacak dava ile istenmesine engel değildir. Anlaşmalı boşanmada velayet kendisine verilen taraf, bağımsız açacağı bir dava ile karşı taraftan çocuğun bakım ve giderlerinin karşılanması bakımından iştirak nafakası

³²⁸ **Tutumlu**, s. 629; **Bulut**, s. 89; **Bozovalı**, s. 61.

³²⁹ **Türkmen**, s. 2739-2740.

³³⁰ **Bulut**, s. 89; Y. 3. HD. 06.10.2005 E. 2005/ 10616 K. 2005/ 9673, "...Davacı, davalı ile 2004 yılında boşandıklarını, davalının çocuklarına bakacağını söylemesi üzerine kendisi ve çocukları için nafaka istemediğini ancak velayetinde olan çocuklara babanın hiçbir katkıda bulunmadığını beyanla her iki çocuk için aylık ...TL iştirak nafakası bağlanmasını talep ve dava etmiştir. ... TMK'nın 181/II. maddesine göre boşanma veya ayrılık durumunda, velayet kendisine verilmeyen eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır. Bu husus kamu düzenine ilişkin olup, tarafların iradesine tabi kılınmamıştır. Dolayısıyla boşanma davasında iştirak nafakası istenmemiş olsa bile sonradan bu istem gündeme gelebilir. ..." (**Yavuz**, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 485).

talep edebilir³³¹. Boşanma kararından sonra açılacak bağımsız bir dava ile iştirak nafakasının talep edilmesi halinde nafakanın başlangıcı ise dava tarihidir³³².

C. SOYBAĞININ KURULMASI İLE BAŞLAMASI

Çocuk, evlilik içerisinde doğabileceği gibi evlilik dışı da doğmuş olabilir. Çocukla anne arasındaki soybağı doğumla kurulsa da evlilik dışı çocukta baba için aynı durum geçerli değildir. Kanunen çocuk ile baba arasındaki soybağı ilişkisi ana ile evlilik, tanıma, babalık davası ve evlat edinme yolu ile kurulabilir. Çocukla baba arasındaki soybağının belirlenmesi iştirak nafakası hakkında hüküm kurulması için gerekli olan şartlardandır³³³. Gerçekten de çocuğun babası olmayan kişinin müşterek olmayan çocuk lehine iştirak nafakası ödemesi düşünülemez.

Babalık karinesini düzenleyen TMK 285. maddesi uyarınca evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır. Yine, TMK 292. maddesine göre evlilik dışında doğan çocuk, ana ve babasının birbiriyle evlenmesi halinde kendiliğinden evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tabi olur. Evlilik birliğinde doğmamış olan çocuğun TMK 292. maddesi gereği baba tarafından tanınması halinde çocuk ile soybağı kurulmuş olur.

³³¹ Ergün, s. 703.

³³² Tutumlu, s. 629; Adana BAM 2. HD. 18.10.2018 E. 2018/1674 K. 2018/904, "... tarafların evliken Adana 1. Aile Mahkemesinin İlami ile boşandıkları, 2017 doğumlu M.'nin velayetinin anneye verildiği herhangi bir nafaka talep edilmediği için bu hususta düzenleme yapılmadığı, davacı annenin çocuğun ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çektiğinden bahisle iştirak nafakası talebinde bulunmuştur. Mahkemece yapılan yargılama sonunda M. İçin dava tarihi olan 09.02.2018 tarihinden geçerli olmak üzere aylık takdire 300 TL nafakanın kararın kesinleşmesine kadar tedbir, kesinleşmesinden sonra iştirak nafakası olarak davalı babadan alınarak, çocuk yararına olmak üzere davacı anneye verilmesine ilişkin hüküm kurulmuştur. Somut olayda; tarafların boşandığı, müşterek çocuğun velayetinin anneye verildiği, çocuk için herhangi bir nafaka düzenlemesi yapılmadığı, velayeti kendisinde olan tarafın çocuk için iştirak nafakası talep etme hakkının bulunduğu, davacı annenin çalışmadığı, babasının evinde yaşadığı, davalının ise asgari ücretle çalıştığı, tarafların sosyal ekonomik durumları, paranın satın alma gücü, çocuğun ihtiyaçları ve nafakanın niteliği dikkate alındığında hükmedilen nafakanın TMK 4. maddesindeki hakkaniyet ilkesine uygun olduğu, mahkeme kararının usul ve yasaya aykırı bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun esastan reddine karar verilmiştir. ..." (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 26.04.2019).

³³³ Ergün, s. 701; Y. 3. HD. 25.05.2004, E. 2004/ 5543 K. 2004/ 5571, "...Somut olayda çocuklara ait aile nüfus kayıt tablosunda, küçüklerin davalı baba hanesine 3716 sayılı kanun uyarınca tescil edildikleri böylece küçüklerin babasının davalı olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Kaldı ki davalı yargılama aşamasında çocukların babası olmadığı yönünde de beyanda bulunmamıştır. O halde taraflar resmen evli olmasalar da velayeti yasa gereği annede bulunan küçük çocuklar için, davalı babanın nafaka vermekle yükümlü bulunduğu gözetilmeden delillerin yanılıklı değerlendirilmesi sonucu istemin reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir. ..." (Yavuz, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 500-501).

Bu madde tanımanın nasıl yapılacağını tanımlayarak babanın, nüfus memuruna veya mahkemeye yazılı başvurusu ya da resmi senette veya vasiyetnamesinde yapacağı beyanla tanımanın mümkün olduğu belirtilmiştir. Tanıma ile baba ile soybağı ilişkisi kurulmuş ise iştirak nafakası talep edilebilir³³⁴.

Baba ile çocuk arasındaki soybağının tespit edilebilmesi için açılan babalık davasında babalık hükmünün kesinleşmesinden itibaren artık çocuk ile baba arasındaki soybağı ilişkisi aynen evlilik birliği içerisinde doğmuş çocuk ile aynı ilişkidir. Babalık hükmü verilmeden önce TMK 333. maddede bahsi geçen özel düzenleme gereği babalık olasılığının kuvvetli olması halinde babalık davası ile birlikte çocuğun ihtiyaçları için iştirak nafakası talep edilebilir. Kuvvetli delillerle çocuğun babasının davalı olduğu anlaşılması halinde dava tarihinden itibaren çocuk lehine aylık iştirak nafakası ödenmesine karar verilir³³⁵. Babalık davası sonucunda verilen karar ile babalık sabit görülmez ise çocuk lehine hükmedilen nafaka 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu 77. maddesinde düzenlenen sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iade edilecektir³³⁶.

Ayrıca TMK 157. maddesi uyarınca mahkemece butlanına karar verilen bir evlilikten doğan çocuklar, ana ve baba iyiniyetli olmasalar bile evlilik içinde doğmuş sayılırlar. Evliliğin butlanına karar verilmesi halinde müşterek çocuk varsa, bu çocuk hakkında kişisel ilişki, nafaka, velayet hükümlerinin hepsi tıpkı çocuk evlilik birliği içinde doğmuş gibi geçerli olur³³⁷.

D. DOĞUM İLE BAŞLAMASI

Kendisine gebe kalınmış çocuk yani ceninin henüz kişiliği bulunmamaktadır. TMK 28. maddesi çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda kişiliğin

³³⁴ Adana BAM 2. HD. 31.10.2018 E. 2018/1363 K. 2018/ 996, “ ... Somut olayda; davacı M. ve G. 'nin davalının çocukları olduğu ve davalı baba tarafından tanıma senedi ile tanındığı... annenin velayeti altında bulunan yaşı küçük çocuk G. 'nin lise öğrencisi olduğu ve annenin yanında yaşadığı, ekonomik ihtiyaçlarının olduğu, babanın ekonomik katkısına muhtaç olduğu, annenin ev hanımı olduğu, kendi ailesinin ve çevrenin yardımı ile geçindiği... bu bilgi ve belgelere göre ilk derece mahkemesince verilen kararda usul ve yasaysa aykırılık olmadığı, takdir edilen iştirak nafakasının hakkaniyete uygun olduğu anlaşılmakla davalının istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmesi gerekmiştir. ... ” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 26.04.2019).

³³⁵ Bulut, s. 94.

³³⁶ Kılıçoğlu, s. 151 (Kılıçoğlu, Yenilikler).

³³⁷ Bulut, s. 90.

başlayacağını düzenlemiştir. Ceninin hak ehliyetine sahip olması için ana rahmine düşmüş olması gerekmektedir. Ceninin hangi andan itibaren var olduğunu kabul etmek tıp biliminin ışığında Medeni Kanuna göre sağ olarak doğan çocuğun doğumundan itibaren geriye doğru üçyüzüncü günde ana rahmine düştüğü kabul edilir ve çocuk hak ehliyetine sahip olur³³⁸. Bu sebeple, TMK 285. maddesinde babalık karinesi düzenlenmiş ve evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası koca olacağı hüküm altına alınmıştır. Boşanma veya ayrılık kararının kesinleşmesinden itibaren üçyüz gün içinde doğan çocuk için iştirak nafakasının talep edilmesi halinde öncelik velayetin düzenlenip düzenlenilmediğidir. Şayet velayet düzenlenmemişse hakim, velayet hususunda bir düzenleme yaptıktan sonra iştirak nafakası hakkında karar vermelidir³³⁹. Bu bilgiler ışığından çocuk lehine verilecek iştirak nafakasının başlangıcı kişiliğin başlangıcı yani çocuğun doğumudur³⁴⁰.

E. VELAYETİN DEĞİŞTİRİLMESİ İLE BAŞLAMASI

Boşanmaya karar verilmesi halinde çocuklar için en önemli hususlardan birisi velayetin kime verileceğidir. Evlilik devam ettiği müddetçe velayet anne ve baba tarafından birlikte yürütülmesine rağmen evliliğin sona ermesi halinde hakimin takdir yetkisi ile çocuğun velayeti anne ya da babadan birisine verilir. Velayet kendisine verilmeyen taraf da çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması için parasal gücü oranında iştirak nafakası öder³⁴¹. Boşanma davası sonucu velayet kendisine verilmeyen eş, velayet hakkı kendisinde bulunan tarafa karşı velayetin

³³⁸ Akipek/ Akıntürk, s. 243-244 (Akipek/ Akıntürk, Kişiler).

³³⁹ Ergün, s. 703-704; Adana BAM 2. HD. 15.10.2018 E. 2018/909 K. 2018/ 882, "... davaya konu 2017 doğumlu müşterek çocuk Z.'nin boşanma kararının kesinleşmesinden sonra 300 gün içerisinde dünyaya geldiği, ilk derece mahkemesince talep doğrultusunda velayet hakkı askıda bulunan küçük hakkında düzenleme yapılarak velayet hakkının davacı anneye verilmesine karar verildiği, taraflarca bu konuda istinaf başvurusunda bulunulmadığı, davacı annenin öğretmen olarak çalıştığı, aylık 3.200TL maaş aldığı, babası ile birlikte yaşadığı, müşterek çocuğun anne yanında olduğu, davalı babanın yapılan araştırmaya göre babasının fıstık işi iş yerinde babasıyla birlikte çalıştığı, aylık 650 TL kira ödediği, küçük Z.'nin velayet hakkı kendisine verilmeyen tarafın çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorunda olduğu, çocuğun yaşı, ihtiyaçları, anne ve babanın sosyal-ekonomik durumları, paranın satın alma gücü dikkate alındığında mahkemece çocuk yararına takdir edilen aylık 250TL nafakanın çocuğun yaşı ve annenin gelir durumu da dikkate alındığında yeterli ve hakkaniyete uygun olduğu, verilen kararda usul ve yasaya aykırılık olmadığı anlaşıldığından davacının istinaf başvurusunun 6100 sayılı HMK'nın 353/1-b-1 esastan reddine karar vermek gerekmiştir. ... " (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 26.04.2019).

³⁴⁰ Gençcan, s. 1369.

³⁴¹ Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla, s. 983-985 (Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla, 1997).

değiştirilmesini gerektiren bazı olay ve olguların varlığı halinde dava açabilir³⁴². TMK 183. maddede bu durumu: *“Ana veya babanın başkasıyla evlenmesi, başka bir yere gitmesi veya ölmesi gibi yeni olguların zorunlu kılması hâlinde hâkim, re'sen veya ana ve babadan birinin istemi üzerine gerekli önlemleri alır.”* şeklinde izah etmiştir. Bu gibi durumların varlığı halinde mahkemeye açılacak olan velayetin değiştirilmesine ilişkin davada, hakim tarafından uygun görülerek çocuğun velayetin değiştirilmesine karar verilirse buna ilişkin hükmün kesinleşmesinden itibaren iştirak nafakasına hükmedilmesi gerekir³⁴³.

Türk Medeni Hukukunda çocuğun velayetine ilişkin düzenlemeler kamu düzeninden olup Türk Medeni Kanununda emredici olarak hüküm altına alınmıştır. Velayeti düzenleyen TMK 336. maddesine göre: *“Evlilik devam ettiği sürece ana ve baba velayeti birlikte kullanırlar. Ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hali gerçekleşmişse hakim, velayeti eşlerden birine verebilir. Velayet, ana ve babadan birinin ölümü halinde sağ kalana, boşanmada ise çocuk kendisine bırakılan tarafa aittir.”* İlgili madde uyarınca Türk hukukunda boşanma sonrası velayet hakkı eşlerden birine verilir³⁴⁴. Yargıtay aynı doğrultuda 2017 yılına kadar tüm içtihatlarında TMK 336. maddesindeki velayete ilişkin kuralların kamu düzeninden olduğundan yabancı mahkemelerinin bu maddeye aykırı taleplerinin reddine karar verilmesi yönünde olmuştur. Ancak Yargıtay 20.02.2017 tarihli kararından³⁴⁵ sonra,

³⁴² Bulut, s. 19.

³⁴³ Gençcan, s. 1370.

³⁴⁴ Apaydın Eylem: Ortak Hayata Son Verilmesi Sonrası Ortak Velayet Hususunda Yasal Düzenleme Gereği, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 1, 2018, s. 448.

³⁴⁵ Y. 2. HD. 20.02.2017 E. 2016/ 15771 K. 2017/ 1737; *“Taraflar İngiliz vatandaşıdır. Davacı baba, evlilik dışı doğan ortak çocuğun velayetinin anne ve babaya verilmek suretiyle, velayetin ortak düzenlenmesini istemiştir. Mahkemece özetle; tarafların milli hukuka göre evlilik dışı doğan çocuklar açısından ortak velayet düzenlenmesi mümkün ise de ortak velayet düzenlenmesinin Türk kamu düzenine aykırı olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. ... Somut olayda çözülmesi gereken uyumsuzluk “ortak velayet” düzenlenmesinin Türk kamu düzenine açıkça aykırı olup olmadığının belirlenmesine yöneliktir. ... T. C adına 14 Mart 1985 tarihinde imzalanan “11 Nolu Protokol ile Değişik İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmeye Ek 7 Nolu Protokol” 6684 Sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunarak, 25.03.2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanıp yürürlüğe girmiş ve iç hukukumuz halini almıştır. Ek 7 Nolu Protokol’ün 5. maddesine göre, “Eşler, evlilik bakımından, evlilik süresince ve evliliğin bitmesi halinde, kendi aralarındaki ve çocuklarıyla olan ilişkilerinde, özel hukuk niteliği taşıyan hak ve sorumluluklar açısından eşittir. Bu madde, devletlerin çocuklar yararına gereken tedbirleri almalarına engel değildir.”... iç hukukumuz ve kamu düzeni kavramı ile ilgili açıklamalara göre somut olay değerlendirildiğinde “ortak velayet” düzenlenmesinin Türk kamu düzenine “açıkça” aykırı olduğunu ya da Türk toplumunun temel yapısı ve temel çıkarlarını ihlal ettiğini söylemek mümkün değildir. O halde mahkemece, MÖHUK 17/I gereğince, İngiliz vatandaşı olan tarafların müşterek milli hukuklarındaki velayete ilişkin*

birlikte velayetin kamu düzenine aykırı olduğu görüşünden dönerek ebeveynlerin ortak talebi ve çocuğun üstün yararı nazara alınarak ortak velayetin mümkün olduğu görüşünü benimsemiştir³⁴⁶. Henüz Türk Medeni Kanununda ortak velayete ilişkin düzenleme yapılmamış olsa dahi, Türkiye'nin 14 Mart 1985 tarihinde imzaladığı 11 No'lu Protokol ile Değişik İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'ye Ek 7 No'lu Protokolün onaylanmasının 25 Mart 2016 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan 6684 sayılı kanunla uygun bulunduğundan çocuğun menfaati göz önüne alınarak mahkemelerce ortak velayet kararı verilmektedir³⁴⁷. Boşanma sonucunda çocuğun ortak velayetine karar verilmiş olsa da mahkemece çocuğun fiilen kimin yanında olacağı ve diğer taraf ile kişisel ilişkisi de düzenlenmektedir. Çocuğun fiilen yanında bulunmayan taraf, mali gücü oranında çocuğun bakımı için iştirak nafakası öder. O halde, çocuk hakkında ortak velayet düzenlenmesinin iştirak nafakasını ortadan kaldırdığı sonucuna ulaşılamaz.

II. İŞTİRAK NAFAKASININ SONA ERMESİ

Ana ve babanın çocuğun bakım ve eğitim giderlerine katılma yükümlülüğü evlilik son bulsa da devam eder. Velayet kendisine verilmeyen taraftan çocuğun giderlerine katılması için gücü oranında parasal katkı yapması beklenir. Çocuğun bakımı, eğitimi gibi giderlerine katılma, velayet hakkına sahip olup olmadığına bakılmaksızın getirilen bir yükümlülük olduğundan velayetin kaldırılması halinde dahi bu yükümlülük devam eder³⁴⁸.

Çocuğun bakımının karşılanması için ödenen iştirak nafakası çocuğun ergin olmasına kadar ödenir. Çocuk eğitime devam etmiyor ve ergin olmuşsa başkaca bir karara gerek olmaksızın nafaka yükümlüsü için nafaka borcu ortadan kalkar. Ergin olma haliyle sona erme hariç, doğal yoldan yani çocuğun ölümü ile de iştirak

düzenlemeler dikkate alınarak, işin esasına girilip tüm deliller birlikte değerlendirilerek "ortak velayet" istemine ilişkin davayla ilgili bir karar vermek gerekirken, istemin Türk kamu düzenine aykırı olduğu belirtilerek, yazılı şekilde hüküm kurulması, bozmayı gerektirmiştir." (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 30.07.2019).

³⁴⁶ Kurt Leyla Müjde: Boşanma Durumunda Birlikte (Ortak) Velayet, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 2, 2018, s. 170-171.

³⁴⁷ Eylem, s. 449.

³⁴⁸ Gençcan, s. 1371.

nafakası sona erer. Çocuğun evlatlık verilmesi halinde ise asıl ana ve babanın çocuğa bakım borcu tam olarak sona erdiğinden bahsedilemez ise de ikinci plana düşer³⁴⁹.

A. İŞTİRAK NAFAKASININ ÖLÜM İLE SONA ERMESİ

Kişilik, çocuğun tam ve sağ doğumu ile başlar ve ölümü ile sona erer. Kişiliğin sona ermesi yani çocuğun ölümü ile iştirak nafakası kendiliğinden ölüm tarihi itibarıyla sona erecektir. TMK 31. maddede hüküm altına alınan ölüm karinesi halinde yani kişinin ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde kaybolması halinde cesedi bulunamamış olsa bile gerçekten ölmüş sayılacağı için iştirak nafakası kendiliğinden son bulur³⁵⁰.

B. ERGİNLİĞE ULAŞMA İLE İŞTİRAK NAFAKASININ SONA ERMESİ

Çocuk lehine hükmedilen iştirak nafakası erginliğe ulaştığı tarihe kadar devam eder ve erginliğe ulaşması ile başkaca bir karar alınmasına gerek olmaksızın kendiliğinden son bulur³⁵¹. Nafakanın son bulması bakımından çocuğun ergin olacağı zamanı belirlemek gerekir. Türk Medeni Kanununa göre çocuğun ergin olması; doğal erginlik yani onsekiz yaşının doldurulması, evlilik ve mahkeme kararı ile olmak üzere üç yolla mümkündür. TMK 328/I. fıkrasında; “*Ana ve babanın bakım borcu, çocuğun ergin olmasına kadar devam eder.*” demekle yaş belirtilmeden açıkça erginliğin iştirak nafakasını sona erdireceğini belirtmiştir³⁵². Çocuğun ergin olması ile son bulan iştirak nafakası çocuk ergin olmasına rağmen eğitimi devam ediyorsa eğitim ve öğretim hayatı son bulana kadar devam eder.

1. Doğal Erginlik ile İştirak Nafakasının Sona Ermesi

TMK 11/I’e göre erginlik, onsekiz yaşın doldurulmasıyla başlar. Maddede geçen bu erginlik başkaca bir şarta, kişisel duruma veya mahkeme kararına gerek olmaksızın her gerçek kişinin onsekiz yaşını doldurması ondokuzuncu yaşının başlaması ile olan doğal erginliktir³⁵³. Çocuk lehine ödenen iştirak nafakası, ergin

³⁴⁹ Doğan İzzet, s. 73.

³⁵⁰ Gençcan, s. 1371-1372.

³⁵¹ Yalçınkaya/ Kaleli, s. 1863.

³⁵² Bulut, s. 88.

³⁵³ Akipek/ Akıntürk, s. 295-296 (Akipek/ Akıntürk, Kişiler).

çocuk eğitime devam etmiyor ise onsekiz yaşını doldurması ile son bulur. Ancak boşanma davasına ilişkin yargılama devam ederken çocuğun yaşı on sekiz yaşına ulaşır yani ergin olur ise bu tarihle sınırlı olmak üzere iştirak nafakasına hükmedilir³⁵⁴.

2. Evlilik Erginliği ile İştirak Nafakasının Sona Ermesi

TMK 124. maddesi gereği evlenme yaşı, erkek ve kadınlar için onyediyi yaşını doldurulmasıdır. Ancak olağanüstü durumların varlığı halinde hakimın izniyle onaltı yaşını doldurmuş olanların da evlenebileceği düzenlenmiştir. TMK 11/II evlenmenin kişiyi ergin kılacağını ifade etmiştir. Evlenme yoluyla erken erginlik, evlenme sözleşmesinin yapıldığı an itibari ile başlar³⁵⁵. Çocuğun evlenmesi kişiyi maddenin açık hükmü gereği ergin kıldığından ayrıca bir mahkeme kararına gerek olmaksızın iştirak nafakası da son bulur³⁵⁶. Kanaatimce reşit olmasına rağmen eğitime devam eden çocuğa iştirak nafakası ödeme yükümlülüğünün devam etmesi ile evlenme yoluyla ergin olan çocuğun eğitime devam etmesi halinde nafaka ödenmesini istemek aynı şey değildir. Her ne kadar kanunda ergin olmasına rağmen eğitimi devam eden çocuk lehine iştirak nafakası verilebilir ise de; çocuk evlenmekle ergin olmuştur. Evlenerek bir birliktelik ve aile kurmuştur bu sebeple evli olduğu kişi ile evlilik birliğinin yükümlülüklerinin bilinciyle birbirlerine yardımcı olmak zorundadırlar. O halde, evlenme ile ergin olan çocuğun eğitime devam etmesi halinde eşi varken halen ana ve babasından bakım borcunun devamını beklemek hakkaniyete uygun düşmez.

³⁵⁴ **Yalçınkaya/ Kaleli**, s. 1863; Y. 3. HD. 23.09.2002 E. 2002/ 9691 K. 2002/ 10290, “ ... Davacı, boşanma davası sonucunda velayeti anneye verilen davalı kızının artık reşit olduğundan bahsederek nafakanın kaldırılmasını istemiştir. ... küçük reşit olmakla kendisine bağlanan iştirak nafakası kendiliğinden sona erer. Bu nedenle davacının nafakanın kaldırılması isteminde hukuki yararı bulunmamaktadır. ... ” (**Yavuz**, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 567); Y. 2. HD. 08.04.1992 E. 1992/ 3764 K. 1992/ 4108; “... Davacı bu davada küçük çocukları için davalıdan iştirak nafakası istemiştir. Çocuklardan Z. 03.10.1973 doğumlu olup davanın devamı sırasında reşit olmuştur. Bu çocuğun reşit olduğu 03.10.1973 tarihi ile sınırlı olarak iştirak nafakası tayini gerekirken Z.’nin bir yardım nafakası isteği bulunmadığı gözetilmeden hüküm tesisi doğru bulunmamıştır. ... ” (**Şener**, Uygulamalı – İçtihatlı Nafaka – Velayet – Vesayet – Evlatlık - Babalık, s. 72).

³⁵⁵ **Akipek/ Akıntürk**, s. 296 (**Akipek/ Akıntürk**, Kişiler).

³⁵⁶ **Gençcan**, s. 1373.

3. Yargısal Erginlik ile İştirak Nafakasının Sona Ermesi

Yargısal erginlik mahkeme kararıyla mümkündür. Henüz onsekiz yaşını doldurmamış ayırt etme gücüne sahip olan küçüğün TMK 12. maddesinde bahsi geçen şartlar mevcutsa mahkeme kararıyla ergin kılınması mümkündür³⁵⁷. TMK 12. maddesine göre: *“Onbeş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir.”* Çocuğun bu madde gereği mahkeme kararı ile erginliğe ulaşması halinde çocuk lehine iştirak nafakası ödeme yükümlülüğü de sona erer³⁵⁸.

C. EVLATLIK VERİLME İLE İŞTİRAK NAFAKASININ SONA ERMESİ

TMK 314/I. fıkrası uyarınca ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçer. Birlikte evlat edinenlerin boşanmaları halinde küçük için aynı evlilik içerisinde doğmuş çocukları gibi evlat edinilen için iştirak nafakasına hükmedilir. Önemli olan husus ise; evlat edinen kişi de yoksulluk içerisinde bulunması halinde evlat edinilenin yasal temsilcisi kendisi olduğundan evlatlık veren ana ve babaya çocuğa iştirak nafakası ödenmesi için dava açabilmesi mümkündür. Asıl ana baba da çocuğu evlatlık verdiğini, velayetin kendisinde olmadığını ileri sürerek bu bakım ödevinden kurtulamaz. Yani, asıl ana ve babanın bakım ödevi ilk planda olmasa da çocuğun menfaati düşünülerek evlatlık verme ile tamamıyla da bu bakım borcu sona ermiş olmaz³⁵⁹.

Öte yandan çocuk, ister küçük iken ister ergin iken evlat edinilmiş olması arasında bir fark olmaksızın eğitiminin devam ettiğinden bahisle evlat edinenden nafaka talep edebilir³⁶⁰.

§ 12. İŞTİRAK NAFAKASININ ARTIRILMASI VE AZALTILMASI TALEPLERİ

İştirak nafakasında temel amaç; boşanmalarına karar verilen tarafların maddi olanakları ile bakıma muhtaç durumda olan çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

³⁵⁷ Akipek/ Akıntürk, s. 297-298 (Akipek/ Akıntürk, Kişiler).

³⁵⁸ Köseoğlu/ Kocağa, s. 261.

³⁵⁹ Gençcan, s. 1374.

³⁶⁰ Türkmen, s. 2746.

Boşanma sonucunda ödenmesine karar verilen iştirak nafakası geçecek süre içerisinde çocuğun yaşının ilerlemesi ile gereksinimlerinin artması ya da nafaka yükümlüsünün mali durumundaki artış ya da azalış meydana gelebileceğinden yıllar içinde sabit kalması düşünülemez³⁶¹. 4721 Sayılı TMK 331. maddesinde bu husus öngörülerek durumun değişmesi halinde hakimin istem üzerine nafaka miktarını yeniden belirleyebileceği veya nafakayı kaldırabileceği düzenlenmiştir. Çocuğun ihtiyaçlarında yahut ana ve babasının mali durumunda veya benzeri hayat koşullarındaki değişiklik halinde tarafların mahkemeye başvurarak nafaka miktarının yeniden belirlenmesi yani azaltılması ya da artırılması veyahut tamamen kaldırılmasına karar verilmesini talep etmesi mümkündür³⁶². Nafakanın artırılması veya azaltılmasına ilişkin açılacak davalarda önceki nafakanın tarihi önem arz etmez ve belli bir sürenin geçmiş olması da aranmaz³⁶³.

İştirak nafakasına karar verildikten sonra TMK 331. maddeye dayanılarak davanın açılabilmesi için geçen zaman içinde çocuğun ihtiyaçları ve diğer tarafta ana ve babanın gelirindeki değişiklikler gözetilerek iştirak nafakasının artırılması veya azaltılması söz konusu olabilir. Bu durumda da mahkemece ilgili belgeler gerekli yerlerden celp edilerek tarafların sosyal ve ekonomik durumları ve çocuğun

³⁶¹ **Yalçınkaya/ Kaleli**, s. 1863-1865.

³⁶² **Ruhi**, s. 61; Adana BAM 4. HD. 25.10.2018 E. 2018/ 1607 K. 2018/ 942, “...Somut olayda; velayeti annede olan çocuk için boşanma ilamı ile verilen aylık 200 TL iştirak nafakası aylık 100 TL artırılarak 300 TL'ye çıkartılmıştır. Bu nafakanın hüküm altına alındığı tarihte davacının uzman çavuş olarak görev yaptığı, düzenli olarak maaş aldığı dosyaya konu işbu davanın açıldığı tarihten bir süre önce davacının mesleğinden istifa ettiği yine boşanma sonrası başka bir bayanla yeniden evlendiği, yeni eşinin asgari ücret ile işçi olarak çalıştığı, kendisinin ise işsiz olduğunu, tespit edilen herhangi bir gelirin olmadığı dolayısıyla çocuk için verilen nafaka kararlarından sonra davacının ekonomik ve sosyal durumlarında değişiklikler olduğu sabit görülmüştür. Toplanan delillere göre; tarafların sosyal ve ekonomik durumları, önceki nafaka kararlarından sonra davacının ekonomik ve sosyal durumundaki değişiklikler, paranın satın alma gücü ve hakkaniyet ilkesi dikkate alındığında, ilk derece mahkemesinin çocuğa verilen iştirak nafakasının indirilmesi talebinin reddi kararı doğru görülmüştür... iştirak nafakasında TMK 4. maddesinde yer alan hakkaniyet ilkesi dikkate alınarak uygun miktarda indirim yapılmasına karar vermek gerekmiştir. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 26.04.2019).

³⁶³ **Ergün**, s. 704; Y. 3. HD. 16.12.2004 E. 2004/ 13971 K. 2004/ 13984, “... nafaka artırımı davanın açılması belli bir zaman geçmesine bağlı tutulmadığı gibi, her dava açıldığı tarihe göre değerlendirilmelidir. Nitekim ilk dava tarihi ile bu davanın açıldığı tarih arasında iki yıla yakın bir süre geçmiştir. Bu süre içerisinde tarafların sosyal ve ekonomik durumları değiştiği gibi, çocuğun yaşı ve ihtiyaçları da doğal olarak artmıştır. O halde mahkemece, son nafaka artırımı kararının kesinleşmemiş olmasının yeni dava açılmasına engel olmayacağı dikkate alınarak, küçüğün yaşı, eğitim düzeyi ve ihtiyaçları ve davanın mali gücü doğrultusunda hakkaniyete uygun bir miktarda nafaka artırımına hükmedilmelidir. ...” (**Yavuz**, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 513).

ihtiyaçlarının tespit edilmesi gerekir³⁶⁴. Bu husus anlaşmalı boşanma halinde de geçerlidir. Anlaşmalı boşanma davasında taraflar yaptıkları protokolde ÜFE oranında artırımını kabul etmiş, hakim tarafından onaylanmış ve karar kesinleşmiş olsa dahi, her dava açıldığı tarihteki koşullara göre değerlendirilebileceğinden nafakanın yeniden belirlenmesinin istenmesi mümkündür³⁶⁵.

TMK 183. maddesinde aynı doğrultuda: “*Ana veya babanın başkasıyla evlenmesi, başka bir yere gitmesi veya ölmesi gibi yeni olguların zorunlu kılması hâlinde hâkim, resen veya ana ve babadan birinin istemi üzerine gerekli önlemleri alır.*” demek suretiyle hakimin yeni olgu ve olayların ortaya çıkması halinde alınan önlemleri değiştirebileceği öngörmüştür. Bu maddedeki haller sınırlı olarak sayılmamış, ‘gibi’ demek sureti ile bunlara benzer durumların bu kapsama girdiğini belirtilmiştir. Bu sebeple, hakim yeni olay ve olguların ortaya çıkması halinde değişiklikler yapabilecek mesela kişisel ilişkileri tekrar düzenleyebilir, iştirak nafakasının miktarını azaltabilir veya artırabilir. Ancak, çocuğun velayetinin kendisine bırakılmış tarafın salt başka biriyle evliliği nasıl velayetin ondan alınmasını gerektirmiyor başka sebeplerin varlığı aranıyor ise aynı durum iştirak nafakasının miktarının değişmesinde de geçerlidir³⁶⁶. Yani, nafaka yükümlüsü olan ana veya baba sırf yeni bir evlilik yaptığından bahisle nafakanın miktarında indirimle gidilmesi talebinde bulunması onun yükümlülüğünde azaltma meydana getirmez. Ancak nafaka yükümlüsünün mali gücünde bir artış olmamasına rağmen bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısının artması yani başka yeni doğan bir çocuğunun olması halinde mevcut ödenen nafaka miktarında indirimle gidilebilir³⁶⁷.

TMK 330/II. fıkrasındaki hükmüne göre iştirak nafakası, her ay “peşin” olarak ödenir. Aynı maddenin son fıkrası ile TMK 182/II’ye göre hâkim istem halinde irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir. Böylece, alacaklının mağduriyetinin önlenmesi yani ana veya babanın devamlı nafakanın artırılması için mahkemeye başvurarak harcama yapması ve enflasyona karşı önlem

³⁶⁴ Yalçınkaya/ Kaleli, s. 1865; Bulut, s. 91-92; Ruhi, s. 62.

³⁶⁵ Doğan İzzet, s. 72.

³⁶⁶ Akıntürk/ Karaman Ateş, s. 318 (Akıntürk/ Karaman Ateş, Aile).

³⁶⁷ Öztan, s. 476 (Öztan, Aile, 2004).

olarak hâkimin gelecek yıllarda yapılacak artırım oranıyla ilgili karar verilmesi imkânı getirilmiştir³⁶⁸. Hakim, bu hususta kendiliğinden gelecek yıllar bakımından nafakanın ne miktarda ödeneceğine karar veremez. Bunun için davacının bu yönde açıkça talebinin olması gerekir³⁶⁹.

Durumun ve koşulların değişmesi nedeniyle açılacak olan iştirak nafakasının artırılması ya da azaltılmasına ilişkin davaların mahkemece kabul edilmesi halinde, belirlenen yeni miktar karar tarihi ya da kararın kesinleştiği tarihten itibaren değil; davanın açıldığı tarihten itibaren geçerli olmak üzere hükmedilir³⁷⁰.

§ 13. İŞTİRAK NAFAKASINDA YARGILAMA USULLERİ

Bu bölümde iştirak nafakasında geçerli olan usul hükümleri incelenecektir. 6100 Sayılı HMK ve 4721 Sayılı TMK’da yer alan usule ilişkin hükümler iştirak nafakasında da uygulanır.

I. İŞTİRAK NAFAKASINDA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

İştirak nafakasında görevli mahkeme 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev, Yargılama Usullerine Dair Kanunun 2 ve 4. maddeleri, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanlığı’nın 13.03.2003 tarih 97 sayılı ve 08.07.2003 tarih 331 sayılı kararlarına göre aile mahkemesi kurulan yerlerde Aile Mahkemesinin görevli olduğu, kurulamayan yerlerde Asliye Hukuk Mahkemesince bakılacağı düzenlenmiştir. Boşanmanın ferî niteliğindeki iştirak nafakası ve boşanma kararı kesinleştikten sonra süresinde açılan iştirak nafakası davasında görevli mahkeme Aile Mahkemesidir³⁷¹. 6100 Sayılı HMK 114/I-c gereği görev kamu düzenindendir ve bir mahkemenin görevli olması dava şartıdır. Bu sebeple de hakim kendiliğinden

³⁶⁸ Kılıçoğlu, s. 196 (Kılıçoğlu, Yenilikler); Y. 2. HD. 17.02.2003 E. 2003/ 14836 K. 2003/ 1936, “ ... TMK’nın 182, 176/son ve 365. maddelerinde, mahkemece istek halinde tarafların sosyal ve ekonomik durumları ile nafaka alacaklısının gelir seviyesi dikkate alınarak gelecek yıllarda emek ve mali külfet isteyen artırım davası yerine, irat biçiminde ödenmesine karar verilen giderlerin miktarının ne olacağını karar altına alabileceğini hükme bağlamıştır. Bu şekilde karar verilebilmesi için istekte bulunulması zorunludur. Hakimin kendiliğinden bu yolu izlemesine imkan bulunmamaktadır. Mahkemece istek olmadığı halde gelecek yıllar için iştirak nafakasını enflasyona bağlı olarak artırılması usul ve yasaya aykırıdır. ... ” (Tutumlu, Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, s. 666).

³⁶⁹ Ergün, s. 704; Tutumlu, s. 630.

³⁷⁰ Öztan, s. 476 (Öztan, Aile, 2004).

³⁷¹ Oy, s. 9.

davanın her aşamasında davada görevli olup olmadığını kendiliğinden inceler³⁷². Boşanma davası ile birlikte talep edilen iştirak nafakası yahut bağımsız olarak açılan iştirak nafakasına ilişkin davanın aile mahkemesi bulunan yerlerde aile mahkemesine açılması, aile mahkemesi bulunmayan yerlerde ise aile mahkemesi sıfatı ile asliye hukuk mahkemesince görülmesi göreve ilişkindir ve görevsiz bir mahkemeye dava açılması halinde hakim kendiliğinden bu hususu gözetmekle yükümlüdür.

İştirak nafakası boşanma, ayrılık, tanıma, evliliğin iptali ve babalık davaları ile birlikte istenmiş ise söz konusu davaların görüldüğü mahkeme iştirak nafakası davasına bakmayla yetkilidir. Mesela, TMK 283. maddesi soybağına ilişkin davaların taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesinde açılacağını düzenlemiştir. Buna göre iştirak nafakası, babalık davası sürerken istenirse yetkili mahkeme babalık davasının görüldüğü yer mahkemesidir. Ancak boşanma, tanıma, ayrılık, babalık davasından sonra bağımsız bir dava ile şartlar mevcutsa iştirak nafakası talep edebilmek mümkündür. Ayrı bir dava açılarak talep edilen iştirak nafakası yahut iştirak nafakasının artırılması, azaltılması, kaldırılmasına ilişkin davalarda TMK 177. maddesi gereği nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir³⁷³. Bu maddedeki yetki kuralı davacıya seçimlik hak getirmiştir. Davacının HMK’da düzenlenen genel yetki kuralınca davalının yerleşim yeri mahkemesinde iştirak davası açmasında engel yoktur³⁷⁴.

II. İŞTİRAK NAFAKASININ TARAFLARI

4721 Sayılı Türk Medeni Kanunun 329. maddesine göre: “*Küçüğe fiilen bakan ana veya baba, diğerine karşı çocuk adına nafaka davası açabilir. Ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük için gereken hâllerde nafaka davası, atanacak kayyım veya vasi tarafından da açılabilir. Ayırt etme gücüne sahip olan küçük de nafaka davası*

³⁷² Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 127 (Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Medeni Usul Hukuku).

³⁷³ Bulut, s. 93-95.

³⁷⁴ Gençcan, s. 1398; Y. 3. HD. 19.10.2004 E. 2004/ 10972 K. 2004/ 11336, “...iştirak nafakasının artırılması için dava açılmış; mahkemece yetkisizlik kararı verilmiştir. TMK’nın 177. maddesi uyarınca, boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkili olarak kabul edilmiştir. Bu genel yetki kuralının yanı sıra nafaka alacaklısı olan davacı seçimlik hakkını kullanarak davalının ikametgah mahkemesinde dava açması da mümkündür. Somut olayda, taraflar boşanmış olup, müşterek çocuk için velayeten annesi tarafından kendi yerleşim yeri olan Yavuzeli’nde işbu dava açılmıştır. Buna göre yasanın açık hükmü gözetilerek davaya bakılması gerekirken yetkisizlik kararı verilip davadan el çekilmesi doğru görülmemiştir ...” (Yavuz, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 509).

açabilir.” Bu madde uyarınca çocuğa fiilen bakan taraf, diğerine karşı çocuk adına iştirak nafakası davası açabilir. Çocuk ayırt etme gücüne sahipse kendisinin de dava açması mümkündür. Bu durumda davacı, çocuk ya da velayet kendisine verilen anne ya da babadır³⁷⁵. Ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük için gerekli hallerde iştirak nafakası davasını kayyım ya da vasi tarafından açılabilir. İştirak nafakasının boşanma davasından sonra bağımsız bir dava ile talep edilmesi halinde bu davayı açabilecek davacı velayet hakkı kendisine verilen ana veya babadır. Eğer çocuk vesayet altına alınmış ise vasisi çocuk için iştirak nafakası talep etme hakkına sahiptir³⁷⁶.

İştirak nafakası çocuk için verilse de velayet hakkı kendisine bırakılan ana veya baba tarafından kendi adına istenir. Bu sebeple nafaka talebinde davayı açan ana veya babanın velayeten davayı açmaması davanın reddine sebebiyet vermez³⁷⁷.

TMK 331. maddesi uyarınca velayeti kendisine tevdi edilen ana baba veya ayırt etme gücüne sahip çocuk tarafından durumun değişmesi halinde iştirak nafakasının artırılması davası açılması mümkündür. Bu durumda davalı taraf velayet kendisine verilmeyen ana veya babadır. Öte yandan, velayet kendisine tevdi edilmeyen ana veya baba ödeme gücündeki ve benzeri hayat koşullarında değişiklik nedeniyle iştirak nafakasının azaltılması veya tamamen kaldırılmasını talep edebilir³⁷⁸. İştirak nafakasının azaltılmasına ilişkin davada davacı velayet kendisine verilmeyen ana veya baba, davalı ise karşı taraftır. Nafakanın artırılmasına ilişkin davada davacı çocuğun velayeti kendisine tevdi edilen ana veya baba, davalı ise velayet kendisine verilmeyen karşı taraftır.

³⁷⁵ Y. 3. HD. 29.11.2004 E. 2004/ 12939 K. 2004/ 13212, “... iştirak nafakası velayetin eylemli olarak kullanılmasına bağlı bir alacak olup, velayet hakkını eylemli olarak kullanmayan ana veya baba diğerinden hükmedilen iştirak nafakasını isteyemez. ...” (**Yavuz**, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 510).

³⁷⁶ **Gençcan**, s. 1389.

³⁷⁷ **Özüğür**, s. 143 (**Özüğür**, Nafaka Davaları); Y. 3. HD. 10.04.2006 E. 2006/ 3861 K. 2006/ 4010, “... Dava dilekçesinin içeriğinden; davanın müşterek çocuk için anne tarafından nafaka artırımı davası olarak açıldığı anlaşılmaktadır. Dilekçe başlığında çocuğun isminin davacı olarak gösterilmesi davanın çocuk adına açılmadığı anlamına gelmez. Kaldı ki iştirak nafakası; çocuk adı0na çocuğun ihtiyaçlarında kullanılmak üzere velayeti kendisinde olan anne ve babaya verilen nafakadır. Bu nedenlerle çocuğun kendisinde olan anne ve baba kendi adına da dava açabilir. Mahkemece yanlış değerlendirme sonucu, husumet yokluğundan bahisle davanın reddi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir...” (**Yavuz**, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 447).

³⁷⁸ **Bulut**, s. 91.

Babalık davası sürerken kanun gereği çocuk lehine iştirak nafakası talep edilebilmek mümkündür. Anne tarafından babalık davası açılmış ise anne, kayyım tarafından açılmış ise kayyım, babalık davası ile nafaka talep etme imkanına sahiptir. Bu halde ise davalı taraf, babalığa hükmedilen kişi veya ölmüş ise yasal mirasçılardır³⁷⁹.

Çocuk vesayet altına alınmış ise koşullar varsa iştirak nafakası davası hem anaya hem babaya karşı açılır³⁸⁰. Ancak TMK 350/II. maddesi gereği velayetin kaldırılması halinde, anne ve babanın çocuğun eğitim giderlerini ödeme güçleri olmadığı için yerine getirmeleri mümkün değil ise bu giderler Devlet tarafından karşılanır³⁸¹.

III. İŞTİRAK NAFAKASI DAVASINDAN FERAGAT

TMK 360 vd. maddeleri uyarınca çocuğun malvarlığının tehlikeye düşmesi halinde hakimın müdahalede bulunması mümkündür. Kanuni düzenleme gereği çocuğun mallarına anne ve baba gerekli özeni göstermekle yükümlüdür³⁸². İştirak nafakası da çocuğun malvarlığına ilişkin hükümlerden olduğundan kamu düzenine ilişkindir. Bu sebeple çocuğun velisinin çocuk adına iştirak nafakasından feragat etmesi hem çocuğun ekonomik menfaatini hem de velayeti kendisinde olmayan ana veya babası ile ilişkisini etkilediğinden hakimın çocuğun menfaatine aykırı olacak şekilde olan talebe müdahalesi mümkündür³⁸³. Kanaatimce velayeti kendisine bırakılan tarafın iştirak nafakasından feragat etmesinde bir mahsur bulunmamalıdır. Zira, çocuğun velayetine sahip olan anne veya baba sosyal ve ekonomik açıdan kendisini yeterli görerek çocuğun bakım yükümlülüğünün altından kalkabileceğini düşünebilir. Kaldı ki iştirak nafakası her gün yeniden doğan alacaklardan olup feragat olsa dahi, sonradan açılacak dava ile ileriye dönük nafaka talep edilebilir. Ancak feragat tarihinden önceki dönemlere ait yani geriye dönük olarak iştirak nafakası istenemez³⁸⁴.

³⁷⁹ Bulut, s. 95.

³⁸⁰ Gençcan, s. 1390.

³⁸¹ Ceylan Ebru: İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi, TBB Dergisi, S. 133, 2017, s. 303; Özüğür, s. 133 (Özüğür, Nafaka Davaları).

³⁸² Baygın, s. 434.

³⁸³ Atar, s. 262.

³⁸⁴ Ergün, s. 704.

Nafaka alacaklarına ilişkin haklar kişisel haklardandır bu sebeple henüz doğmamış bir haktan vazgeçilmesinin bağlayıcılığı yoktur. Boşanma davası sırasında iştirak nafakasından vazgeçildiğinin belirtilmesi daha sonra ayrı bir dava açarak iştirak nafakası talep edilmesine engel teşkil etmez. Ancak TMK 178. maddesi gereği evliliğin boşanma ile sona ermesinden doğan dava haklarından olan iştirak nafakası da boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacağı hususu dikkate alınarak talep edilmesi gerekir³⁸⁵.

IV. İŞTİRAK NAFAKASINA İLİŞKİN DİĞER USUL HÜKÜMLERİ

İştirak nafakasında HMK’da geçerli olan diğer usul kurulları da uygulanır.

İştirak nafakası boşanma davası ile birlikte açılması halinde ayrı bir harç ve vekalet ücreti ödenmez. Ancak boşanma davasından sonra açılacak bağımsız bir dava ile talep edilmesi halinde nafaka harca tabidir ve ayrı bir dava olduğundan vekil varsa vekalet ücreti de ödenir³⁸⁶.

Nafaka davaları sonucu verilen kararlar inşai olduğundan karar oluşmadan talep edilmesi mümkün olmadığından faiz söz konusu olmaz. Buna rağmen faiz talebi varsa ve faize hükmedilmiş ise kararın kesinleştiği tarihten itibaren hükmedilebilir, dava tarihinden itibaren faiz işletilemez³⁸⁷.

Bağımsız olarak ayrı bir dava ile iştirak nafakası talep edilmiş ise HMK 103/I-b gereği bu dava adli tatilde görülebilir³⁸⁸.

Çocuğun toplum içerisinde taşıdığı önem ve korumaya muhtaç halini göz önüne alan kanun koyucu, çocuk ile ilgili konuları kanunlarda oldukça detaylı olarak düzenleme altına almıştır. Çocuklara ilişkin hükümlerin emredici olması ve hakimın taraflarca sunulan delillerin yanı sıra resen araştırma yapması hali ile çocuğa ilişkin alana müdahale oldukça fazladır³⁸⁹. Bu hususlar göz önüne alındığında iştirak nafakası davalarında arabuluculuk uygulama alanı bulmaz. Çünkü HUAK 1/II’ye

³⁸⁵ Hamzaçebi, s. 44.

³⁸⁶ Çetin/ Çalışkan/ Polat, s. 535.

³⁸⁷ Özüğür, s. 157 (Özüğür, Nafaka Davaları); Ceylan, s. 186; Y. 2. HD. 05.06.1997 E. 1997/519 K. 1997/ 6469, “ ... Nafaka davaları sonucu verilen karar inşai mahiyette olup, karar oluşmadan nafakanın istenebilir hale gelmesi düşünülemez. Bu nedenle hükmedilen nafakaya dava tarihinden karar tarihine kadar faiz yürütülmesi bozmayı gerektirmiştir. ...” (Özüğür, Nafaka Davaları, s. 234).

³⁸⁸ Gençcan, s. 1412.

³⁸⁹ Öztan s. 517 (Öztan, Aile, 2004).

göre: “Bu Kanun, yabancılık unsuru taşıyanlar da dâhil olmak üzere, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyumsuzluklarının çözümlenmesinde uygulanır.” hükmü ile tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği konularda arabuluculuğa gidilemeyeceğini düzenlemiştir. Çocuğa ilişkin olan ve onun lehine hükmedilen iştirak nafakası kamu düzeninden olduğundan arabuluculuk faaliyeti yürütülemez³⁹⁰.

³⁹⁰ Güler, s. 193.

BEŞİNCİ BÖLÜM

YARDIM NAFAKASI

§ 14. GENEL OLARAK YARDIM NAFAKASI, YARDIM NAFAKASI YÜKÜMLÜLÜĞÜ

I. GENEL OLARAK YARDIM NAFAKASI

Aile; “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik” olarak tanımlanmıştır³⁹¹. Yine başka bir tanıma göre: “Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü”dür³⁹². 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun Aile Hukuku Kitabının ikinci kısmının ikinci bölümü de “Aile” başlığını taşır. Bu kısımdaki Aile tabiri yalnızca anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aileyi değil kan ve sıhri hısımları da içeren geniş anlamda ailedir. Kanunun belirli yakınlık derecelerine kadar öngördüğü geniş anlamda aile kavramındaki kişiler, ekonomik olarak zor durumda olan diğer aile bireylerine parasal olarak yardım etmesi gerektiğinden bahisle TMK 364-366. maddeleri arasında yardım nafakası düzenlenmiştir³⁹³. Toplum içerisinde yaşayan bireylerin yardıma muhtaç halde olanlara yardım etmesi hem din hem ahlak hem de toplumsal bir gerekliliktir. Türk Medeni Kanunu bu değerlerin zedelenmemesi için kan bağı ile birbirine bağlı olan kişilerden muhtaç hale gelenleri yardım etmeyi hukuki yükümlülük haline getirmiştir³⁹⁴.

TMK 364/I. fıkrasına göre: “Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür.” Bu madde uyarınca belirli derecedeki kan hısımlarının birlikte yaşayıp yaşamadığına bakılmaksızın yardım etme yükümlülüğü getirilmiştir³⁹⁵. Böylelikle yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olana üstsoy altsoy ile kardeşlerinin

³⁹¹ Aile tanımı için bkz.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=6973 (Erişim Tarihi: 01.05.2019).

³⁹² Aile tanımı için bkz.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=6973

³⁹³ Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla s. 1071 (Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla, 1997).

³⁹⁴ Oğuzman/ Dural, s. 378-379.

³⁹⁵ Remzi/ Aydın/ Ispartalı, s. 232.

yoksulluğu kaldıracak miktarda ödemek zorunda olduğu nafakaya *yardım nafakası* denilir³⁹⁶.

II. YARDIM NAFAKASI YÜKÜMLÜLÜĞÜ

A. YARDIM NAFAKASI YÜKÜMLÜLERİ VE ALACAKLILAR

Türk Medeni Kanunu'nun 364. maddesi uyarınca yardım nafakası vermekle yükümlü olanlar üstsoy altsoy ve kardeşlerdir. Üstsoy ve altsoyun hangi derecede olduğu önem arz etmeksizin yardım nafakası yükümlülerindendir. Bir kimsenin torununun çocuğu o kişiye nafaka ödemek zorunda olduğu gibi büyükbaba da yardıma muhtaç torununa nafaka ödemekle yükümlüdür³⁹⁷. Yardım nafakasındaki yükümlülüğünün anne ya da baba tarafından hısım olması yahut nesepten kaynaklanması arasında fark yoktur. Bu sebeple de evlilik dışı doğan bir çocuk için yardım nafakasının şartlarının gerçekleşmesi halinde annesinin nafaka ödeme yükümlülüğü vardır³⁹⁸. Yine evlilik dışı doğmuş çocuğun tanıma, babalık davası, anne ve babanın birbiriyle evlenmeleri gibi çocuk ile baba arasında soybağını kuran hallerde baba ile çocuk arasında yardım nafakası yükümlülüğü doğar³⁹⁹.

Kanunun maddesinde tahdidi olarak sayılanlar dışındaki hısımların birbirine karşı nafaka yükümlülüğü yoktur. Mesela bir kimsenin teyze, hala, amca, dayı veya onların çocuklarına nafaka ödeme yükümlülüğü olmadığı gibi onlardan nafaka isteme hakları da bulunmamaktadır⁴⁰⁰. Ayrıca, üvey evlattan da yardım nafakası talep edilemez⁴⁰¹.

³⁹⁶ Bulut, s. 110.

³⁹⁷ Dural/ Öğüz/ Gümüş, s. 341 (Dural/ Öğüz/ Gümüş, Aile, 2011).

³⁹⁸ Oğuzman/ Dural, s. 379.

³⁹⁹ Başaklar, s. 147; Y. 3. HD. 08.11.2004 E. 2004/ 12679 K. 2004/ 12334, "... Dosya içerisine getirtilen nüfus kayıtlarına göre; nafaka talep edilen çocukların baba adı belirtilmek suretiyle anne üzerinde kayıtlı olduğu ancak davalı babanın üzerinde kayıtlı bulunmadığı anlaşılmaktadır. Evlilik dışı çocuklar yönünden; annenin, babadan nafaka isteyebilmesi için, baba ile çocuklar arasında soybağının kurulmuş olması gerekir. Çocuk ile ana arasında soybağı doğum ile kurulur. Baba ile aradaki soybağı ise babanın ana ile evlenmesi, tanıma veya hakim kararıyla kurulur. Mahkemece, evlilik dışı ilişkiden doğan çocuklar için baba arasında nesep bağı kurulmadan nafakaya hükmedilmemiş olması doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir. ..." (Yavuz, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 622).

⁴⁰⁰ Akıntürk Turgut/ Ateş Derya: Medeni Hukuk, 22. Baskı, İstanbul 2016, s. 305; Y. 3. HD. 14.09.2004, E. 2004/ 8607 K. 2004/ 8723, "... Davada, yoksul ve yardıma muhtaç bulunduğu ileri sürülerek davalıdan yardım nafakası istenilmiştir... Somut olayda davacı; resmen evli olmamakla birlikte gayri resmi evli eşi ve bu eşinden müşterek çocukları bulunmakta, ev hanımı olup herhangi bir gelir ve malvarlığı bulunmamaktadır. Böylece davalının yoksul olduğu dolayısı ile yardıma muhtaç

TMK 282/III. maddesi uyarınca soybağı evlat edinme ile de kurulur. Yine TMK 314/I'e göre: "*Ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçer*" demektedir. Nafakanın çift yönlü yani karşılıklı olması sebebiyle evlat edinen ile evlat edinilen arasında yardım nafakası yükümlülüğü bulunmaktadır. Ayrıca evlatlık ilişkisi, evlatlığın asıl anne ve babası arasındaki hısımlık bağına sona erdirmedikten asıl anne ve babanın nafaka yükümlülüğünü tamamen ortadan kaldırmaz fakat tali duruma getirir⁴⁰². Evlat edinen ile evlatlık arasında nafaka yükümlülüğünün varlığı sabit olsa da; evlat edinenin evlat edinilenin altsoyu arasında yardım nafakası yükümlülüğünün olup olmadığı konusunda fikir birliği yoktur ve bu konu doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre⁴⁰³; evlat edinilen ile evlatlık arasında hısımlık olduğundan evlatlığın altsoyu ile evlat edinen arasında nafaka yükümlülüğünde söz edilemez. Yargıtay da aynı görüşü savunarak yalnızca evlat edinen ile evlat edinilen arasında yardım nafakasının varlığını kabul etmektedir⁴⁰⁴. Bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre ise⁴⁰⁵; mahkeme kararı ile evlat edinilen, evlilik birliği içerisinde doğmuş çocuk gibi kabul edilir yani evlatlık ile evlat edinen arasında altsoy üstsoy ilişkisi kurulur. Bu sebeple de evlat edinen ile evlat edinilenin altsoyu arasında da karşılıklı TMK 364/I. fıkrasında düzenlenen yardım nafakası ödeme yükümlülüğü vardır.

Üstsoy altsoy olan hısımlar birbirine nafaka ödemekle yükümlü iken kardeşler için bu sorumluluk biraz daha sıkı şartlara bağlanmıştır. Yansoy hısımlarından olan kardeşlerden nafaka talep edilebilmesi için salt geçim sıkıntısının varlığı yetmez

bulunduğu sabittir. Davacının gayri resmi evli eşi, mirasçı konumunda bulunmadığına göre onun hakkında yardım nafakası isteminde bulunulamaz. ..."; Y. 3. HD. 10.06.2003, E. 2003/ 7344 K. 2003/ 7316; "*... Somut olayda davalı dede her ne kadar torunları olan davacının çocuklarına nafaka vermekle yükümlü ise de, bizzat davacıya (gelinine) altsoy ve üstsoy bağı bulunmadığından nafaka vermek zorunda değildir. ...*" (**Yavuz**, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 612-613, 637-638).

⁴⁰¹ **Özüğür**, s. 322 (**Özüğür**, Nafaka Davaları).

⁴⁰² **Oğuzman/ Dural**, s. 379; **Öztan**, s. 1205 (**Öztan**, Aile, 2015).

⁴⁰³ **Akıntürk/ Karaman Ateş**, s. 387 (**Akıntürk/ Karaman Ateş**, Aile).

⁴⁰⁴ Y. 3. HD. 15.05.2014 E. 2014/ 149 K. 2014/ 7574, "*... Dava, yardım nafakasına ilişkindir. TMK 364/ I. maddesine göre; herkes yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan alt soyuna nafaka vermekle yükümlüdür. ... evlatlık müessesesi TMK 305. ve müteakip maddelerinde düzenlenmiş olup, bu düzenlemelere göre evlat edinilen çocuk evlat edinen ana babadan doğmuş bir çocuğun hukuki statüsünü kazanır, evlatlık edinilen çocuk evlat edinenlerin kan ve kayın hısımlarıyla da hısımlı olur. Tüm bu açıklamalardan sonra somut olayda mahkemece yapılacak iş; davacının giderleri ve nafaka yükümlüsü davalının geliriyle orantılı olacak şekilde, hakkaniyet ilkesi de gözetilerek uygun bir nafakaya hükmetmek olmalıdır. ...*" (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 15.05.2019).

⁴⁰⁵ **Baygın**, s. 443; **Öztan**, s. 1206 (**Öztan**, Aile, 2015).

ayrıca nafaka talep edilecek kardeşin TMK 364/II. fıkrasına göre refah halinde bulunması gerekir⁴⁰⁶. Öte yandan kardeşlerin nafaka borçlusu ya da alacaklısı olması için anne baba bir kardeş olmaları da gerekmez⁴⁰⁷.

Nafaka talebinde bulunanın nafaka yükümlüsü hısımlarına karşı aile hukukundan doğan yükümlülükleri yerine getirmemesi halinde mesela çocuğu küçük yaşta terk ederek başkasının yanına bırakan anne de kanunun tahdidi olarak saydığı nafaka yükümlülerinden nafaka talep edilebilir. Hısımlar arasında birbirine yardım yükümlülüğü mirasçılık ilişkisi ile değil soybağı ile ilgili olduğundan mirasçılıktan çıkarma halinde dahi yardım nafakası talep edilebilir⁴⁰⁸.

Yardım nafakası talep eden davacı kişi, ölünceye kadar bakma sözleşmesi ile malını temlik etmiş ise öncelikle bakım alacaklısına karşı nafaka talep edebilir. TBK 611/I'e göre: *“Ölünceye kadar bakma sözleşmesi, bakım borçlusunun bakım alacaklısını ölünceye kadar bakıp gözetmeyi, bakım alacaklısının da bir malvarlığını veya bazı malvarlığı değerlerini ona devretme borcunu üstlendiği sözleşmedir.”* Ölünceye kadar bakma sözleşmesinin varlığı halinde bakım borcunu yüklenen kişi her türlü geçimi sağlamakla mükelleftir. Bakım borcu, yardım nafakasından önde geldiği için bakım borcunu üstelenenin ödeme gücü var ise diğer hısımlardan yardım nafakası talep edilemez⁴⁰⁹.

⁴⁰⁶ Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla s. 1071 (Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla, 1997).

⁴⁰⁷ Başaklar, s. 147; Öztan, s. 1206 (Öztan, Aile, 2015).

⁴⁰⁸ Baygın, s. 447-448; Y. 3. HD. 25.10.2005 E. 2005/ 11848 K. 2005/ 10725, “... Mahkemece, davalının da geliri olup, bu gelirine ve yaşına uygun bir hayat sürdürdüğü takdirde geçinebileceği, diğer yandan da davacının zamanında davalılara hiç babalık yapmadığı, bu nedenle de şimdi nafaka talep etmesinin hakkaniyete aykırı olduğu gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiştir... Dinlenen davacı tanıkları da davacının maaşı dışında herhangi bir gelir kaynağının bulunmadığını ve geçim sıkıntısı çektiğini ifade etmiştir. Davalı olan çocukların gelir durumlarının iyi olduğu tespit edilmiş olmasına rağmen ... yoksul olduğu anlaşılan davacı için uygun bir miktarda nafakaya hükmedilmesi gerekirken, davacının sabit bir geliri olduğu ve zamanında davalılara babalık yapmadığı gerekçesi ile, yanlışlı değerlendirme sonucu yazılı şekilde davanın reddine karar verilmiş olması doğru görülmemiştir. ...” (Yavuz, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 602-603); Y. 2. HD. 20.06.1940 E. 1940/ 1479 K. 1940/ 2427; “... Mirastan ıskat, yardım yükümlülüğü borcundan kurtarmaz. ...” (Özüğür, Nafaka Davaları s. 340).

⁴⁰⁹ Bulut, s. 111; Y. 2. HD. 02.12.1993 E. 1993/ 10986 K. 1993/ 11727; “... Davacı, başkası ile ölünceye kadar bakma akdi yapmışsa nafaka yükümlülüğü öncelikle bakım borçlusuna aittir. Davalının bu davadan önce üçüncü kişi ile ölünceye kadar bakma koşuluyla sözleşme yaptığı, yapılan bu sözleşme ile bakım yükümlülüğünün bakım borçlusuna geçtiği düşünülmeyen davanın kabulü yerine yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır. ...” (Özüğür, Nafaka Davaları, s. 331-332).

Muhtaç durumda olan ve nafaka isteme hakkına sahip bir kimseye resmi veya kamuya yararlı bir kurum tarafından bakılmakta ise bu kurum nafaka yükümlüsünden yardım nafakası isteme hakkına sahiptir⁴¹⁰. Gerçekten de TMK 366. maddesi: “*Korunmaya muhtaç kişilerin bakımı, bununla yükümlü kurumlar tarafından sağlanır. Bu kurumlar, yaptıkları masrafları nafaka yükümlüsü hısımlardan isteyebilirler.*” hükmü bulunmaktadır. Örneğin; bakıma muhtaç olan özürlü, yaşlı kişilerin bakımını üstlenen Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu yaptığı harcamaları baktıkları kişilerin nafaka yükümlüsünden talep etme hakkına sahiptirler⁴¹¹.

B. YARDIM NAFAKASI İLE İŞTİRAK NAFAKASI İLİŞKİSİ

Bakım nafakası çeşitlerinden olan iştirak nafakası; boşanma, ayrılık vs. sebeplerle velayet kendisine verilmeyen çocuğun bakım ve eğitim giderlerinin karşılanması için mali gücü oranında bir tarafın diğer tarafa verdiği nafakadır. Kural olarak bu nafaka çocuğun ergin olmasına kadar devam eder. Ancak çocuk ergin olmasına rağmen eğitimi devam ediyorsa anne ve babanın çocuğa nafaka ödeme yükümlülüğü sona ermez. Bakım nafakası çeşitlerinden olmayan yardım nafakasından da yoksulluğa düşecek olan çocuk ergin olmasına rağmen üstsoyu olan anne babasından yardım nafaka talep edebilir⁴¹².

Konunun önemine binaen bu iki nafaka arasında başlıca farklılıklara değinmek gerekirse; bakım nafakasını yalnızca ergin olmayan yahut ergin olmasına rağmen eğitime devam eden çocuklar için talep edebilir iken, yardım nafakasını ergin olan çocuklar talep edebilir⁴¹³. Çocuğa bakım borcu sadece anne ve babaya aittir. Yardım nafakası kapsamında nafaka ödeme yükümlülüğü anne ve babanın yanı sıra TMK

⁴¹⁰ Ruhi, s. 97; Remzi/ Aydın/ Ispartalı, s. 233.

⁴¹¹ Baygın, s. 447.

⁴¹² Türkmen, s. 2751-2755.

⁴¹³ Öztan, s. 1202 (Öztan, Aile, 2015); Y. 3. HD. 03.06.2003 E. 2003/ 6210 K. 2003/ 6881, “ ... Dosyada bulunan belge ve zabita araştırmasından davacının Atatürk Üniversitesinde okuduğu ve yurtta kaldığı anlaşılmaktadır. Davacının eğitiminin devam ediyor olması ve yardım nafakası için belirli bir sürenin kabul edilmemiş olması ayrıca davacının davalıdan halen yardım nafakası alıyor olması dikkate alındığında tarafların mali ve sosyal durumlarına göre nafakanın hak ve nesafet gereğince artırılmasına karar verilmesi gerekirken davanın reddedilmiş olması doğru görülmemiştir. ...” (Yavuz, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 648-649); Y. 3. HD. 14.03.2016 E. 2016/ 2465 K. 2016/ 3813; “... küçük reşit olduktan sonra da eğitime devam ediyorsa, kendisi yeni bir dava açarak yardım nafakası talebinde bulunabilir. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 25.05.2019).

365/I. fıkrasında düzenlenen sıra gözetilerek üstsoy altsoy ve kardeşler olmak üzere hısımları da kapsar. Ayrıca, ergin olmasına rağmen çocuk eğitime devam ediyor ise iyiniyetli olup olmadığına bakılmaksızın bakım nafakası talep edebilir ve yoksulluğa düşmesi de gerekmez. Oysa yardım nafakasında ergin çocuğun eğitime devam etmesi zorunlu olmamakla birlikte kanunun aradığı şekilde yoksulluk şartı mevcut ve iyiniyetli ise bu davayı açabilme hakkına sahiptir⁴¹⁴.

Yardım nafakası, bakım nafakasına nazaran daha dar kapsamlı olup yoksulluğa düşenlerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak için verilirken, bakım nafakası çeşidi olan iştirak nafakasını anne ve babanın sosyal ve ekonomik durumuna göre düzenlenen ve çocuğun sadece zorunlu ihtiyaçlarını içermeyen daha geniş kapsamlı nafaka çeşididir. Bakım nafakası, yardım nafakasından önce gelir bu yüzden bakım nafakası yükümlüsü olan anne ve babadan iştirak nafakası talep etme imkanı varken yardım nafakası talep edilemez⁴¹⁵.

§ 15. YARDIM NAFAKASININ ŞARTLARI

I. NAFKA ALACAKLISI BAKIMINDAN ŞARTLARI

Yardım edilmediği takdirde zor duruma düşecek olan nafaka alacaklısının bu nafakayı talep edebilmesi için bazı şartların mevcut olması gerekir. Öncelikle nafakanın dava yoluyla istenmesi gerekir ve bu istem değerlendirilirken nafaka isteyen yoksul olup olmadığı araştırılır.

A. İSTEMDE BULUNMA ŞARTI

Yoksul halde olan ve kendi imkanları ile hayatını idame ettiremeyen yardıma muhtaç durumda olan kimse, kanunun öngördüğü hısımlarından hukuki yoldan yardım edilmesi istenmesi yani nafaka alabilmesi bu yolda bir istemin varlığı gerekir. Bu istem görevli ve yetkili mahkemeye dava yolu ile olur. İstem olmadan mahkemenin resen nafakaya hükmetmesi mümkün değildir⁴¹⁶. Yardım nafakası diğer nafaka çeşitleri gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğundan nafaka hakkı olan kimse tarafından açılır. Ancak TMK 366. maddesi uyarınca muhtaç kimseye kurum

⁴¹⁴ Türkmen, s. 2755-2756.

⁴¹⁵ Öztan, s. 1202-1203 (Öztan, Aile, 2015).

⁴¹⁶ Başaklar, s. 148.

tarafından bakılıyorsa resmi kurum tarafından da nafaka yükümlüsü aleyhine yardım nafakası davası açabilir⁴¹⁷.

B. YOKSULLUK HALİ

Nafaka alacaklısı olan üstsoy altsoy ya da kardeşin kendisine yardım edilmediği takdirde zor duruma düşecek olması yani başkalarının yardımı olmadan kendisinin zorunlu ihtiyaçlarını bizzat karşılayamaması gerekir⁴¹⁸. Yardım nafakası talep edecek kişinin davayı açtığı anda yoksul olması şart değildir. Yardım edilmemesi halinde yoksulluğa düşme tehlikesinin olması yardım nafakası talep edebilmek için yeterlidir⁴¹⁹.

Nafaka talep edenin zaruret halinde olmasının yahut yoksul olmasının kapsamının neleri içerdiği konusunda kanun metninde herhangi bir açıklama yoktur. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 07.06.1998 gün E. 1998/ 856 K. 1998/688 Sayılı ilamında; “...yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür (eğitim) gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanların” yoksul olarak kabul edileceğini belirtmiştir. Yine başka bir Yargıtay kararında⁴²⁰; “yoksulluğa düşmenin açıkça çok sıkıntılı ve ağır ekonomik koşulları ifade ettiğini” vurgulamıştır. Dolayısıyla nafaka talebinde bulunanın kendi imkanları ve çalışma gücü ile yaşamını devam ettirememesi halinde yoksul olduğunun kabulü gerekir ve yardım nafakası talep edebilir⁴²¹.

⁴¹⁷ Özüğür, s. 315 (Özüğür, Nafaka Davaları).

⁴¹⁸ Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla s. 1071 (Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla, 1997); Akıntürk/ Karaman Ateş s. 387 (Akıntürk/ Karaman Ateş, Aile).

⁴¹⁹ Oğuzman/ Dural, s. 380; Dural/ Öğüz/ Gümüş, s. 343 (Dural/ Öğüz/ Gümüş, Aile, 2011).

⁴²⁰ Y. 3. HD. 06.07.2017 E. 2017/ 9752 K. 2017/11174, “ ... Yardım nafakasına karar verilebilmesi için nafaka isteyen yardım edilmemesi halinde yoksulluğa düşeceğinin anlaşılması gerekmektedir. Yoksulluğa düşme terimi açıkça çok sıkıntılı bir durumu ve ağır ekonomik koşulları ifade eder. Hükmedilecek yardım nafakasının miktarı yalnızca söz konusu sıkıntılı durumu önlemelidir. Yoksa, yardım nafakası yoluyla nafaka isteyen geçiminin ve her türlü gereksinimlerinin sağlanması ve somut olayda olduğu gibi bir zenginleşme aracı olarak kullanılması söz konusu değildir. Zira mevcut ekonomik ve sosyal durumda davacının yoksulluk içinde olduğu kabul edilemez. Bütün bu yönler göz önünde tutulmadan yardım nafakasının amacını aşar bir yorumla davacı lehine yardım nafakasına karar verilmesi usul ve kanuna aykırıdır. ... ” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 25.04.2019).

⁴²¹ Baygın, s. 450; Y. 3. HD. 03.03.2003 E. 2003/ 2191 K. 2003/ 2027, “... Davada, davalı babanın yardımına muhtaç bulunduğu ileri sürülerek yardım nafakası istenilmiş, mahkemece; davacının reşit ve bedenlen-ruhen sağlam olup çalışmasını engelleyecek rahatsızlığının bulunmadığını, zorunlu olarak yardıma muhtaç olmadığını (öğrenim vs.) bu nedenle yardım nafakası şartlarının oluşmadığından bahisle davanın reddine karar vermiştir. ... Somut olayda her ne kadar davacı reşit ve sağlıklı olması nedeniyle çalışabilecek konumda ise de davanın açıldığı tarih itibarıyla işsiz olduğu sabittir. Günün

Yoksulluğa düşen nafaka alacaklısının bilgisizliği, deneyimsizliği, ahlak dışı davranışları, kusuru sebebi ile zaruret haline düşmesi, hısımlarından yardım nafakası istemesine engel teşkil etmez⁴²². Mesela; kişi alkol, kumar bağımlılığından dolayı malvarlığını tüketmiş ve çalışıp hayatını idame ettiremeyecek duruma gelmiş olsa dahi üstsoy altsoy ve kardeşlerinden yardım nafakası talebinde bulunabilir. Kural olarak, yoksulluk halinin nafaka alacaklısının kusuruyla doğmuş olmasının ya da kusuru dışında olmasının nafaka talebinde bulunmak bakımından herhangi bir tesiri yoktur. Ancak sırf nafaka borçlusunu zarara uğratmak amacıyla eylem yapılırsa nafaka talep edilemez, edilmiş ise de bu talep reddedilmelidir. Mesela sırf nafaka talep edebilmek için mallarını bedelsiz olarak başkasına devreden ve nafaka talep eden kişiye nafaka verilemez. Çünkü bu durum hakkın kötüye kullanılmasıdır ve TMK 2/II uyarınca bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz⁴²³.

Nafaka talebinde bulunanın hayat standartlarının önceye nazaran düşmesi yoksulluk haline düştüğünden bahisle yardım nafakası isteme yetkisi bahsetmez. Yaşı, eğitimi, sağlığı bakımından çalışma gücü olanların geçimlerini kendi çalışma güçleriyle sağlaması esastır. Kişinin herhangi bir mazereti olmaksızın çalışarak kimseye yük olmadan geçimini sağlama imkanı varken yardım talebinde bulunması hukukumuzda ne dürüstlük ne de iyiniyet kurallarıyla bağdaşmaz⁴²⁴. Öte yandan, nafaka talep edenin yoksulluğa düştüğünden bahsedebilmek için elindeki tüm imkanlara başvurmuş yine de sonuç alamamış olması gerekir. Nafaka talep eden üstsoy altsoy ve kardeşlerinden nafaka talep edebilmek için malvarlığını tüketmiş olması da lazımdır⁴²⁵. Nafaka alacaklısının malvarlığını tüketip tüketmediği

ekonomik koşulları dikkate alındığında da davacının iş bulma imkanı oldukça güçtür. Davacının annesinin yanında kalması onun sadece barınma ihtiyacını karşılar. Davalı babanın emekli maaşı aldığı tespit edilmiş olmasına göre; babanın, hiçbir malvarlığı ve geliri bulunmayan kız çocuğuna uygun bir miktarda nafaka yardımında bulunması kanunun lafzına ve amacına uygundur. Toplanan bilgi ve belgelere göre yoksul olduğu anlaşılan davacı için uygun bir miktarda nafakaya hükmedilmesi gerekirken; yanılıklı değerlendirme sonucu yazılı şekilde reddine karar verilmiş olması doğru görülmemiştir. ...” (Yavuz, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 646).

⁴²² Başaklar, s. 148.

⁴²³ Baygın, s. 453; Y. 2. HD. 27.03.1997 E. 1997/ 2393 K. 1997/ 3369 (Özüğür, Nafaka Davaları, s. 372); Ruhi, s. 104-105.

⁴²⁴ Baygın, s. 450-451.

⁴²⁵ Oğuzman/ Dural, s. 380; Y. 2. HD. 20.03.1997 E. 1997/ 1895 K. 1997/ 3096; “... Davacının bankada parası, tarlası, fındık bahçesi ve evinin bulunduğu, çalışmasını engelleyen sağlık sorununun

mahkeme tarafından araştırılmalıdır. Mahkeme, araştırma sonucunda talep edenin malvarlığının bulunması ve paraya çevrilebilmesi halinde nafaka talep edilmesinin dürüstlük kuralıyla bağdaşmayacağını göz önüne alarak karar vermelidir.

Çalışma bakımından erkek ya da kız çocuk olma bakımından cinsiyet ayrımı yapılmaksızın Anayasamız ve Kanunlarımızda herkese çalışma özgürlüğü tanınmıştır⁴²⁶. T.C Anayasası 49/I. fıkrasına göre: “Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.” Bu düzenleme ile çalışma hem hak hem de ödev olarak düzenlenmiştir. Mazereti olmayan herkes de çalışarak kendi geçimini sağlayarak hayatını sürdürmekle yükümlüdür. Çalışmak nasıl hem hak hem ödev ise; çalışamayacak durumda olana yardım etmek de toplumsal ve ahlaki ödevdir.

Kanuni mazereti sebebiyle çalışamayan ve geçimini temin edemeyen kişiler ise hısımlarından yardım nafakası talep edebilir. Örneğin er ya da erbaş olarak muvazzaf askerlik görevini yapanlar, cezaevinde tutuklu ya da hükümlüler yardım nafakası talebinde bulunabilir. Bu kişilerin barınma ve beslenme gibi ihtiyaçlarının Devlet tarafından karşılanıyor olması başka ihtiyaçlarının olmayacağı anlamına gelmez. Başkaca ihtiyaçları olan ve zaruret halinde bulunan bu kişiler hısımlarından nafaka istemesi halinde Devlet eliyle ihtiyaçlarının karşılandığı sebep gösterilerek davaları reddedilmemeli, şartları mevcut ise lehlerine yardım nafakasına hükmedilmelidir⁴²⁷.

II. NAFKA BORÇLUSU BAKIMINDAN ŞARTLARI

Yardım nafakası talep eden nafaka alacaklısının bunu dava yoluyla ileri sürebilmesi için yoksulluk halinde olması gerekir. Nafaka alacaklısı yardım talebini kanunen üstsoy ve altsoyuna karşı ödeme güçlerinin bulunması halinde; kardeşlerine karşı ise refah halinde olması halinde isteyebilir.

bulunmadığı, kısa süre önce bir tarla sattığı ve parasını harcamadığı anlaşılmaktadır. Mevcut malvarlığı davacının yardım edilmemesi halinde yoksulluğa düşeceğini göstermemektedir. Davanın reddi yerine yardım nafakasına hüküm verilmiş olması doğru bulunmamıştır. ...” (Özuğur, Nafaka Davaları, s. 373).

⁴²⁶ Ruhi, s. 100.

⁴²⁷ Ruhi, s. 101; Baygın, s. 451-452.

A. ÜSTSOY VE ALTSOYUN ÖDEME GÜCÜNÜN BULUNMASI

Yardım nafakası talep edilebilecek kişiler yoksul hale düşmüş kişinin üstsoy ve altsoy hısımlarıdır. Kanuni hısımlardan nafaka talep edilebilmesi için bu kişilerin ödeme gücünün bulunması gerekir. Üstsoy ve altsoyun zor duruma düşmeden yardım edebilmesi halinde ödeme gücünün var olduğu kabul edilir. Ödeme gücünün varlığının tespitinde nafaka talep edilenin kendisinin varsa eşinin ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamada zora düşmemesi gerekir. Çünkü kişinin bakım borcu yardım nafakasından öncelikli sıradadır. O halde nafaka talep edilen kişinin yardım nafakası sebebiyle zor duruma düşerek hayatının katlanılamaz hale gelmesi kendisinden beklenemez⁴²⁸. Öte yandan, hiçbir geliri ve malvarlığı olmayandan nafaka talep etmek hakkaniyete aykırı düşeceğinden bu kimseden nafaka istenemez⁴²⁹.

Üstsoy ve altsoyun ödeme gücü belirlenirken varsa eşinin ve çocuklarının malvarlığı ya da gelirleri nazara alınamaz. Hakim, takdir hakkını kullanırken yükümlünün kendi malvarlığı ile ödeme gücünü esas alır⁴³⁰.

B. KARDEŞLERİN REFAH HALİ İÇERİSİNDE BULUNMASI

TMK 364/II. fıkrasına göre: “*Kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır.*” Nafaka yükümlülerinden üstsoy ve altsoydan nafaka talep edebilmek ödeme gücünün varlığına bağlı iken kanunun ilgili hükmüne göre kardeşler bakımından ödeme gücünün varlığı yeterli görülmemiş refah halinde olması şartı aranmıştır. Kanunda hangi durumların refah halinde sayılacağına ilişkin tarif yapılmamış bunun takdiri hakime bırakılmıştır. Yargıtay’ın çeşitli içtihatlarına

⁴²⁸ **Dural/ Öğüz/ Gümüş**, s. 345 (**Dural/ Öğüz/ Gümüş**, Aile, 2011); **Oğuzman/ Dural**, s. 382-383; Y. 3. HD. 23.06.2016 E. 2016/ 5768 K. 2016/ 9829, “... Yardım nafakası, aile bireylerini yoksul ve düşkünlükten kurtarmaya ilişkin bir nevi sosyal yardımlaşma olup, ahlak kuralları ile geleneklerin zorunlu kıldığı bir ödevdir. Yardım nafakası isteyen kusuru ile yardıma muhtaç duruma düşmüş olması yükümlüyü borcundan kurtarmamaktadır. Bu nedenle kanun koyucu, yardım nafakasını kişinin ve toplumun vicdanına bırakmamış, kanuni bir ödev olarak düzenlemiştir. Ne var ki; bunu vermekle yükümlü tutulacak kişilerin geçim sıkıntısına düşürülmemesi asıldır. Bunun için belirlenen nafakanın; davacının geçinmesi için gerekli, nafaka yükümlüsünün geliriyle orantılı olacak şekilde TMK’nın 4. maddesindeki hakkaniyet ilkesi de gözetilerek takdir edilmesi gerekir. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 25.03.2019).

⁴²⁹ **Öztan**, s. 1213 (**Öztan**, Aile, 2015); Y. 2. HD. 28.02.1997 E. 1997/ 4993 K. 1993/ 6060, “... Hükmü temyiz eden davalının evli olup ev kadını olduğu, bir işte çalışmadığı, malvarlığı ve geliri bulunmadığı belirlenmiştir. Bu durumda nafaka ödemesi imkanı bulunmadığından davalı yönünden davanın reddi gerekirken kabulü ve yazılı şekilde hüküm tesisi bozmayı gerektirmiştir. ...” (**Özügür**, Nafaka Davaları, s. 367).

⁴³⁰ **Baygın**, s. 457.

göre: "... geliri, çevresine ve sosyal durumuna göre lüks sayılabilecek şeyleri sağlamaya elverişli bulunan ve ihtiyaçları dışında bir bolluk ve zenginlik içinde olan kimse *refah* halinde sayılır." O halde kişinin ihtiyaçları dışında da istediği her şeyi parasal kaygı gütmekten satın alabilmesi durumunda refah halinde sayılacaktır. Herkes gibi ortalama geliri olan yahut ev, işyeri kirası vermeyen kişinin refah halinde olduğu söylenemez⁴³¹.

Yoksul hale düşmüş kişi varsa kardeşlerinden nafaka talebinde bulunabilir. Hakim, kardeşi nafaka yükümlüsü olarak sorumlu tutabilmesi için gerekli araştırmaları yaparak kardeşin refah halinde bulunduğu kanaat getirirse nafaka alacaklısına yardım nafakası ödenmesine karar verebilir.

§ 16. YARDIM NAFKASINDA SIRA

Kanun koyucu, yardım nafakası yükümlülüğünde sırayı TMK 365/I. fıkrasında düzenlemiştir. Buna göre: "*Nafaka davası, mirasçılıktaki sıra göz önünde tutularak açılır.*"

Miras hukukunda kan hısımlarının mirasçılığında zümre sistemi düzenlenmiştir. Zümreler, miras bırakandan başlayarak saptılır. Türk Medeni Kanunu'nda üç zümre sistemi benimsenmiştir. Birinci zümre TMK 495/I. fıkrası uyarınca birinci derece mirasçılar yani altsoyudur. Bu zümre aşağı doğru sınırsızdır. İkinci zümre ise TMK 296/I. fıkrası uyarınca miras bırakanın ana ve babası ile onların altsoyudur. Yani miras bırakanın kardeşleri, kardeş çocukları vs. aşağıya ve yana doğru olmak üzere sınırsız olarak ikinci zümreyi oluşturur. TMK 497/I. fıkrasına göre üçüncü zümre miras bırakanın büyükanne ve büyükbabaları ile onların altsoyudur. Mesela amca, hala, dayı, teyze ile altsoyları miras bırakanın üçüncü zümre mirasçılarındandır. Zümre sistemi kan hısımlığından kaynaklanır ise de bunun tek istinası evlatlık ve altsoyudur. Evlatlık altsoyu ile miras bırakan arasında kan bağı olmasa da mahkeme kararıyla hısımlık doğar ve birbirlerinin birinci derece zümre mirasçısı olurlar. Bir önceki zümrede mirasçılık bulunması bir sonraki zümrenin mirasçılığını engeller. Bir önceki zümrede hiçbir mirasçı bulunmaz ise ya da mirasçıların hepsi mirası reddederlerse, mirasçılıktan çıkartma yahut mirastan

⁴³¹ Bulut, s. 112-113.

yoksunluk ya da mirastan feragat gibi durumlar söz konusu olursa miras diğer zümreye geçer⁴³².

TMK 365. maddesi Aile Hukukuna göre yakınlığa göre hareket etmiş, tam manasıyla Miras Hukukundaki zümre sistemini benimsememiştir. Şöyle ki; nafaka borçluları sıraya göre tespit edilecek ve ilk sırada altsoy, ikinci sırada anne ve baba, üçüncü sırada refah halinde bulunması halinde kardeşler, nihayet son sırada büyükanne ve büyükbaba vardır. Miras Hukukunda üçüncü zümrede yer alan teyze, hala vs. yardım nafakası istenemez. Bu sebeple sıra, nafaka yükümlüsü olanlar arasındaki sıradır⁴³³.

Nafakada sıra gözetilerek ön sırada ödeme gücüne sahip yükümlü var iken sonraki derecede olan yükümlüden istenemez. Nafaka isteyen önce çocuğuna, ondan alamazsa torununa, onun da ödeme imkanı yoksa o halde ikinci derece olan kendi anası ve babasına o da olmadığında refah halindeki kardeşine başvurabilirler⁴³⁴. Mesela; çocukları var iken kişi kendi dedesine başvuramaz. Çünkü kişinin çocuğu, dedesine nazaran Aile Hukuku kapsamında daha yakındır⁴³⁵.

Aynı sırada birden fazla nafaka yükümlüsünün olması halinde ödenecek olan nafaka, aynı sıradakilere ödeme güçleri oranında paylaştırılır. Ancak bu paylaşım her birine eşit miktarda paylaşım değil; ödeme güçleri oranında paylaşım değildir. Örneğin; iki kardeşten birinin ekonomik durumu diğerinden daha iyi olması halinde annelerinin yardım nafakası talebinde, hükmedilen miktar eşit şekilde değil ödeme güçlerine göredir. Bu nedenle de yardım nafakası davalarında dava edilip edilmediğine bakılmaksızın aynı sırada yer alan birden fazla mirasçı olduğu tespit edilirse her biri hakkında ekonomik ve sosyal durumlarının araştırılması yapılması gerekir⁴³⁶.

⁴³² Dural Mustafa/ Öz Turgut: Türk Özel Hukuku, Miras Hukuku, C. 4, 5. Baskı, İstanbul 2011, s. 19-22.

⁴³³ Oğuzman/ Dural, s. 384-385.

⁴³⁴ Başaklar, s. 146.

⁴³⁵ Bulut, s. 112; Y. 3. HD. 09.12.2004 E. 2004/ 13390 K. 2004/ 13598, "...Nafaka davası, mirasçılıktaki sıra göz önünde tutularak açılır... Buna göre, küçük yönünden davalı babaannenin nafaka yükümlülüğü annenin acze düşmesi halinde mümkündür. ..." (Yavuz, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 623-624).

⁴³⁶ Baygın, s. 460; Y. 3. HD. 25.02.2016 E. 2016/ 15058 2016/ 2662, "... Nafaka talep edecek olan, bir ön sırada nafaka borçlusu bulunduğu sürece, bir sonraki sıradaki sırada yer alan nafaka

Önceki sırada yer alan nafaka yükümlüsünün ödeme gücü yok ise yahut vefat etmiş ise o sıradaki diğer yükümlülerden ödeme gücü olandan yardım nafakası talep edilir. Eğer o sırada nafaka yükümlüsü olabilecek hiç hısım mevcut değilse yahut hısımları var ancak bu hısımların ödeme gücü yoksa bir sonraki sırada yer alanlardan nafaka talep edilebilir. Örneğin; yoksul halde olan bir kimsenin oğlu ölmüş ancak torunu hayatta ise torunundan yardım nafakası istemeden kendi babasına ya da kardeşine başvuramaz. Ancak mesela bir çocuğun babası cezaevinde annesi de sağlık sorunları sebebi ile çalışmıyorsa öncelikli sıradaki hısımların ödeme güçleri olmadığından bahisle varsa dedelerinden yardım nafakası talep edebilir⁴³⁷.

§ 17. YARDIM NAFKASININ HÜKÜMLERİ

I. NAFKA MİKTARININ BELİRLENMESİ

Yardım nafakasında miktarının belirlenmesinde TMK 365/II. fıkrası nazara alınarak nafaka takdir edilir. Buna göre: “*Dava, davacının geçinmesi için gerekli ve karşı tarafın mali gücüne uygun bir yardım isteminden ibarettir.*” O halde nafakanın miktarı, nafaka alacaklısının geçinmesi için gereken kadar ve nafaka borçlusunun mali gücüne de uygun şekilde olmalıdır⁴³⁸. Nafaka alacaklısının geçimi için yalnızca yiyecek gideri ile sınırlı olarak değil aynı zamanda giyecek, tedavi, öğrenim, barınma gibi giderleri de göz önünde tutularak miktar tayin edilmelidir⁴³⁹. Ancak nafaka talep eden, eski hayat düzeninin devam ettirilmesi amacıyla gereken miktarın kendisine

yükümlüsüne başvuramaz. Aynı sırada birden fazla nafaka yükümlüsü varsa, ödenecek olan nafaka miktarı, ödeme güçleri oranında paylaştırılır. Zira nafaka yükümlülüğü müteselsil borç doğurmaz. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 25.04.2019); Y. 3. HD. 14.03.2006 E. 2006/ 14855 K. 2006/ 2223; “... Somut olayda, davacı sadece davalı oğlu aleyhine dava açmış olup, davalı dışında da yetişkin çocukları bulunduğu anlaşılmaktadır. O halde hem davacının hem de tüm yetişkin çocuklarının sosyal ve ekonomik durumları araştırılarak ekonomik güçleri ve hakkaniyet ilkelerine göre tüm çocuklar yönünden yükümlülük miktarları göz önüne alınarak temyiz talebinde bulunana isabet eden miktarda nafakaya hükmedilmelidir. Eksik inceleme sonucu karar verilmesi usul ve yasaya uygun bulunmamıştır. ...” (Yavuz, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 584-585).

⁴³⁷ Uzun Tuba Birinci: Eğitimine Devam Eden Ergin Çocuğa Ödenen Nafakanın Bazı Yargıtay Kararlarında Yardım Nafakası Olarak Nitelendirilmesi, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 20, S. 2, 2018, s. 111; Y. 3. HD. 25.02.2016, E. 2015/ 15058 K. 2016/ 2662, “... Türk Medeni Kanunu’nda kan hısımlığı mirasçılığında zümre sistemi kabul edilmiş olup, nafaka yükümlüleri arasında ilk sırada, yardım nafakası talebinde bulunanın altsoyu, ikinci sırada üstsoyu olarak ana ve babası, üçüncü sırada ise refah halinde olması koşuluyla kardeşleri yer alır. Buna göre yardım nafakası talebinde bulunan kişi öncelikle altsoyuna başvurulmalıdır. Nafaka talep edecek olan, bir ön sırada nafaka borçlusu bulunduğu sürece, bir sonraki sırada yer alan nafaka yükümlüsüne başvuramaz. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 25.05.2019).

⁴³⁸ Remzi/ Aydın/ Ispartalı, s. 233.

⁴³⁹ Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla, s. 1075 (Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla, 1997).

verilmesini talep edemez. Örneğin; varlıklı olan kocasından boşanan, boşanma davasında daha ağır kusurlu olması sebebi ile yoksulluk nafakası alamayan kadın, yardım nafakası alabileceği hısımlarından eski hayat düzenini aratmayacak şekilde mahkemeden miktar tayin edilmesini isteyemez. Nafaka borçlularının ekonomik durumlarının iyi olması da bunu değiştirmez. Çünkü kadının geçimi için olan miktarı aşacak şekilde nafakaya hükmedilemez. Buna göre yardım nafakasında üst sınır, yoksulluk içinde bulunan talep edenin geçinmesi için zorunlu miktardır. Alt sınır ise, nafaka borçlusu olan hısımların ödeme gücü kadardır⁴⁴⁰.

Hakim, nafaka miktarını takdir ederken talep edeni zenginleştirmeden diğer tarafı da zor durumda bırakmadan, tarafların sosyal ve ekonomik durum araştırmaları yaparak somut olaya göre karar verir⁴⁴¹. Nasıl ki nafaka alacaklısının geçimi için gereken giderler göz önüne alınarak miktar tayin ediliyorsa; borçlunun da geçim şartları, mali durumu, evli ise kendi ailesinin ihtiyaçları nazara alınarak karar verilir⁴⁴².

Nafaka yükümlülerinden birinden yardım nafakası talep edilmişse diğer nafaka yükümlülerin ödeyeceği miktar da gözetilerek ne kadar nafaka ödeneceğine karar verileceğinden, davada taraf olup olmamasına bakılmaksızın nafaka yükümlülerinin hepsinin sosyal ve ekonomik durumları araştırılmalıdır. Örneğin, davacı yalnızca anneden yardım nafakası talep etmişse aynı derecede bulunan babanın da ekonomik durumu araştırılarak onun yapması gereken parasal katkı indirilerek anne aleyhine nafakaya hükmedilir⁴⁴³.

⁴⁴⁰ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s. 349 (Dural/ Ögüz/ Gümüş, Aile, 2011); Oğuzman/ Dural, s. 386.

⁴⁴¹ Özüğür, s. 320-322 (Özüğür, Nafaka Davaları).

⁴⁴² Oğuzman/ Dural, s. 386.

⁴⁴³ Baygın, s. 463; Y. 3. HD. 14.03.2006 E. 2006/ 14855 K. 2006/ 2223, "... TMK'nın 365. maddesi uyarınca, nafaka davasının mirasçılıkta sıra gözetilerek açılması gerekmektedir. Somut olayda, davacı sadece davalı oğlu aleyhine dava açmış olup, davalı dışında da yetişkin çocukları bulunduğu anlaşılmaktadır. O halde, hem davacının hem de tüm yetişkin çocuklarının sosyal ve ekonomik durumları araştırılarak ekonomik güçleri ve hakkaniyet gereklerine göre tüm çocuklar yönünden yükümlülük miktarları da göz önüne alınarak temyiz talebinde bulunana isabet eden miktarda nafakaya hükmedilmelidir. Eksik inceleme sonucu karar verilmesi usul ve yasaya uygun bulunmamıştır. ... " (Yavuz, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 584-585).

II. NAFAKANIN BAŞLANGICI VE ÖDENME BİÇİMİ

Yardım nafakası dava yolu ile talep edilebilir. Nafaka davası açabilmek için kanunda herhangi bir süre kısıtlaması bulunmamaktadır. O halde geçim sıkıntısı olduğu müddetçe yardım nafakası talep edilebilir⁴⁴⁴.

Mahkeme, davacı lehine yardım nafakası ödenmesine karar vermiş ise nafakanın başlangıcı kararın kesinleştiği tarih değil, davanın açıldığı tarihten itibaren dir. Bu hususu düzenleme altına alan kanunda herhangi bir madde bulunmamaktadır. Ancak 28.11.1956 tarihli 15/15 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre: “... her dava açıldığı tarihte tespit edilen durum hükme esas alınmak icap eder.” demektir. Aynı şekilde yardım nafakasının artırılması azaltılması davalarının kabulü halinde de davanın açıldığı tarihte yardım nafakası başlar⁴⁴⁵. Davadan önce yoksulluğa düştüğünden bahisle önceki tarihlere ilişkin yardım nafakası talep edilemez⁴⁴⁶.

Yardım nafakası aylık dönemler halinde nakden ödenir. Toptan ödeme biçiminde ödenmesi, nafakanın amacı geçim sağlama olduğundan mahiyetine uygun düşmez⁴⁴⁷. Nafakanın muhakkak para olarak ödenmesine karar verilmesi yasal bir zorunluluk değildir⁴⁴⁸. Zira, TMK 365. maddesinde düzenlenen yardım nafakasının ikinci fıkrasında: “ Dava, davacının geçinmesi için gerekli ve karşı tarafın mali gücüne uygun bir yardım isteminden ibarettir.”

TMK 5 ve TBK 99. maddeleri gereği yardım nafakasında tarafların aralarında yabancı para ile ödeneceğine dair bir anlaşma yok ise nafakanın Türk Lirası olarak ödenmesine karar verilir⁴⁴⁹.

⁴⁴⁴ Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla s. 1074-1075 (Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla, 1995).

⁴⁴⁵ Baygın, s. 463-464; Dural/ Ögüz/ Gümüş, s. 351 (Dural/ Ögüz/ Gümüş, Aile, 2011); Y. 3. HD. 01.06.2015 E. 2014/ 21969 K. 2015/ 9916, “... mahkemece oluşturulan hükümde yardım nafakasının ödenmeye başlanacağı tarih belirtilmemiştir. 28.11.1956 tarih ve 15 E.- 15 K. Sayılı YİBK’a göre, nafaka ve nafakanın artırılması davaları kanundan doğan bir alacağın tespiti ve tahsili niteliğinde olup, davanın açıldığı tarihten itibaren hüküm ifade eder. Buna göre, yardım nafakasının ödenmesine dava tarihinden itibaren hükmetmek gerekirken; ödemenin hangi tarihten itibaren başlayacağını belirtmemiş olması usul ve yasaya uygun bulunmamıştır. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 25.05.2019).

⁴⁴⁶ Başaklar, s. 148.

⁴⁴⁷ Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla, s. 1075 (Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla, 1995); Baygın, s. 464.

⁴⁴⁸ Yavuz, s. 573.

⁴⁴⁹ Ruhi, s. 116.

III. NAFAKANIN ARTIRILMASI VE AZALTILMASI

Mahkemece muhtaç hale düşen lehine hükmolunan nafaka, sonradan hal ve şartların değişmesi sebebiyle talep olması halinde yeniden gözden geçirilebilir ve duruma göre artırılıp azaltılabileceği gibi tamamen kaldırılmasına da karar verebilir⁴⁵⁰. Yardım nafakası, ihtiyacın devam etmesi halinde ve nafaka yükümlüsünün ödeme gücünün bulunduğu sürece ödenen nafakadır ve bir kez verilmiş olması miktarının hiç değişmeyeceği veya sona ermeyeceği manasına da gelmez.

Nafaka alacaklısı olan kişinin hayatındaki ortaya çıkan gelişmeler sebebiyle mesela sağlık durumunun bir anda bozulması ve tedavi için yapacağı masrafların artması durumunda mahkemeye başvurarak yardım nafakasının artırılmasını talep edebilir. Nafaka borçlusu da aynı şekilde kendi yaşam biçiminde oluşan gelişmelerden dolayı mesela evlendiği yahut yeni doğan bebeği olduğu için ödemelerde indirim yapılması için dava açabilir⁴⁵¹.

Mahkemece belirlenen nafaka miktarında değişen koşullar nedeniyle değişiklik yapılması kural olarak dava yolu ile talep edilebilir. Ancak diğer nafaka davalarında olduğu gibi davacının talep etmesi halinde, kişileri sürekli dava açma külfetinden kurtarmak amacıyla gelecek yıllarda nafakanın ne miktarda ödeneceğini belirleme yetkisi hakime TMK 365/V. fıkrasında tanınmıştır⁴⁵². Anılan hükme göre: “*Hakim, istem halinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.*”

⁴⁵⁰ Akıntürk/ Ateş s. 306 (Akıntürk/ Ateş, Medeni); Y. 2. HD. 18.06.2001 E. 2001/ 8061 2001/ 9566, “ Medeni Kanun’a göre, herkes yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan usul ve fûruna muavenet etmekle sorumludur. Mahkemece hükmedilen nafaka değişmez ve kaldırılamaz nitelikte değildir. Nafaka borçlusu ve alacaklısının durumunda lehte ve aleyhte meydana gelecek değişiklikler üzerine talep edilmek kaydıyla artırılması, eksiltilmesi ve hatta tamamen kaldırılması imkan dahilindedir. ...” (Ergün, Boşanma, Nişanlanma – Evlenme – Butlan – Velayet - Kişisel İlişki – Nafaka - Maddi ve Manevi Tazminat - Mal Rejimi Davaları, s. 825).

⁴⁵¹ Oğuzman/ Dural, s. 383; Y. 3. HD. 29.03.2004 E. 2004/ 2688 K. 2004/ 2923, “... önceki nafaka tarihi ile bu dava arasında yaklaşık bir yıllık bir süreç geçtiği, sara hastası ve çalışamaz konumda bulunan davacının bu zaman zarfında ihtiyaçlarının arttığı, böylece nafakanın az da olsa hakkaniyet ölçüsünde artırılması gerektiği dikkate alınmadan tümüyle reddi isabetli bulunmamıştır. ...” (Yavuz, Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, s. 628).

⁴⁵² Bulut, s. 113; Baygın, s. 466.

§ 18. YARDIM NAFKASININ SONA ERMESİ

Yardım nafakası ödeme yükümlülüğü nafaka alacaklısının veya ödeyenin ölümü ile kendiliğinden sona erer. Nafaka borçlusunun ölümü halinde nafaka talep edenin yoksulluk hali devam ediyor ve şartlar mevcut ise, nafaka talep edebileceği sıra takip edilerek başka bir nafaka yükümlüsüne karşı dava açılabilir⁴⁵³.

Yoksulluğa düştüğünden bahisle kanuni hısımlarından nafaka alan kişi evlenirse bakım yükümlülüğü eşe geçeceğinden yardım nafakası sona erer⁴⁵⁴. Zira, bakım nafakası yardım nafakasından önce geldiği için yoksulluk nafakası istenebilecek hal varken de yardım nafakası talep edilemez⁴⁵⁵.

Ölüm ve evlenme hali hariç diğer hallerde yani kişinin yoksulluk halinin sona ermesi veya bakım gücünün ortadan kalkması hallerinde yardım nafakasının kaldırılması için mahkemeye başvurmak gerekir⁴⁵⁶. Kardeşlerin yardım nafakasından sorumlu tutulabilmesi için kanunun ayrıca aradığı refah halinde bulunma şartı ortadan kalktığında; refah hali ortadan kalkan nafaka yükümlüsü kardeş, mahkemeden yardım nafakasının kaldırılmasını talep edebilir⁴⁵⁷.

§ 19. YARDIM NAFKASINDA YARGILAMA USULLERİ

Bu bölümde yardım nafakasinda geçerli olan usul hükümleri incelenecektir. 6100 Sayılı HMK ve 4721 Sayılı TMK’da yer alan usule ilişkin hükümler yardım nafakasinda uygulanır.

I. YARDIM NAFKASINDA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev, Yargılama Usullerine Dair Kanunun 2 ve 4. Maddesi, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanlığı’nın 13.03.2003 tarih 97 sayılı ve 08.07.2003 tarih 331 sayılı kararlarına göre aile mahkemesi kurulan yerlerde aile mahkemesinin görevli olduğu kurulamayan

⁴⁵³ Dural/ Ögüz/ Gümüş, s. 352 (Dural/ Ögüz/ Gümüş, Aile, 2011); Y. 3. HD. 14.09.2015 E. 2015/ 6371 K. 2015/ 14052, “ Davacı kadın evli olup, evli olan davacının nafakasından birinci derecede kocası sorumludur. Ancak, davacının kocasının bakım gücünün olmaması halinde öncelikle altsoyundan nafaka isteminde bulunabilir. ... ” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 15.04.2019); Y. 2. HD. 12.02.1998 E. 1998/ 1250 K. 1998/ 1438; “... Boşanma olsa bile yoksulluğa düşen eşin bakımından birinci derecede kocası sorumludur. ... ” (Özüğür, Nafaka Davaları, s. 360).

⁴⁵⁴ Başaklar, s. 149; Ruhi, s. 117.

⁴⁵⁵ Özüğür, s. 321 (Özüğür, Nafaka Davaları).

⁴⁵⁶ Oğuzman/ Dural, s. 388.

⁴⁵⁷ Çakırca Seda İrem: Kardeşler Arasında Nafaka Yükümlülüğü, AÜHFD., C. 64, S. 1, 2015, s. 94.

yerlerde asliye hukuk mahkemesince bakılacağı düzenlenmiştir. Yardım nafakası davalarında aile mahkemesi kurulan yerlerde Aile Mahkemeleri görevli olacaktır. Aile mahkemesi kurulamayan yerlerde ise Asliye Hukuk Mahkemeleri görevlidir⁴⁵⁸.

Yardım nafakasında yetkili mahkemenin neresi olacağını TMK 365/VI. fıkrasında düzenleme altına alınmıştır. Buna göre: “*Yetkili mahkeme, taraflardan birinin yerleşim yeri mahkemesidir.*” Dolayısıyla yardım nafakası davası açan davacı ister kendi yerleşim yerinde isterse nafaka talep edilenin yerleşim yerinde bu davayı açabilir⁴⁵⁹. Yardım nafakası davasında yükümlü olan hısımlar birden fazla ise yükümlülerden birinin yerleşim yerinde de davanın açılması mümkündür⁴⁶⁰.

II. DAVANIN TARAFLARI

Yardım nafakasında davacı, yoksulluğa düşmüş olan üstsoy altsoy ve kardeşlerdir. Davalı olan nafaka yükümlüsü yine üstsoy altsoy ve kardeşlerdir. 4721 Sayılı TMK 365/IV. fıkrasına göre yoksulluğa düşmüş bir kimseye resmi veya kamuya yararlı kurumlar tarafından bakılıyorsa bu kurumlar da davacı sıfatıyla yardım nafakası davası açabilirler⁴⁶¹.

Çocuk Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından bakılıp gözetiliyor ise kurumun çocuk için yaptığı masrafları, çocuğun nafaka yükümlüsü olan hısımlarının ortaya çıkması halinde onlardan talep edilebilir⁴⁶².

III. İSPAT YÜKÜ

6100 Sayılı HMK’nın 190/I. fıkrası uyarınca ispat yükü kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıya bağlanan hukuki sonuçtan kendi

⁴⁵⁸ Yavuz, s. 572.

⁴⁵⁹ Bulut, s. 113; Y. 3. HD. 27.01.2016 E. 2015/15974 K. 2016/922, “... Dava, TMK’nın 364. Maddesi gereğince yardım nafakası talebine ilişkindir... Dosyanın incelenmesinde davanın 20.08.2014 tarihinde açıldığı, yap üzerinden alınan davacıya ait nüfus kayıt örneğinde davacının kayıtlı adresinin Aydın olduğunun belirlendiği, mahkemece belirtilen kaydın esas alınması neticesinde davalının yerleşim yeri mahkemesinin yetkili olduğuna karar verildiği, ancak dava tarihi itibarıyla davacının yerleşim yeri bilgisinin Nüfus Müdürlüğünden celp edilip kontrol edilmeden hüküm kurulduğu anlaşılmaktadır. Hal böyle olunca davacı kendi yerleşim yeri mahkemesinde dava açabileceğinden dava tarihi itibarıyla davacının yerleşim yeri bilgisinin Nüfus Müdürlüğünden sorulmak suretiyle oluşacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken eksik araştırma ve inceleme neticesinde yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir. ...” (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 26.04.2019).

⁴⁶⁰ Çakırca, s. 94.

⁴⁶¹ Ruhi, s. 118.

⁴⁶² Öztan, s. 1217 (Öztan, Aile, 2015).

lehine hak çıkaran tarafa aittir. Yardım nafakası talep eden davacı, davasında yoksulluk hali içerisinde bulunduğunu ve nafaka talep ettiği kişi ile arasında kanunun aradığı derecede hısımlığın bulunduğunu ispatlamakla yükümlüdür⁴⁶³. Ayrıca davacı, nafakayı kardeşinden talep ediyorsa kardeşinin refah hali içerisinde olduğunu da ispatlamalıdır⁴⁶⁴. Davacı, yoksulluk hali içerisinde bulunduğunu ilgili kurumlardan çalışmadığına dair aldığı belgeler, geçimini sürdüremediğine ilişkin tanık anlatımları ile ve hısımlığın bulunduğunu Nüfus Müdürlüğünden alacağı nüfus kayıt örneğini mahkemeye sunarak ispatlayabilir. Öte yandan, nafaka borçlusunu olan hısımlığın ödeme gücünün varlığını ispatlama yükümlülüğü davacıya ait değildir. Ödeme gücünün bulunmadığını ispatlaması gereken taraf davalıdır⁴⁶⁵. Ancak ön sıradaki hısımlığı atlayarak bir sonraki sıradakine dava açan nafaka alacaklısı, ön sıradaki nafaka borçlusunun ödeme gücünün olmadığını da ispatlamak zorundadır⁴⁶⁶.

Davalı olan nafaka yükümlüsü, davacı tarafın yoksul olmadığını, ödeme gücünün bulunmadığını, TMK 365/I. fıkrasındaki mirasçılık ilişkisine göre kendisinden önceki sırada yahut kendisiyle aynı sırada başkaca nafaka yükümlülerinin olduğunu ispat ederek nafaka yükümlülüğünden kurtulabilir⁴⁶⁷.

Nafakanın artırılması, azaltılması, kaldırılmasına ilişkin davalarda şartların değiştiğini ispat etme davayı açarak değişiklik talebinde bulunana aittir⁴⁶⁸.

⁴⁶³ **Remzi/ Aydın/ Ispartalı**, s. 233; Y. 2. HD. 14.01.1998 E. 1998/ 14453 K. 1998/ 251, "... Yardım nafakasına hükmedilebilmesi için kendisine yardım edilmediği takdirde zarurete düşeceğinin ispatlanması gerekmektedir. Nafaka alacaklısı tüm iyi niyetli çabalarına rağmen geçimi için asgari düzeydeki imkanları temin edememişse isteği kabul edilir. ... Davacı, çalışmasına engel teşkil edecek bedeni ve fikri bir rahatsızlığının olduğunu da ileri sürüp ispatlamamıştır. İş ve İşçi Bulma Kurumuna başvurup sonuç alamadığına dair herhangi bir belge de ibraz edememiştir. O halde isteğin reddi gerekirken yazılı şekilde nafakaya hükmedilmesi usul ve yasaya aykırıdır." (**Özügür**, Nafaka Davaları, s. 361).

⁴⁶⁴ **Çakırca**, s. 94; **Öztan**, s. 1217 (**Öztan**, Aile, 2015); **Ruhi**, s. 120; Y. 3. HD. 25.02.2016, E. 2015/ 15058 K. 2016/ 2662, "... Nafaka alacaklısı, çocuklarının ve anne babasının ödeme gücü olmadığını ispat etmedikçe, refah içerisinde olan kardeşinden yardım nafakası talep edemez. ... " (UYAP Hakim Portal Erişim Tarihi: 25.05.2019).

⁴⁶⁵ **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s. 351 (**Dural/ Ögüz/ Gümüş**, Aile, 2011).

⁴⁶⁶ **Öztan**, s. 1209 (**Öztan**, Aile, 2015); **Oğuzman/ Dural**, s. 385.

⁴⁶⁷ **Ruhi**, s. 120; **Oğuzman/ Dural**, s. 388.

⁴⁶⁸ **Oğuzman/ Dural**, s. 388; **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s. 351 (**Dural/ Ögüz/ Gümüş**, Aile, 2011).

IV. YARDIM NAFAKASINDA DİĞER USUL HÜKÜMLERİ

Yardım nafakasında HMK’da geçerli olan diğer usul kuralları da uygulanır.

Yardım nafakası davasının açılması için kanunda öngörülen herhangi bir zamanaşımı yahut hak düşürücü süre yoktur⁴⁶⁹. Kanunen aranan şartlar mevcut olduğu takdirde her zaman mahkemeye yardım nafakası almak için dava açılabilir.

Dava tarihi itibarıyla nafaka borcu muayyen ve muaccel olmayıp inşai nitelikte ve hakimın takdirine bağılı olduğundan, dava tarihinden itibaren faize hükmolunamaz. Ancak yardım nafakası faiziyle birlikte istenmiş ise; mahkemece hükmolunan nafaka muaccel olduğu ve nafaka yükümlüsü temerrüde düştüğü tarihten itibaren faize hükmolunabilinir⁴⁷⁰.

Yardım nafakası kişilerin üzerinde serbestçe tasarruf edebileceğı konulardan olduğundan davanın her aşamasında 6100 Sayılı HMK’nın 307. maddesi gereğı feragat etmek mümkündür.

HMK 103/I-b gereğı yardım nafakası davaları adli tatilde görülebilecek dava ve işlerdendir.

⁴⁶⁹ Bulut, s. 113.

⁴⁷⁰ Özüğür, s. 318 (Özüğür, Nafaka Davaları).

SONUÇ

Türk hukuk sisteminde sosyal yaşamın temelini oluşturan aile düzenini korumak, aile bireyleri arasındaki dayanışma, maddi ve manevi ilişkileri güçlendirmek, ailedeki bireylerin zaruret haline düşmelerini önlemek amacıyla nafaka kurumu getirilmiştir. Zor durumda olan kişilere yardım etme hem ahlaki hem de vicdani bir ödev olduğu kadar kanuni de bir yükümlülük haline de gelmiştir. Nafaka, sosyal devlet anlayışının bir yansımasıdır.

Türk Medeni Hukukunda nafakalar ve bunlara uygulanacak esaslar 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu ile belirlenmiştir. Eski Medeni Kanunda aile birliğinin reisi koca, kadın ve çocukların bakım borcunu içeren her türlü ihtiyacı karşılamak zorunda idi. Anayasal düzenleme ile eşlerin eşitliği prensibi kabul edilerek cinsiyet ayrımcılığı kaldırılmış ve aynı doğrultuda 4721 Sayılı TMK'da eşlerden her birinin evlilik birliğini temsil edeceği yönünde hüküm getirilmiştir. Kadın erkek ayrımı yapmaksızın çalışarak birliğin giderlerine her iki eşin katkıda bulunması, eskiden beri toplumda geri planda görülen kadınların ekonomik olarak güçleneceği ve kendini birey olarak görebilecekleri daha huzurlu bir yapıya da zemin oluşturduğu bir gerçektir. Bu sebeplerle de inceleme konusu yaptığımız Türk Medeni Hukukunda yer alan nafakalar sadece kadınlar ve çocuklar için öngörülen bir müessese değildir. Cinsiyet ayrımı yapmaksızın kadın erkek lehine veya aleyhine nafakaya hükmedilebilir.

Türk Medeni Kanunu'nda nafakalar bakım nafakası ve yardım nafakası olarak tasnif edilir. Bakım nafakası çeşitleri tedbir nafakası, yoksulluk nafakası ve iştirak nafakası olarak üç alt gruba ayrılır.

Tedbir nafakası, evlilik birliği devam ederken veya evlilik birliğinin boşanma veya ayrılıkla sona ermesi halinde yahut evliliğin mutlak veya nisbi butlanla geçersiz olduğu hallerde hakim müdahalesinin istendiği geçici tedbirlerdendir. Evlilik birliği devam ederken birliğe karşı yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde hakim müdahalesi istenerek nafaka takdir edilmesi talep edilebilir. Boşanma veya ayrılık davası devam ederken kararın kesinleşmesine kadar ihtiyacı olan diğer eş lehine veya çocuk lehine tedbir nafakası talep edilmesi mümkündür. Talep olmasa

dahi hakim geçimini sağlayamayan taraf ve çocuk lehine resen nafaka takdir edebilme yetkisine haizdir. Tedbir nafakası, aile birliğinin huzurunun tehlikeye düşmesi halinde zayıf olanı bu süreçte korumaya yönelik olarak getirilmiş kamu düzenini ilgilendiren geçici önlem olduğundan dürüstlük kurallarıyla bağdaşmayacak şekilde nafakaya hükmedilmemesi gerekir. Bu yüzden de tarafların gerçekten nafaka ihtiyacı olup olmadığı hususu araştırılarak karar verilmelidir.

Boşanma ile birlikte eşlerin birbirlerine karşı yükümlülükleri sona erer. Ancak kanun koyucu, bir takım sosyal ve ahlaki üşüncelerle boşanma sonucu yoksulluğa düşecek olan eşin daha kusurlu olmamak şartıyla geçimi için diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebileceği ve nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmayacağı yoksulluk nafakası olarak tabir ettiğimiz bakım nafakası çeşidini TMK 175. maddesinde düzenlemiştir. Ancak, yoksulluğa düşme halinin neler olduğu hangi hallerde kişilerin yoksul sayılacağına ilişkin kanunda bir düzenleme mevcut değildir. Yargıtay kararlarında ise genellikle asgari ücret yoksulluğun ölçütü kabul edilmektedir. Bu ölçüt yoksulluk değerlendirmesi bakımından pek sağlıklı değildir. Kişilerin sosyal ve ekonomik koşulları, ihtiyaçları, yaşadığı çevre, paranın alım gücü gibi etkenler değişiklik gösterdiğinden her somut olayda ayrı değerlendirme yapılarak sonuca göre karar verilmelidir.

Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesinde yoksulluk nafakasının süresiz olarak istenebileceği öngörülmüştür. Öğretide bazı yazarların görüşüne göre; kanun koyucu bu madde ile hakime belirli süreyle nafaka hükmetme konusunda takdir yetkisi tanımamıştır. Diğer bir görüşe göre ise; hakim belirli süreli olarak yoksulluk nafakasına hükmedebilir. Son zamanlarda yoksulluk nafakasının süresiz olması özellikle kısa süren evliliklerde bunun bir kazanç haline dönüştüğüne ilişkin tartışmalar ortaya çıkmış ve kanun maddesinde değişiklik yapılmasına ilişkin TBMM'ye teklif verilmiştir. Hazırlık aşamasında olan kanun değişikliği sonucunda nafaka ödenme sisteminin adil hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Nafakanın amacı nafaka alacaklısını ömür boyu geçim derdi düşüncesine kapılmadan, çalışarak topluma yararlı bir birey haline gelmeden geçiminin eski eşi tarafından karşılanması değildir. Nafaka yükümlüsünü de boşanmış olduğu eşine nafaka ödeyebilmek için kişi belki ömür boyu daha fazla çalışma ve onun geçimini zorlamaya mahkum etmek

kişilik haklarına aykırılık oluşturmaktadır. Bu sebeplerle yapılacak kanun değişikliği ile süresiz olarak nafaka ödeneceğine ilişkin tabirin kanundan çıkartılarak, hakimın takdiriyle nafakanın ödenip ödenmeyeceği, ödenecekse ne kadar süre ile ödeneceği gibi hususların düzenleme altına alınması hakkaniyete uygun olacaktır.

Eşler, çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Bu yükümlülük eşler arasında evlilik birliği sona erse de devam eder. Türk Medeni Hukukunda yer alan iştirak nafakası bu yükümlülüğün uzantısı olarak çocuğun menfaatlerini korumak amacıyla getirilmiştir. Bakım nafakasının bir türü olan iştirak nafakası, evliliğin sona ermesi sebebiyle velayeti kendisine verilmeyen eş tarafında çocuğun bakım ve giderlerine katılmasını ifade eder. Bu nafaka ile ilgili uygulamada karşılaşılan sorunlardan birisi boşanma davası sırasında talep olmadan iştirak nafakasına hükmedilip hükmedilemeyeceği konusundadır. Bir kısım görüşe göre hakim taleple bağlıdır ve talep olmadan resen iştirak nafakasına hükmedemez. Halbuki kanunda çocuklara ilişkin düzenlemeler emredici niteliktedir. O yüzden boşanma sürecinde çocuklara ilişkin düzenlemeleri tamamen anne ve babanın talebi ve takdirine bırakmak kamu düzenini sarsar. Bu sebeple anne ve babanın talebi olmasa dahi hakim somut olayın şartlarına göre gerekli görmesi halinde çocukların korunması amacıyla bakımı, eğitimi gibi giderleri göz önüne alınarak iştirak nafakasını resen takdir edebilmelidir. Öte yandan, anne ve babanın ekonomik durumu çocuğun gözetimine ve bakımına katkıda bulunacak vaziyette değilse sosyal devlet anlayışı gereği devletin çocuklara nafaka ödemesi söz konusu olabilmelidir.

Bireyler, yaşlılık, sakatlık, işsizlik, hastalık gibi sebeplerle mali varlıklarını kaybederek veya bilgisizliği, deneyimsizliği sebebi ile müşkül duruma düşebilirler. Yoksulluğa düştüklerinde en yakın hısımlarının onlara yardım etmesi hem dini hem vicdani hem de ahlaki bir görevdir. Kanun koyucu, dayanışma borcunu kişilerin inisiyatifine bırakmayarak Türk Aile sisteminde yardıma muhtaç durumda olana üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerini nafaka vermekle yükümlü tutularak sosyal bir varlık olan insanı ön planda tutmuş ve zor durumda olanı korumuştur. Geçimini kendi imkanları ile sağlayamayacak kişiler lehine yardım nafakasına hükmedilebilir. Bu sebeple yardım nafakası talep edenin gerçekten yoksulluğa düşüp düşmediği, malvarlığı bulunup bulunmadığı mahkemece detaylı olarak araştırılmalıdır. Şayet

araştırma sonucunda kişinin malvarlığını tükettiği ve temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamadığı tespit edilirse lehine yardım nafakasına hükmedilmelidir. Yardım nafakası talep eden kişi, kanunun kendisine verdiği hakkı kötüye kullanırsa mesela babasının malvarlığının fazla olması ya da çok zengin bir oğlunun olması sebebiyle kumara olan düşkünlüğünden dolayı kumarda kendi malvarlığını kaybederek hısımlarının malvarlığına güveniyorsa yahut alacaklılardan mal kaçırmak amacıyla hareket ediyorsa hukuk düzeni bunu korumamalıdır. Mahkemece bu gibi hususlar detaylıca araştırılmasında yardım nafakası talep edenin iyi niyeti bertaraf ediliyorsa onun lehine nafakaya hükmedilmemelidir.

KAYNAKÇA

- Akipek**, Jale G./ **Akıntürk**, Turgut: Türk Medeni Hukuku, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, C. 1, 6. Bası, İstanbul 2007 (**Akipek/ Akıntürk**, Kişiler).
- Akıntürk**, Turgut: Boşanma Hukuku Haftası, AÜHF. 50. Yıl Armağanı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, C. 2, Ankara 1977, s. 175-205.
- Akıntürk**, Turgut/ **Ateş**, Derya: Medeni Hukuk, 22. Baskı, İstanbul 2016 (**Akıntürk/ Ateş**, Medeni).
- Akıntürk**, Turgut/ **Karaman Ateş**, Derya: Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, C.2, 16. Baskı, İstanbul 2014 (**Akıntürk/ Karaman Ateş**, Aile).
- Apaydın**, Eylem: Ortak Hayata Son Verilmesi Sonrası Ortak Velayet Hususunda Yasal Düzenleme Gereği, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 1, 2018, s. 445-476.
- Atar**, Eray Aksın: Nafakadan Feragat, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 22, S. 3, 2016, s. 251- 267.
- Ateş**, Mustafa: Medeni Kanunda Yapılan Son Değişiklikler Işığında Yoksulluk Nafakası (II), Yargıtay Dergisi, C. 24, S. 4, 1998, s. 559-574.
- Ayan**, Mehmet: Eşya Hukuku III, Sınırlı Ayni Haklar, 4. Baskı, Konya 2012.
- Başaklar**, Emin: Nafaka Davaları, Ankara 1974.
- Baygın**, Cem: Soybağı Hukuku, 1. Baskı, İstanbul 2010.
- Bozovalı**, Haluk: Mevzuattaki Son Değişikliklerle Öğretide ve Uygulamada Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları, İstanbul 1990.
- Bulut**, Harun: Aile Hukukunda Velayet (Çocukla Kişisel İlişki Kurulması) Ve Nafaka Davaları, 1. Baskı, İstanbul 2007.
- Ceylan**, Ebru: İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi, TBB Dergisi, S. 133, 2017, s. 299-324.
- Çakırca**, Seda İrem: Kardeşler Arasında Nafaka Yükümlülüğü, AÜHFD., C. 64, S. 1, 2015, s. 65-102.
- Çetin**, Ayşe Esra/ **Çalışkan**, Alpay/ **Polat**, Halil: Hukuk Davaları Rehberi, C. 5, 1.Baskı, Ankara 2015.
- Çitak**, Burçak: Yoksulluk Nafakası, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 74, S. 1, 2016, s. 241-257.
- Dede**, İsmail: Yoksulluk Nafakasının Fiili Birliktelik ve Haysiyetsiz Yaşam Sürme Sebebiyle Sona Ermesi, Prof. Dr. İlhan Ulusan'a Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2, 2016, s. 558 – 575.
- Doğan**, İzzet: Türk Medeni Kanunun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C. 35, S. 1, 2015, s. 59-95.

Doğan, Murat: Türk Medeni Kanunu'nun Evliliğin Genel Hükümleri Bakımından Getirdiği Yenilikler, AÜHFD., C. 52, S. 4, 2003, s. 93 – 129.

Dural, Mustafa/ **Öğüz,** Tufan/ **Gümüş,** Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku, Aile Hukuku, C. 3, İstanbul 2010 (**Dural/ Öğüz/ Gümüş,** Aile, 2010).

Dural, Mustafa/ **Öğüz,** Tufan/ **Gümüş,** Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku, Aile Hukuku, C. 3, İstanbul 2011 (**Dural/ Öğüz/ Gümüş,** Aile, 2011).

Dural Mustafa/ **Öz** Turgut: Türk Özel Hukuku, Miras Hukuku, C. 4, 5. Baskı, İstanbul 2011.

Eren, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2012.

Ergün, Zafer: Boşanma, Nişanlanma – Evlenme – Butlan – Velayet - Kişisel İlişki – Nafaka - Maddi ve Manevi Tazminat - Mal Rejimi Davaları, 2.Baskı, Ankara 2004.

Ersöz, Oğuz: Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 12, 2018, s. 463- 509.

Gençcan, Ömer Uğur: Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku, Ankara 2015.

Güler Kaplan, Beyhan: Boşanmanın Hukuki Sonuçlarında Arabuluculuk, 1. Baskı, İstanbul 2014.

Grassinger, Gülçin Elçin: Türk Medeni Kanununda Yer Alan Velayet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler, 1. Baskı, İstanbul 2009.

Hamzaçebi, Mehmet: Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, SÜHFD., C. 10, S. 3 – 4, 2002, s. 23 – 48.

Kaçak, Nazif: Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat ile Yoksulluk Nafakası, 1. Baskı, Ankara 2006.

Kılıçoğlu, Ahmet M.: Aile Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2015 (Kılıçoğlu, Aile).

Kılıçoğlu, Ahmet M.: Medeni Kanun'umuzun Aile – Miras ve Eşya Hukuku'nda Getirdiği Yenilikler, 3.Baskı, Ankara 2014 (**Kılıçoğlu,** Yenilikler).

Köse, Eylül Can: TMK'nın 197. Maddesi Kapsamında Eşlerin Ayrı Yaşama Hakkı ve Hakimin Alacağı Önlemler, TBB Dergisi, C. 30, S. 133, 2017, s. 349-368.

Köseoğlu, Bilal/ **Kocaağa,** Köksal: Aile Hukuku ve Uygulaması, Bilimsel Görüşler ve Yargı İçtihatları, 1. Baskı, Ankara 2009.

Kurt, Leyla Müjde: Boşanma Durumunda Birlikte (Ortak) Velayet, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 2, 2018, s. 157-186.

Kuru, Baki/ Arslan, Ramazan/ Yılmaz, Ejder: Medeni Usul Hukuku, 22. Baskı, Ankara 2011 (**Kuru/ Arslan/ Yılmaz**, Medeni Usul Hukuku).

Kuru Baki/ Arslan Ramazan/ Yılmaz Ejder: İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, 27. Baskı, Ankara 2013.

Oğuz, Habip/ Demirci, Yusuf: Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 2. Baskı, Ankara 2016.

Oğuzman, Kemal/ Dural Mustafa: Aile Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 1998.

Okyar Karaosmanoğlu, Dila: Yargıtay Kararları Işığında Yoksulluk Nafakası Ödeme Yükümlülüğünün Şartları ve Ortadan Kalkması, Prof. Dr. İlhan Ulusan'a Armağan, Cilt I, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2, 2016, s. 421-434.

Oy, Osman: Boşanma Hukuki Neticeleri, Nafaka- Tazminat- Velayet- Mal Paylaşımı ve Aile Konutu, İstanbul 2008.

Özkan, Hasan: Açıklamalı-İçtihatlı, Aile Hukuku Davaları ve Tatbikatı, 2. Baskı, İstanbul 2005.

Öztan, Bilge: Aile Hukuku, 5.Baskı, Ankara 2004 (**Öztan**, Aile, 2004).

Öztan, Bilge: Aile Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2015 (**Öztan**, Aile, 2015).

Öztan, Bilge: Medeni Hukukun Temel Kavramları, 31. Baskı, Ankara 2009 (**Öztan**, Temel Kavramlar).

Özüğür, Ali İhsan: Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler, Boşanma ve Ayrılık, Evlenmenin Feshi, Ankara 2000 (**Özüğür**, Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler).

Özüğür, Ali İhsan: Gerekçeli – Açıklamalı – İçtihatlı Nafaka Davaları, Kanunlar - Milletler Arası Sözleşmeler, Tüzükler, 1. Baskı, Ankara 1998 (**Özüğür**, Nafaka Davaları).

Remzi, Mehmet/ Aydın, Sezer/ Ispartalı, Murat: Medeni Hukuk, İstanbul 2010.

Ruhi, Ahmet Cemal: Türk Hukukunda Nafaka ve Nafaka Alacaklılarının Yabancı Ülkelerde Tahsili, Ankara 2003.

Saleh, Muhsen Abdulkader: Türk ve Irak Hukukunda Genel Sebeplere Dayanarak Boşanma ve Sonuçları, 1. Baskı, Ankara 2014.

Samat, Murat: Evlilik Birliğinin Korunması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010.

Soybaş, Jülide: 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Hakkında Kanun'a Genel Bakış, Hukuk Gündemi, Ankara 2012, s. 67-73.

Seçer, Öz: Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, 2016, s. 259-286.

Şener, Esat: Hukuk Sözlüğü, Ankara 2001.

Şener, Esat: Uygulamalı – İçtihatlı Nafaka – Velayet – Vesayet – Evlatlık - Babalık, Ankara 1994.

Tutumlu, Mehmet Akif: Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, 2.Baskı, Ankara 2006.

Türkmen, Ahmet: Eğitim Nafakası, Journal Of Yaşar University, C. 8, Özel Sayı, 2013, s. 2707 - 2764.

Uzun, Tuba Birinci: Eğitimine Devam Eden Ergin Çocuğa Ödenen Nafakanın Bazı Yargıtay Kararlarında Yardım Nafakası Olarak Nitelendirilmesi, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 20, S. 2, 2018, s. 89 - 125.

Yağcı, Kürşat: Yoksulluk Nafakasında “Süresizlik Sorunu”, İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 76, S. 1, 2018, s. 323 - 358.

Yalçinkaya, Namık/ **Kaleli**, Şakir: Boşanma Hukuku, C. 2, Ankara 1988.

Yavuz, Nihat: Öğretide ve Uygulamada Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, Ankara 2008.

Yıldırım, Abdulkerim: Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu, Legal Hukuk Dergisi, C. 14, S. 157, 2016, s. 60-89.

Yılmaz, Ejder: Hukuk Sözlüğü, Ankara 1985.

Zevkliler, Aydın/ **Acabey**, M. Beşir/ **Gökyayla**, K. Emre: Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, 5. Baskı, Ankara 1997 (**Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla**, Aile, 1997).

Zevkliler, Aydın/ **Acabey**, Beşir/ **Gökyayla**, Emre: Medeni Hukuk, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, 6.Baskı, Ankara 1999 (**Zevkliler/ Acabey/ Gökyayla**, Aile, 1999).

<https://jurix.com.tr/> (Erişim Tarihi: 02.02.2019).

<https://dergipark.org.tr/> (Erişim Tarihi: 02.02.2019).

Uyap Bilişim Sistemi – (<https://emsal.yargitay.gov.tr> - <http://emsal.uyap.gov.tr> Erişim Tarihi: 02.02.2019).